

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

№ 35 (2717)

Пятніца, 30 жніўня 1974 года

Цана 8 кап.

Максім Горкі выступае на Першым Усесаюзным з'ездзе савецкіх пісьменнікаў (1934 г.)

Янка Купала (1939 г.)

ДА
40-ГОДДЗЯ
ПЕРШАГА
УСЕСАЮЗНАГА
З'ЕЗДА
САВЕЦКІХ
ПІСЬМЕННІКАУ.

Старонкі 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Іван Мележ сярод сяброў-літаратараў (1974 г.).

ПАЛЁТ КАСМІЧНАГА КАРАБЛЯ «САЮЗ-15» ЗАВЕРШАН ПАВЕДАМЛЕННЕ ТАСС

28 жніўня 1974 года пасля заканчэння работ на борце карабля «Саюз-15» касманаўты таварышы Сарафанаў Генадзій Васільевіч і Дзёмін Леў Сцяпанавіч вярнуліся на Зямлю. У 23 гадзіны 10 мінут па маскоўскаму часу спускаемы апарат касмічнага карабля «Саюз-15» зрабіў мяккую пасадку на тэрыторыі Савецкага Саюза за 48 кіламетраў на паўднёвы захад ад горада Цалінаграда. Самаадчуванне касманаўтаў пасля прыземлення добрае.

У ходзе двухсутачнага палёту экіпажам праводзіліся навукова-тэхнічныя эксперыменты па адпрацоўцы працэсаў маневравання і збліжэння са станцыяй «Салют-3» у розных рэжымах палёту. Адпрацоўваліся метады і сродкі пошуку і эвакуацыі касмічнага карабля, які робіць пасадку ў начных умовах.

Перад спускам з арбіты была ажыццёўлена арыентацыя карабля і ў разліковы час уключана тармазная рухальная ўстаноўка. Пасля заканчэння работы рухавіка адбылося раздзяленне адсекаў карабля, і спускаемы апарат перайшоў на траекторыю зніжэння.

Пасля тармажэння ў атмасферы была ўведзена ў дзеянне парашутная сістэма, непасрэдна ля зямлі спрацавалі рухавікі мяккай пасадкі, і спускаемы апарат плаўна прыземліўся ў разліковым раёне.

Пошукава-выратавальны комплекс у складанай метэаралагічнай абстаноўцы забяспечыў хуткае выяўленне спускаемага апарата і эвакуацыю касманаўтаў.

Праведзенае на месцы прыземлення медыцынскае абследаванне паказала, што стан здароўя таварышаў Сарафанава і Дзёміна добрыя.

Данія, атрыманая ў ходзе палёту, адпрацоўваюцца і вывучаюцца.

Станцыя «Салют-3» працягвае палёт у аўтаматычным рэжыме па зададзенай праграме.

УРАЧЫСТЫ ВЕЧАР

28 жніўня адбыўся вечар, прысвечаны 40-годдзю 1-га Усесаюзнага з'езда савецкіх пісьменнікаў і 1-га Усебеларускага з'езда савецкіх пісьменнікаў.

Вечар адкрыў уступным словам народны пісьменнік Беларусі Міхась Лынькоў. Ён падзяліўся цікавымі ўспамінамі аб 1-м Усесаюзным з'ездзе савецкіх пісьменнікаў, прыгадаў свае сустрэчы з Аляксеем Максімавічам Горкім.

З успамінамі аб рабоце першых саюзаў і беларускага з'ездаў пісьменнікаў выступілі народны пісьменнік БССР Кандрат Крапіва, народны паэт Беларусі Пятрусь Броўка, вядомы паэт Мікола Хведаровіч. Яны гаварылі аб той выключнай увазе, якую ўдзяляе Камуністычная партыя нашай літаратуры з самых першых крокаў яе станаўлення, аб велізарным значэнні для мастакоў слова шматнацыянальнай Савецкай краіны заснавання адзінага Саюза савецкіх пісьменнікаў, аб слаўных горкаўскіх традыцыях у літаратуры, аб дасягненнях савецкіх літаратараў.

— Сорак гадоў прайшло з часу сапраўды гістарычнага Першага з'езда савецкіх пісьменнікаў, — сказаў К. Крапіва ў сваёй прамове. — Цяпер, з далёкай адлегласці, выразна відаць, якое велізарнае значэнне меў ён для жыцця пісьменніцкай арганізацыі, для развіцця ўсёй савецкай літаратуры. Тое, аб чым марыў, аб чым горача гаварыў з трыбуны з'езда Аляксей Максімавіч Горкі, стала

рэальнасцю. Вырасла новае шматлікае пакаленне пісьменнікаў, якія працягваюць і развіваюць слаўныя традыцыі савецкай літаратуры, закладзеныя яе заснавальнікамі на чале з Горкім.

Ад імя маладзёжнага пакалення беларускіх пісьменнікаў выступілі паэтэса Зьдзіся Лось і празаік Віктар Казько. Е. Лось выказала глыбокую падзяку старэйшым пісьменнікам рэспублікі М. Ц. Лынькову, К. К. Крапіве, П. У. Броўку, М. Ф. Хведаровічу за цёплыя ўспаміны аб з'ездзе, дзе яны дастойна прадстаўлялі беларускую дэлегацыю, за іх нястомную працу па выхаванню маладых пісьменнікаў рэспублікі, за іх палыміную творчасць, якая з'яўляецца прыкладам светлага служэння партыі і народу.

З заключным словам на вечары выступіў першы намеснік старшыні праўлення СП БССР І. Шамякін. Ён гаварыў аб значных поспехах сучаснай беларускай літаратуры, аб плённым яе развіцці на ніве сацыялістычнай рэаліснасці, аб той вялікай адказнасці перад грамадствам, якая кладзецца на плечы маладой змены, што сёння ўступае ў літаратуру.

Ад імя прысутных І. Шамякін сардэчна падзякаваў удзельнікам 1-га Усесаюзнага з'езда савецкіх пісьменнікаў за іх успаміны, пажадаў ім добрага здароўя і творчага плёну.

На вечары прысутнічалі пісьменнікі, прадстаўнікі грамадскасці сталіцы.

ТРАКТАРАЗАВОДЦЫ—У ХЛЕБАРОБАЎ

Рабочыя Мінскага трактарнага завода падтрымліваюць шэфскія сувязі з гаспадаркамі Акцябрскага раёна. Яны аказваюць ім дапамогу ў рамонце тэхнікі, а самадзейныя артысты часта гязджаюць з канцэртамі мастац-

кай самадзейнасці. Нядаўна да сельскіх працаўнікоў наведвалі артысты народнага тэатра, што працуе пры Палацы культуры.

Іх выступленні адбыліся ў саўгасах «Акцябрскі», «Арса» і іншых.

НОВЫ ГАРАДОК

САЛІГОРСК. Ціхіх барэзнікі і задумлены сасоннік змяняюцца шырокімі і роўнымі палянамі. На адной з іх будзецца цэнтр саўгаса «Новае Палессе», які створаны на асвойваемых землях.

Прамыя вуліцы, асфальт. Выраслі светлыя двухпавярховыя домкі з усімі выгодамі. Забудоваецца сядзіба так, каб людзям было добра жыць і працаваць. Побач з

жыллём узводзіцца культурна-бытавыя аб'екты: дзіцячы сад-яслі, школа. Гандлёвы цэнтр уключыць магазіны, сталовую, камбінат бытавога абслугоўвання. На ўскраіне гарадка ўзняліся карпусы майстэрні, гараж.

А крыху далей — кароўнік на 1.100 месц. Першая прадукцыя ўжо атрымана.

БЕЛТА.

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР АБ УЗНАГАРОДЖАННІ ГОРАДА ВІЦЕБСКА ОРДЭНАМ ПРАЦОЎНАГА ЧЫРВОНАГА СЦЯГА

За вялікія поспехі, дасягнутыя працоўнымі горада ў гаспадарчым і культурным будаўніцтве, і ў сувязі з 1000-годдзем з часу заснавання ўзнагародзіць горад Віцебск ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ПАДГОРНЫ.

Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква, Крэмль.
28 жніўня 1974 г.

МІТЫНГ ДРУЖБЫ

ВІЦЕБСК, 28. (БЕЛТА). Сёння ў абласны цэнтр на святкаванні 1000-годдзя Віцебска прыбыў поезд дружбы з акругі Франкфурт-на-Одэры (ГДР). У яго саставе партыйная, прафсаюзная і маладзёжная дэлегацыя, а таксама групы працаўнікоў прадпрыемстваў, самадзейных артыстаў, спартсменаў.

Гасцей цёпла сустракалі члены бюро абласнога і гарадскога камітэтаў партыі, члены выканкамліу абласнога і гарадскога Саветаў дэпутатаў працоўных, прадстаўнікі працоўных калектываў горада.

На прываказальнай плошчы адбыўся шматтысячны мітынг дружбы. Сяброў з ГДР сардэчна вітаў першы сакратар Віцебскага абласнога камітэта партыі С. М. Шабашоў.

Першы сакратар акруговага камітэта САПГ акругі Франкфурт-на-Одэры Йохен Хертвіг

падзякаваў за цёплую сустрэчу. Далей ён сказаў:

— З пачаткам глыбокай павагі мы ўступілі на вашу свяшчэнную зямлю, палітую крывёй воінаў Савецкай Арміі і легендарных партызан, якія геарганізацыя супраць фашызму. 318 дэлегатам акругі выпай гонар быць гасцямі на святкаванні 1000-годдзя Віцебска. Кожны з іх атрымаў пачэўку ў Савецкі Саюз у сваім калектыве за перамогу ў сацыялістычным спарце. Працоўныя акругі ўсе заказы Савецкага Саюза і краін СЭУ выконваюць пастыхова.

Госці прымуць удзел у святкаванні 1000-годдзя Віцебска, азнаёмяцца з яго выдатнымі мясцінамі, наведваюць іншыя гарады і вёскі вобласці, сустрэнуцца з калектывамі працоўных.

НА ЧАРГОВЫМ ПАСЯДЖЭННІ

22 жніўня адбылося пасяджэнне прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

З інфармацыяй «Аб 40-годдзі Першага Усесаюзнага з'езда савецкіх пісьменнікаў» выступіў першы намеснік старшыні праўлення СП БССР Іван Шамякін. Пра асвячэнне гэтай значнай падзеі на старонках штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» расказаў намеснік галоўнага рэдактара Аляксандр Капусцін. У абмеркаванні прыняў удзел галоўны рэдактар часопіса «Малодосць» Генадзь Бураўкін.

З дакладам «Аб формах і метадах прапаганды мастац-

кай літаратуры» выступіў дырэктар бюро прапаганды мастацкай літаратуры пры СП БССР Мікола Татур. У абмеркаванні прынялі ўдзел старшыня Савета бюро прапаганды Аляксей Русецкі, адказны сакратар праўлення СП БССР Аляксей Кулакоўскі, дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Мікола Ткачоў, карэспандэнт - арганізатар бюро прапаганды з Гродна Уладзіслава Фёдарова, першы намеснік старшыні праўлення Іван Шамякін.

У члены Саюза пісьменнікаў БССР прыняты празаік Генрых Далідовіч і драматург Аляксандр Петрашкевіч.

А. ЛАКОУСКІ.

Тысячагадовы юбілей
Віцебска. Матэрыялы,
прысвечаныя гораду
над Дзвіной, змешчаны
на 2-й, 10-й, 11-й і 14-й
старонках.

І ВЕРАСНЯ—УСЕСАЮЗНЫ ДЗЕНЬ РАБОТНИКАЎ НАФТАВАЙ І ГАЗАВАЙ ПРАМЫСЛОВАСЦІ

НАФТА І ДЗЕ!

З пачатку эксплуатацыі месцанараджэнняў нафтавікі рэспублікі далі краіне каля 35 мільёнаў тон «чорнага золата». Толькі ў гэтым годзе з нетраў зямлі беларускай будзе здабыта 7,8 мільёна тон нафты.

Цяпер эксплуатацыя 10 месцанараджэнняў. Штогод павялічваецца колькасць прамысловых свідравін, адкрываюцца новыя, перспектыўныя плошчы. Дзеючыя нафтапрамыслы аснашчаюцца новым абсталяваннем, расце іх вытворчая магутнасць. Буйнейшым па здабычы нафты стаў Асташніцкі нафтапрамысел. Цяпер ён дае каля паловы ўсёй беларускай нафты.

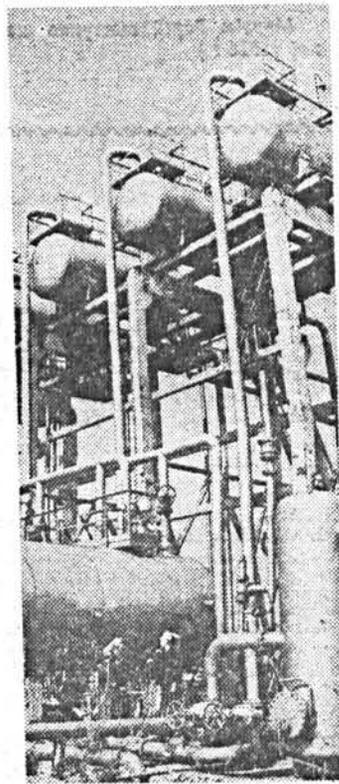
Каля Рэчыцы вырастае цэлы комплекс тэхналагічных ліній устаноўкі падрыхтоўкі нафты магутнасцю 5 мільёнаў тон у год. Адсюль магутны паток ачышчанай нафты ўліваецца ў нафтаправод «Дружба», ідзе ў Наваполацк, а неўзабаве паступіць на перапрацоўку ў Мазыр на нафтаперапрацоўчы завод, які будзецца.

Калектыву беларускіх нафтавікоў — адзін з лепшых у краіне. Па выніках работы за другі квартал сёлета года аб'яднанне «Беларуснафта» заняло прызавое месца ў сацыялістычным спарце і заваявала пераходны Чырвоны Сцяг Міністэрства нафтавай прамысловасці СССР. Бурывыя брыгады майстроў Вячаслава Калеснікава, Васіля Валаводова

і Аляксандра Качкурова ўжо выналілі вытворчыя заданні дзевятай пяцігодкі. Колькасць перадавікоў расце. Званне ўдараўна камуністычнай працы прысвоена больш як 1600 нафтавікам.

НА ЗДЫМКАХ: Адзін з тэхналагічных вузлоў устаноўкі падрыхтоўкі нафты Рэчыцкага нафтагазздабываючага ўпрыраўлення.

Пераданы памочнік бурільшчыка, камсамалец Уладзімір Панфіліенка. Фота Ч. МЕРНА. (БЕЛТА).

Літаратары Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік бачаць, для каго яны працуюць. Чытач сам прыходзіць да іх, чытач называе іх «інжынерамі душ» і патрабуе, каб яны арганізавалі простымі словамі ў добрых, праўдзівых вобразах яго адчуванні, пачуцці, думкі, гераічную яго працу. Такого шчыльнага, неспрэчнага яднання чытача з пісьменнікам ніколі, нідзе не было, і ў гэтым факце — цяжкасць, якую мы павінны пераадолець, але ў гэтым факце наша шчасце, якое мы яшчэ не навучыліся цаніць.

Максім ГОРКІ.

Збор твораў, том 27, стар. 340.

З надзвычайнай яркасцю я на з'ездзе пераканаўся, што вялікая партыя Леніна ператварыла літаратуру ў агульнапралетарскую, агульнадзяржаўную справу.

...Нам лёгка жыць і тварыць, бо мы маладзем разам з усёй нашай краінай, бо наша сапраўднасць пазбавіла нас нашай нацыянальнай абмежаванасці, вывела на шырокі гасцінец сусветнай культуры, якую — сапраўды вялікую і грандыёзную — створым толькі мы — узыходзячы клас будаўнікоў новага жыцця, контуры якога мы так наглядна бачым, бо мы іх самі намячаем...

Сацыяльны заказ нашага часу павінен быць улічан кожным пісьменнікам, калі ён не хоча страціць сувязі са сваім народам, са сваім чытачом. А наш чытач — не толькі працоўныя Беларусі, але ўсяго Савецкага Саюза, усяго свету.

Янка КУПАЛА.

Выбраныя творы, 1952, стар. 901—902.

Калі гаварыць пра Першы Усеаюжны з'езд пісьменнікаў, — то значыць гаварыць пра вялікую радасць, гаварыць пра трыумф культурнай рэвалюцыі і ленінскай нацыянальнай палітыкі...

Калі б мне даводзілася рабіць заказ пісьменніку, то я ў першую чаргу сказаў бы яму пайсці на прадпрыемства і не толькі абмежавацца тым, каб паглядзець на яго з птушынага лёту, бо так мы жыцця не пазнаем, так мы не можам даць паўнацэннага мастацкага вобраза героя нашай эпохі. Для таго, каб даць гэты вобраз, пісьменнік павінен вывучыць яго ва ўсёй мнагаграннай складанасці жыцця, павінен прасякнуцца яго інтарэсамі, яго бытам, яго патрэбамі, яго радасцямі, смуткамі і надзеямі. Калі пісьменнік не будзе мець у сваім арсенале глыбокага, усебаковага пазнання жыцця і аб'екта свае творчасці, то ён не можа даць паўнакроўнага, паўнацэннага мастацкага вобраза таго чалавека, якога справядліва патрабуюць чытачы ад савецкага пісьменніка.

Якуб КОЛАС.

«Звезда», 28 верасня 1934 г.

ФОТА НАГАДАЛА.

Кузьма Чорны і Кандрат Крапіва (1942 г.)

больш, калі гутарка ідзе аб літаратуры, якую называюць чалавекavedаннем і якая не можа абмяжоўвацца толькі духоўнай сферай, а павінна чэрпаць свае веды з усіх бязмежных глыбін і абшараў сучаснага жыцця, у тым ліку і палітыкі, і навукі. «Ніколі не забуду, — гаварыла ў адным са сваіх выступленняў Анна Зегерс, — што наша ўласная трудная рэчаіснасць мае ў сабе такія інтрыгуючыя і поўныя напружанасці элементы, як найцікавейшыя казкі, але гэтаксама ніколі не забуду, што ваюны і мае мары з'яўляюцца часткай рэчаіснасці».

Сёння, калі ўвесь савецкі народ самааддана выконвае сацыялістычны абавязальнасць чыцвёртага, вызначальнага года дзесятай п'ятгодкі, пісьменнікі ўсіх рэспублік вялікай Краіны Саветаў ствараюць мастацкі летапіс нашых гераічных спраў у будове светлай будучыні чалавечтва — камунізма.

Саюз пісьменнікаў СССР — надзейны памочнік партыі ў барадзбе за ўсмернае раз-

віцце культуры народаў нашай неабсяжнай радзімы, за пбудову камунізма. Разам з пісьменнікамі братніх рэспублік і арганізацыя літаратараў Беларусі бачыць сваю задачу ў тым, каб надзейна і шчыльна звязалі з калектывам працоўных горада і вёскі. Творчыя сустрэчы з чытачамі, літаратурныя вечары і канферэнцыі, удзел у святах паззіл — усё гэта формы яднання пісьменніка з шырокімі масамі працоўных. У літаратурных выданнях мы імкнемся і будзем імкнуцца шырока асвятляць кіпучае жыццё твораў незлічонага народнага багацця — матэрыяльнага і духоўнага; дасягненні іх на прадпрыемствах, на калгасных і саўгасных нівах, на новабудовлях.

Больш за паўстагоддзе на гербе нашай дзяржавы горда красуецца сімвал непадушнага саюза рабочых і сялян, сімвал яднання людзей працы — серы і молат. Чалавек працы павінен быць у цэнтры ўвагі кожнага пісьменніка, займаць належнае месца ў літаратуры.

нараў, а штодзённа ва ўсіх кансультацыйных і рэдакцыйных часопісах і газет.

Выхаванне маладой змены — работа складаная і адказная. Яна патрабуе менш рэкламы і непатрэбнай шумліваці, а больш карпатлівай працы, менш пастаноў, на выкананне якіх ужо нават іншы раз не хапае часу, а больш увагі, асабліва з боку крытыкі, якая часта топчацца каля адных і тых жа імён, не заўважаючы новага, або з недаравальным спэзненнем разгледзе на гэта новае, або дае завышаныя ацэнкі творам, якія не з'яўляюцца сапраўднымі вехамі на шляху развіцця літаратуры. Я ўжо не гавару, што завышаныя ацэнкі рознай шарыны з зарадам міні-ідола і міні-пазілі падрываюць давер чытача і да самой крытыкі і пагражаюць дэвальвацыяй такім словам, як «выдатны», «геніяльны», «наватарскі» і іншыя.

Літаратура наша павінна ўзводзіць новыя і новыя масты дружбы, на якіх мы крочым у светлую будучыню.

Аб гэтым ярка гавораць такія факты, як рост зацікаўленасці беларускай літаратурай і ўсё нарастаючая колькасць перакладаў, асабліва на рускую мову, значэнне якіх цяжка пераананіць, бо яны, у асноўным, з'яўляюцца нашай пуцёўкай у шырокі свет.

Цэнтральны Камітэт КПСС заўсёды звяртаў увагу на неабходнасць пашырэння і ўмацавання братэрскіх і інтэрнацыянальных сувязей. І мы будзем далей працягваць і развіваць слаўныя горкаўскія, купалаўскія і коласаўскія традыцыі, садзейнічаючы росту жыватворчага працэсу ўзаемаўзабагачэння, узаемаўплыву, а тым самым яшчэ большаму росту і росквіту кожнай з нацыянальных літаратур і ўсёй савецкай літаратуры. Для гэтага ў нас зараз, з арганізацыяй новага выдавецтва «Мастацкая літаратура», якое ў планах сваіх адводзіць значнае месца перакладам з братніх літаратур, а таксама з падрыхтоўкай да выдання альманаха, прысвечанага перакладам з братніх літаратур, і самае галоўнае, з няўнашо магутнага атрада выдатных беларускіх перакладчыкаў, адкрываюцца значна большыя магчымасці, чым раней. Рост выдавецкіх планаў — не проста павелічэнне літаратурнай прадукцыі, а рост боепрыпаснаў на тым участку ідэалагічнага фронту, на якім няспынна ідуць баі.

Гаворачы аб інтэрнацыянальных сувязях, мне здаецца, трэба адзначыць, што мы недастаткова выкарыстоўваем свае замежныя паззілі. Ці не многа ў нас з'яўляецца пазэдак халастых, якія не пакідаюць следу ў творчасці? А ў нас жа ёсць пачала хараших прыкладаў. Досць прыгадаць публіцыстыку, апавяданні і вершы на замежных тэмах Міхася Лынькова, Пімена Панчанкі, Пятруся Броўкі, Янкі Брыля, Максіма Лужаніна, Ніла Гілевіча, Паўла Кавалёва, Кастуса Кірзенкі, Андрэя Макавіна, Алеся Баўко, Леаніда Прокшы і іншых таварышаў. Паездка пісьменніка за мяжу — паездка прадстаўніка Савецкай краіны, нашай культуры, а не нейкіх турыстычных дэлегацый свайго асабістага задавальнення.

На гэта неабходна звярнуць большую ўвагу, калі гаворым аб дзейнасці нашай прапаганды, бо літаратура, культура, мае большую сілу пераканання, як іншыя сродкі прапаганды, мае больш неспрэчныя доказы да сэрца чалавека і пакідае больш трывалы ўражанне ў сядомасці.

Гутарка ідзе не аб нейкім проціпастаўленні розных галін пазнання свету, тым

Максім ТАНК,

старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР

СОРАК СЛАЎНЫХ СТУПЕНЯЎ

меннікаў СССР, а таксама Усебеларускі першы з'езд савецкіх пісьменнікаў — падзеі, якія адыгралі велізарную ролю ў кансалідацыі творчых сіл, у станаўленні і развіцці шматнацыянальнай савецкай літаратуры — літаратуры сацыялістычнага рэалізму, якая аказала рэвалюцыйны ўплыў на развіццё ўсёй прагрэсіўнай літаратуры свету.

У гістарычным Першым з'ездзе пісьменнікаў СССР прымала ўдзел вялікая і аўтарытэтная дэлегацыя пісьменнікаў Беларусі на чале з заснавальнікам нашай сучаснай літаратуры Янкам Купалам, Якубам Коласам, Змітраком Бядулем. З маладзёных былі Кандрат Крапіва, Міхась Лынькоў, Кузьма Чорны, Міхась Чарот, Пятрусь Броўка, Платон Галавач, Андрэй Александровіч, Ілья Гурскі, Ізі Харык, Мікола Хведаровіч і іншыя.

Гэта ім выпала пачасная місія прадстаўляць на ўсеаюжным форуме пісьменнікаў нашу маладую літаратуру, выпала шчасце сустракацца з вялікім буравеснікам рэвалюцыі Горкім, які заўсёды з бацькоўскай любоўю і ўвагай сачыў за развіццём шматнацыянальнай літаратуры народаў нашай краіны. Гэта ім выпала і адзіная задача першым рэалізаваць паставы з'езда — выйсці на той шырокі шлях сацыялістычнага рэалізму, на якім ужо сорак год пераможна крочыць наша савецкая літаратура да ўсё новых і новых сваіх вышын, несучы свету вялікую праўду рэвалюцыі, святло ленінізма, святло новага сацыялістычнага грамадства.

Які велізарны і слаўны шлях пройдуць за гэты час савецкай літаратурай! Дзякуючы няспынным бацькоўскім клопам Камуністычнай партыі сёння кожнай з нацыянальных літаратур, у тым ліку і беларускай, можа пахваліцца творамі, якія ўвайшлі ў скарбніцу ўсёй нашай шматнацыянальнай савецкай літаратуры, а гэтым самым — і сусветнай.

Але, як вучыць нас пар-

тыя, мы не можам спыняцца на дасягнутым, бо перад намі жыццё ставіць новыя задачы. У сваім перадвыбарным выступленні перад працоўнымі Баўманскага і Сакольніцкага раёнаў Масквы Генеральны Сакратар ЦК КПСС Л. І. Брэжнеў даў высокую ацэнку савецкай мастацкай творчасці, у тым ліку і літаратуры, і адначасна заявіў: «Краіна чакае ад пісьменнікаў і ўсіх работнікаў савецкага мастацтва новых высокамастацкіх, капітальных па зместу твораў аб нашых сучасніках».

Апошнія гады тэма сучаснасці становіцца ўсё больш адчувальнай і ў прозе, і ў паззілі, і ў драматургіі, і ў крытыцы.

Хацелася б толькі, каб наша прадукцыя была з вышэйшым знакам якасці, каб сённяшнія дасягненні сталі чарговымі ступенямі да новых самастойных адкрыццяў, глыбокіх ідэйных абагульненняў падзей у жыцці герояў і большай дасканаласці майстэрства, каб творы нашы ўзабагачалі духоўную культуру народа — народа, служэньне якому з'яўляецца самым высокім абавязкам для кожнага з нас.

Вялічныя падзеі рэвалюцыі, Айчынай вайны — вечна жывая гісторыя, вечна жывая сучаснасць. Вось чаму, хоць і нямаюць у нас створана твораў на і гэту тэму, у выступленні тав. Машэрава на красавіцкім пленуме ЦК КПБ слушна было сказана, што нам неабходна «паўней выкарыстоўваць гераічны летапіс барадзбы і перамог нашай партыі і народа, слаўныя рэвалюцыйныя, баявыя і працоўныя традыцыі, непараўнальныя сацыяльныя і маральныя каштоўнасці савецкага ладу жыцця».

Усё гэта мае велізарнае вываўчае значэнне, ад чаго залежыць і сённяшні, і асабліва, заўтрашні дзень літаратуры, ідэйнае ўзбраенне нашай маладой змены, клопаты аб якой заўсёды павінны быць у цэнтры ўвагі і работу з якой мы павінны весці не толькі ў часы семі-

ДВА СЛОВЫ — «Максім Горкі» — я ведаў у далёкім дзячынстве. Гэта не мела яшчэ якога-небудзь дачынення да пытанняў літаратуры, не выклікала ў мяне ніякіх асаблівых асацыяцый. Гэта было даўно, калі мне было гадоў пяць, калі я не хадзіў яшчэ ў школу.

Жыў я тады з бацькамі ў чыгуначнай будцы. Кожны дзень праязджалі міма нас бясконцыя паязды — таварныя, пасажырскія. Быў сярод іх і адзін змешаны поезд, таварна-пасажырскі. Ад астатніх адрозніваўся ён тым, што складаўся выключна з таварных вагонаў, а зладу былі прычэплены звычайна два-тры трохвосныя пасажырскія вагоны, так званая чацвёртага класа. У іх як правіла, ехалі людзі, якія кіраваліся на адыходных промыслах, на грабарных работах на поўнач або на паўдзень (як гаварылі тады, «на ніз»). Людзі гэтыя не мелі лішняй капейкі, нават праезд у трэцім класе быў для іх дарагаваты. Вось гэты поезд з двума, трыма вагончыкамі чацвёртага класа і называўся «Максімам Горкім». Калі, пры якіх абставінах узнікла гэта назва — не ведаю. Зразумела, вядома, сацыяльная падаплёка гэтай назвы.

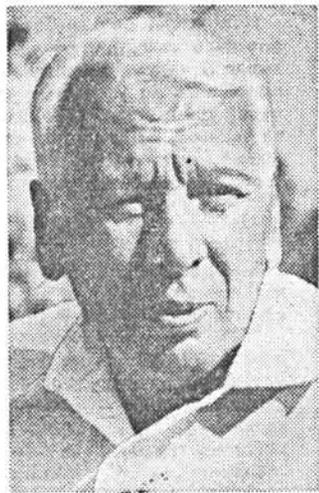
Знікла назва з пачаткам першай сусветнай вайны. Поезд з таварных вагонаў і некалькіх непрадэнтабельных пасажырскіх атрымаў новую назву — воінскі. Таварныя вагоны для салдат (памытаеце надпісы на вагонах: сорак чалавек, восем коней — указанне аб умяшчальнасці гадоўнага груза), а пасажырскія — для паноў афіцэраў.

З сапраўдным, рэальным Максімам Горкім я сустрэўся значна пазней.

КАЛІ ўспамінаюць пра першы з'езд пісьменнікаў Савецкага Саюза, то перад кожным з нас у першую чаргу ўзнікае характэрнае аблічча цудоўнага чалавека і найвялікшага пісьменніка свету Максіма Горкага, гэтага вернага саратніка і друга Уладзіміра Ільіча Леніна. Усім вядомы словы заснавальніка Камуністычнай партыі аб тым, што літаратурная справа павінна стаць часткай агульнапралетарскай справы. Практычнаму ўвасабленню ў жыццё гэтага ленінскага завету аддаў многа сіл і энергіі Максім Горкі. Гэтай мэце былі падначалены яго намаганні, як кіраўніка Аргкамітэта па стварэнню адзінага Саюза савецкіх пісьменнікаў і асноўнага дакладчыка на першым з'ездзе гэтага Саюза.

Найбольш вядомымі творами пра гады грамадзянскай вайны і першыя перамогі на працоўным фронце былі творы Горкага, Серафімовіча, Фадзеева, Фурманова, Лібядзінскага, Усевалада Іванова, Шалахава, Маякоўскага, Гладкова і іншых аўтараў. Творы гэтыя, творы сацыялістычнага рэалізму, рэзка адрозніваліся ад усёй ранейшай, дарэвалюцыйнай літаратуры, не толькі па сваёму зместу, але і па творчым метадзе.

У першыя паслярэвалюцыйныя гады якіх толькі арганізацый, літаратурных аб'яднанняў, груп са сваімі ідэйнымі кірункамі, стылямі, прыёмамі не існавала! Кожная з іх аб'яўляла сябе самай перадавой, самай рэвалюцыйнай, не больш і не менш як стваральнікам і гегемонам пралетарскай літаратуры. Гэтыя шматлікія арганізацыі разменьвалі свае сі-

Міхась ЛЫНЬКОЎ

У ТЫЯ НЕЗАБЫЎНЫЯ ДНІ

лы на дробныя сутычкі і бясплённыя дыскусіі аб першынстве, аб першароднасці. Яны захвальвалі і кананізавалі «сваіх», ганілі і лялі «чужых» (прадстаўнікоў іншых арганізацый). Рапаўцы нават уключалі ў свае планы адпаведную выхаваўчую працу з «папутчыкамі» — асобнымі таленавітымі пісьменнікамі, якія стаялі ў баку ад усіх гэтых арганізацый і пісалі каштоўныя і патрэбныя творы. Праўда, усё гэта адносілася да таго перыяду, калі ў рапаўцаў яшчэ не было розных «грахоў», калі яны, гаворачы словамі Горкага, дзейнічалі па-таварыску, дружна і яшчэ не хваралі на «адміністрацыйнае захапленне» і, хаця і не вылучаліся шырокім і глыбокім веданнем літаратуры і яе гісторыі, але «валодалі зоркасцю і чуйнасцю сапраўдных партыйцаў і добра ведалі ворага, блытаніка...» А «грахоў» збіралася ўсё болей і болей. Загаварылі пра зазнайства, камчванства.

Рапаўскія арганізацыі рабілі спробы аб'яднаць у сваіх шэрагах і літаратурныя сілы братніх рэспублік. З'явіліся рапаўскія нацыянальныя аб'яднанні амаль ва ўсіх рэспубліках Савецкага Саюза. Але гэта праца таксама не мела асаблівага поспеху — нашла яна некаторы сектанцкі характар і не магла прывесці да сапраўднай кансалідацыі ўсіх літаратурных сіл Савецкага Саюза. Як і ў тагачаснай рускай літаратуры, так і ў маладых нацыянальных літаратурах усіх рэспублік не было сапраўднага адзінства, не было сапраўднай згуртаванасці. І ў Беларусі існавала некалькі літаратурных арганізацый, такіх, як «Польмя», БелАПІ, (ра-

ней называўся «Маладняком»), «Узвышша», «Літаратурна-мастацкая камуна» (арганізацыя лефаўскага кірунку) і інш. Добрай літаратурнай прадукцыі было малавата. Затое спрэчак, дыскусій, звычайных сварак было хоць адбаўляй.

Адным з буйнейшых недахопаў раз'яднаных літаратурных арганізацый быў разгул вульгарнага сацыялагізму. Вульгарызатарскія ацэнкі і аглабельная крытыка прыводзілі падчас да таго, што недаацэнка ролі і месца ў літаратуры асобных пісьменнікаў па інерцыі працягвалася доўгія гады.

У красавіку 1932 года была прынята пастанова ЦК ВКП(б) «Аб перабудове літаратурна-мастацкіх арганізацый». Старшынёй Аргкамітэ-

самай глыбіні душы, сагрэтыя той бязмежнай любоўю да людзей, на якую было так здольна сэрца гэтага цудоўнага чалавека, вялікага чалавека зямлі:

— Мілья мае, слаўныя мае, як хораша мне з вамі...

Па твары яго каціліся слёзы. І ён не саромеўся іх. Гэта былі слёзы радасці, слёзы доўгачаканай сустрэчы з дарагімі, любімымі, слёзы спаткання з народам, каму да канца аддаў ён сваё жыццё, свае лепшыя пачуцці і задумы, сваю творчасць. Такім я зноў убачыў Аляксея Максімавіча на трыбуне пісьменніцкага з'езда.

Значэнне з'езда, гаварыў ён, у тым, што рознаплеменная, рознамоўная літаратура ўсіх нашых рэспублік выступае як адзінае цэлае перад пралетарыятам Краіны Саветаў, перад рэвалюцыйным пралетарыятам усіх краін і перад прыязнымі нам літаратарамі ўсяго свету. Мы выступаем як людзі, якія сцвярджаюць сапраўдны гуманізм, гуманізм сілы, закліканы гісторыяй вызваліць увесь свет працоўных ад зайздрасці, прагнасці, пошласці, дурасці — ад усіх пачварстваў, якія на працягу стагоддзяў нявечылі людзей працы. Наша задача — арганізаваць літаратуру як адзіную культурна-рэвалюцыйную сілу.

Мы ўсе добра памятаем яго словы, сказаныя ў 1928 годзе: «Я ведаю, што такое праца: гэта крыніца ўсіх радасцей, усяго лепшага на свеце. І ніколі за ўсю гісторыю чалавецтва, ніколі чалавечы розум і воля не ўзляталі так высока, як цяпер у нас.

Будзем верыць, што рука, якая зрабіла ўсё тое, што бачыў я, будзе і надалей будаваць. І калі хто-небудзь паспрабуе спыніць гэту руку, яна сціснецца ў кулак, які растрэсчыць усё, што будзе стаяць на яго шляху».

Даклад Максіма Горкага на з'ездзе па яго зместу, маштабнасці, ахопу матэрыялу не быў падобны на звычайныя даклады па тых ці іншых пытаннях літаратуры. Гэта быў незвычайны і глыбокі агляд і аналіз шляхоў сусветнай культуры, пачынаючы з дагістарычных часоў і канчаючы нашай сучаснасцю.

Горкі гаварыў пра бясплёне і заняпад еўрапейскай літаратуры, пра шляхі развіцця рускай класічнай і сучаснай літаратуры. Гаворачы аб задачах савецкай літаратуры, Горкі лічыў асноўным арганізатарам культуры і стваральнікам усіх ідэй працу народных мас. Асаблівую ўвагу ў докладе Горкі звярнуў на тое, што савецкая літаратура ствараецца не толькі на рускай мове, што гэта ўсеагульная літаратура. «Калі ў нас у мінулым — гігант Пушкін, гэта яшчэ не азначае, што армяне, грузіны, татары, украінцы і іншыя плямёны не здольны даць найвялікшых майстроў літаратуры, музыкі, жывапісу, архітэктуры».

У заключнай прамове Горкі заклікаў пісьменнікаў да актыўнай працы і актыўнай вучобы, каб паспяхова ісці паперад і вышэй. Ён выказаў сваё спадзяванне, што з гэтага часу паняцце «беспартыйны літаратар» застаецца толькі фармальным паняццем, а ў душы кожны з літаратараў адчуе сябе са-

праўдным членам ленінскай партыі.

Доўга не змаўкалі ў зале апладысменты Аляксею Максімавічу — заснавальніку сучаснай савецкай літаратуры сацыялістычнага рэалізму.

У ЧАС з'езда, у адзін з выхадных дзён Аляксей Максімавіч запрасіў нас, групу беларускіх пісьменнікаў, у госці да сябе на сваю дачу. Трэба сказаць, што мы нават мімаволі разгубліліся ад такога нечаканага запрашэння. Перажывалі велізарную радасць, як ніколі былі ўсхваляваны гэтай паездкай. Рыхтаваліся. Трэба было падумаць і аб тым, пра што мы будзем гаварыць з гаспадаром дома, куды нас запрасілі, і паклапаціцца пра наш выгляд.

Паехалі мы на дзвюх ці трох адкрытых машынах. Калі пад'ехалі да дачы, убачылі самога гаспадара, які спускаўся з ганка насустрач нам. Зірнулі мы адзін на аднаго: збялелі! Не ад страху, не ад разгубленасці, а ад самага звычайнага пылу. Так запылілася, быццам сухое поле баранавалі. Паглядзеў на нас Аляксей Максімавіч, цёпла адказаў на наша прывітанне, па-сяброўску ўсміхнуўся і павёў у калідор.

— Вось у ваша распараджэнне ўся ванная. Тут і шчоткі для ботаў, і вада, і мыла, усё да вашых паслуг...

Праз якую-небудзь хвіліну-другую мы ўжо адчувалі сябе як дома, уважліва слухалі гаспадара. Ён знаёміў нас са сваёй «хатай», асабняком, які некалі належаў буйному прамыслоўцу Расіі. Дом стаяў на крутым і высокім беразе Масквы-ракі. Вакол быў сад, шматлікія клумбы з рознымі кветкамі. Горкі знаёміў нас з рэдкімі раслінамі, якія даглядаў сам, паказваў неведомыя нам дрэвы.

На адкрытай верандзе, дзе сабраліся пасля прагульні па садзе, Аляксей Максімавіч распываў нас пра беларускі народ, шкадаваў, што ў час сваіх даўніх вандраванняў па Расіі не здолеў пабачыць у нашых мясцінах, бліжэй пазнаёміцца з жыццём і побытам народа. Выявілася, што ён добра ведае зборнікі беларускіх казак, у пэўнай ступені знаёмы з асаблівасцямі беларускай мовы, здаўна цікавіўся творчасцю Янкі Купалы і Якуба Коласа, а ў далёкія часы, жыўчы ў Тбілісі, ведаў Янку Лучыну, які працаваў там у чыгуначным дэпо. Распытваў нас пра культурнае жыццё сучаснай Беларусі, пра нашы творчыя планы на будучыню.

Пасля гутаркі запрасіў на абед. Праходзіў абед у вясёлым ажыўленні. Аляксей Максімавіч жартаваў, расказаў пра вясёлыя гісторыі і прыгоды часоў сваіх вандровак і жыцця на востраве Капры.

Пасля абеду многа гаварылі пра народную творчасць. Спявалі песні — рускія, украінскія, беларускія. У спевах прынялі актыўны ўдзел і кіраўнікі партыі і дзяржавы, якія прыехалі пад вечар да Горкага. Помню, вядраўнымі спевамі праявілі сябе Варашылаў, Мікаян і іншыя таварышы.

Мы, беларусы, не жадаючы злоўжываць гасціннасцю Аляксея Максімавіча, вырашылі не засяджацца доўга ў яго доме. Горача падзякавалі яму за хлеб-соль, за мілую ветласць, сталі развітвацца.

Аляксей Максімавіч папракаў нас у залішняй сціпласці.

Моцна паціснулі мы дарагія рукі Аляксея Максімавіча, развіталіся, паехалі, назаўсёды адвозячы ў сваіх сэрцах цёплым яго рук, яго бацькоўскай ласкі.

Пятрусь БРОЎКА

Якуб Колас і Пятрусь Броўка (1954 г.)

І мост стагнаў, і мост стагнаў,
Ледзь-ледзь трымаўся над вадой.

Ды ўсё ж міналі дні нягод,
Мост знішчыць беды не маглі,
Бо сэрцаў моц, бо сэрцаў моц
Яму падпорамі былі.

А плыні ўсё далей, далей,
І шмат цячы жыццю — рацэ,
Дзівосны мост, дзівосны мост,
І шмат названага яшчэ.

ЛЯСНАЯ ШКОЛА

Заместа сцен — дубы наўкола,
Сядзелі ж на замшэлых пнях...
Вось так жыла
Лясная школа —
У партызанскіх лагерах.

Настаўнікі былі байцамі.
У часе ж вольнае пары —
Лічыць вучылі жалудамі,
Пісаць чарніламі з кары.

Пісаць на тым, хто знойдзе штосьці,
На тым, што мелася тады,
Ды й выпадала на бяросце,
Бы ў старажытных гады.

Калі ж трывогі покліч гучны
Гуў над лясною грамадой —
Ішлі настаўнікі і вучні,
Ішлі на ворага, на бой!

А пасля бою, самавіта,
Лічылі з радасцю, успых.
І колькі ворагаў забіта,
І колькі зброі ўзята ў іх.

Калі вярталіся з дарогі
Байцы у свой гасцінны двор,

У часе кожнай перамогі
Спяваў ўрачыста школьны хор.

Давала тон гамонка дрэваў,
Найвыразнейшы — ў ветравей,
Адсутнічаў настаўнік спеваў,
Ім быў, вядома, салавей.

І хай у золь, і хай у сцюжу
Было нялёгка і не раз,
Ды хор гучэў магутна, дужа,
Што перамогі блізкі час!

МЫ ПА АДНЫХ

ХАДЗІМ СЦЕЖКАХ...

Піменю ПАНЧАНКУ

Хоць мы таго вярнуць не можам,
Ды памяць ледзьве закрані —
Юнацтвам бедным і прыгожым
Праходзяць перад намі дні —

Яшчэ між межаў і паўмежаў
Сярпа быў шэлт і звон касы,
Мы па адных хадзілі сцежках,
Хоць трошкі ў розныя часы.

Ты прыгадай сцяжыны тыя,
Калі — усё ішло ў руку...
Лясы ля Бегамя грыбныя,
Бярозу — рыбную раку.

І пчол па версах гудзенне,
І між дарог — пяскі адны,
І як сядзелі між каменя
Дзяды — сівыя валуны.

Згадай куточак небагаты,
Ды ўсё ж павучае зямлі,

І тыя хаты, тыя хаты,
Што нам прытулкамі былі.

І шлях на ўзгорку з грушай дзікай,
Што йшоў праз поле і праз лес,
Якім пайшлі мы ў свет вялікі
І абышлі пакуль не ўвесь.

Ды будзем помніць нашы сходкі,
Што маладых збіралі нас,
І першы покліч пяцігодкі,
І першы запіс у калгас!

І збор з палёў шырокіх хлеба,
І бляск здабытага святла,
І яркае ў сюзор'ях неба,
Калі краіна расцвіла;

І помнім мы, як злосны вораг
Нямала ўсім прынёс пакут,
І тое гора, тое гора,
Што спапяліла родны кут.

Як шынялі з табой насілі
На розных лініях франтоў,
Як нашы словы ў бой хадзілі
Між партызанаў і байцоў.

Прайшлі мы разам з грамадой,
Паміж людскіх трывог раслі,
Ды сёння нам відаць такое,
Пра што і марыць не маглі. —

Імчацца ўвесь дарогі — струны,
Яны мінулі й Марс ужо,
І верш твой гучны, верш удумны,
І верш твой востры як лязо —

Прывосіў ён у сэрцы словы
І непакойны ўсіх будзіў...
На першай лініі ён з Новым
І сёння, як заўсёды быў!

ДЗІВОСНЫ МОСТ

Жыцця глыбокая рака —
Віры, адмелі, трыснягі...
Дзівосны мост, высокі мост,
Злучыў ён нашы берагі.

У дні вясны, калі я быў
У захапленні, маладым,
Здаваўся мне, здаваўся мне
З прыгожай аркаю над ім.

Я помню, бачыўся ў той час,
Калі як птушкі мчалі дні —
Адзін блакіт, адзін блакіт,
І толькі зоры ў вышыні.

Але жыццё не толькі з руж,
Паўзлі нягоды чарадой,

ТРЭБА НАМ ПЕСЕНЬ ШЧЫРЫХ І ЧУЛЫХ...

Пасля Першага Усебеларускага з'езда савецкіх пісьменнікаў, які адбыўся ў чэрвені 1934 года, яго дэлегаты раз'ехаліся па рэспубліцы, каб пазнаёміць грамадства з рашэннямі вялікага сходу літаратараў Беларусі. На Барысаўшчыну выехалі Янка Купала, Ілья Гурскі і Васіль Каваль. Якраз у гэты час там гасціла чэхаславацкая рабочая дэлегацыя. І, як паведамляла тады «Літаратура і мастацтва», 21 ліпеня адбылася сустрэча пісьменнікаў Беларусі з прадстаўнікамі працоўных Чэхаславакіі.

Госці вельмі цікавіліся савецкай літаратурай, падкрэслівалі, што яна мае велізарны ўплыў на працоўных Чэхаславакіі — творы савецкіх пісьменнікаў дапамагаюць рабочым у барацьбе за свае правы, супраць прыгнёту буржуазіі. Члены дэлегацыі гаварылі пра велізарны поспех у Чэхаславакіі такіх твораў, як «Маці» М. Горькага, «Разгром» А. Фадзеева, «Узнятая цаліна» М. Шалавава. З беларускіх пісьменнікаў, у сведчанню гасцей, у Чэхаславакіі добра ведалі Янку Купала, асабліва па тых вершах, якія надрукаваны ў прагрэсіўных выданнях. Тут, на Беларусі, дэлегатаў зацікавіла паэма «Над ракой Арэсай», і яны паабяцалі, што зробяць усё, каб паэма была перакладзена на чэшскую мову, каб з ёй маглі пазнаёміцца такія ж працоў-

ныя, як і тыя, што сталі героямі паэмы беларускага аўтара.

...Мінула меней як два гады, і чэхаславацкія госці змаглі з гонарам заявіць, што сваё абяцанне яны выканалі. На першамайскай дэманстрацыі 1936 года ў Празе рабочыя заводаў і фабрык, працоўныя з вёскі разам з чырвонымі сцягамі і гваздікамі неслі і невялікую кніжачку, выдадзеную да гэтага святочнага дня Саюзам сяброў СССР. Яна называлася «Маладая савецкая лірыка», і сярод яе аўтараў былі А. Жараў, М. Нагнібяда, М. Галодны, П. Тычына, М. Асееў, І. Сельвінскі, В. Інбер, С. Маршак, Э. Багрыцкі, У. Лугаўскай, А. Суркоў і інш. З беларусаў — Янка Купала і Аркадзь Куляшоў. І Купала быў прадстаўлены ўрыўкам з паэмы «Над ракой Арэсай»! Вершы, змешчаныя ў кнізе, пераняў малады чэшскі паэт, драматург і перакладчык Ілья Барт, удзельнік Першага Усеаюназнага з'езда савецкіх пісьменнікаў. У чэрвені 1934 года ён быў на Беларусі, якая зрабіла на яго вельмі вялікае ўражанне — тут дваццацічатырохгадовы юнак упершыню ўбачыў вялікае пераўтварэнне прыроды новым чалавекам, чалавекам сацыялізма. Ён зазначаў у сваім бланкце: «Я спаткаўся з дзесяткамі, сотнямі савецкіх людзей... Яны жывуць паўнакроўным жыццём, і сённяшні дзень мае для іх цану настолькі, наколькі ён мэтанакіравана набліжае будучыню... І што асабліва ўражае — гэта іх узаемаадносінны, здольнасць ахвяраваць сабой дзеля другога, радавацца поспеху таварыша, бескарысліва падаць руку таварышу, калі яму гэта трэба».

А ў рэцэнзіі на кніжку «Маладая савецкая лірыка» часопіс «Чын», якім кірава-

ла Марыя Майерава, адзначаў: «У вершах Веры Інбер, Аляксея Суркова, Янкі Купалы, Міхала Галоднага, Эдуарда Багрыцкага мы адчуваем новы рытм працы і светлы, радасны настрой будаўнікоў сацыялізма...».

...Напярэдадні Першага Усеаюназнага з'езда савецкіх пісьменнікаў Янка Купала напісаў верш «Трэба нам песень». Праз адзінаццаць год, пасля перамогі Савецкага Саюза ў Вялікай Айчыннай вайне, пасля вызвалення краін Еўропы ад фашызму, калі перад пісьменнікамі Чэхасла-

вакіі стаяла пытанне, якой будзе іх новая літаратура, зноў прагучалі вершы нашага Купалы ў перакладзе на чэшскую мову Марыі Марчанавай:

Трэба нам песень шчырых і чулых,
Што праўду дае нашых ад полюсаў неслі б
І славу вякоў, паналенню мінулых
Сваёй перамогай геройскай устрэслі.

Пераклад гэтых радкоў быў надрукаваны ў 1945 годзе...

А. МАЖЭЯКА.

Іван Шамякін вітае на беларускай зямлі літаратараў Савецкай Латвіі ў час Дзён латышскай літаратуры ў БССР у 1959 годзе.

У ВЯНОК ДРУЖБЫ

Сцяпан ШЧЫПАЧОЎ

Расія

КАЛАСЫ НА ГЕРБЕ

О Бацькаўшчына!
Я пра цябе зноў.
Ты—мая песня.
Сонца маё. Радасць
На тваім гербе
ў ззянні каласоў
Адбітак нашай светлай,
чыстай праўды.

Табе мой лёс і песня
і любоў
Ты—ўзлёт, жыццё...
мемарыялаў пліты.

Вянок на тваім гербе
з каласоў
З высокіх думан нашых, мар адліты.

Хута БЕРУЛАВА

Грузія

МАСКВА

Масква, ты цеплыню радкоў маіх
Прымі, нібы удзячнасць сына.
Сярод вяршыняў гор зямных
Ты дружбы першая вяршыня.

З Кастрычніцкай ты вышні,
Мая сталіца дарагая.

У раманах і апавесцях, паэмах і вершах літаратараў нашай неабсяжнай Радзімы на поўны голас гучаць тэмы савецкага патрыятызму, інтэрнацыяналізму, аяваецца праца, мір, братэрства і роўнасць народаў. Творы гэтыя нясуць вялікую праўду на розных мовах народаў нашай шматнацыянальнай сям'і, народаў свету.

Сёння, калі мы адзначаем 40-годдзе з дня ўтварэння Саюза пісьменнікаў СССР, на гэтай старонцы па-беларуску гавораць літаратары брацкіх савецкіх рэспублік.

Глядзіш у заўтра,
зберагаеш
Надзеі міру, нашы дні.
Нам справы светлыя

здзяйсняяць
Лягчы з паглядам ясным,
чыстым,—
І вочы Леніна глядзяць
У будучае
камуністаў.

Пераклаў В. ЛУКША.

Яраслаў СМЕЛЯКОЎ

Расія

АЛЁНКА

У сястры дваюроднай
Алёны
цвёрды крок
і коскі, быццам з лёну.

Акуратна
плацэйка пашыта,
ручкі мылам
чысценька памыты.

Пад брыўямі
ў сонечным спакоі
ціха свеціць
неба яснаюю.

А на ім—
няма ні аблачынкі.
Звонкі голас
радасны ў дзяўчынкі.

Павязала гальштук,
распраміла—
гальштук піянерскі
агнякрылы.

Мы—
яе братэрства—
ўсе на варце
нашай Рэваліюцыі
багацця.

Вось яна,
пад сонечнай выгодай
ў чыстым полі,
ў палявым вянку—
супраць вашай
статуі Свабоды,
што ўзняла
над еднасцю народаў
з атамнай свяцільняю
руку.

Аляксандр ПУХАЕЎ

Асеція

ХАТЫНЬ

Курлычучь над Хатынню журавы,
Кіруе клін да небасхілу.
Прыслі б тут яны на папавы,
Ды апаліць баяцца крылы.

Унізе, там, дзе ўсё ў адвечным сне,
Яшчэ і сёння пахне чадам.
І на былых выжарынах вясне
Трава зялёная не рада.

Не адгукнецца ў студні рэхам дно,
Не ўбачыш наледзі ў марозы,
Бо тыя студні высохлі даўно...
Не высыхаюць толькі слёзы...

Тут пахавана гэтуткі людзей,
Што стала могілкамі й поле.
І сэрца вырываецца з грудзей,
Нямее ад людскога болю.

Па жмені тут абвугленай зямлі
З усіх куточкаў Беларусі,
Яе жывыя сведкі прыняслі,
Схіляючы галовы ў скурусе.

Яшчэ гарачы, быццам прысак, дол
З пары, калі гарэла вёска.
Тут у жалобе сосны навакол,
І над Магілай—тры бярозкі...

Пераклаў Г. КЛЯЗКО.

Ян СУДРАБКАЛН

Латвія

СОНЦА ДРУЖБЫ

Беларускім пісьменнікам

Капрызны дужа верасень: то сонца
Вяртае лета, то хмурыюць хмары.
Ды сонца нас паўсюль суправаджала,
Калі мы сустракалі беларусаў,
Сябрам бяседы й песні давяралі—
Звінела сонца ў позірках і ў сэрцах!
Раскошна сонцу на зямлі шчаслівай.
Браты, які й нашчадкі не забудуць—
Змагаліся ў суровых бойках поплец,
Ішлі на смерць за Рыгу беларусы.
Стралкі і партызаны гэта помняць,
Ратай, пэст і цесля гэта помніць.
І Розна й Нарач іх вянкі люляе.
Калі сябрам мы паціскалі рукі,
Нас шчырасць захлынула цеплынёю,
Нам слёзы радасці іглілі вочы.

Васіль ІЛЬЕНКАЎ

АПАВЯДАННЕ

ІХ БЫЛО дванаццаць, і сядзелі яны ў халодным калгасным свірне, замкнутым вялікім вісячым замком. Было чуваць, як рыпць снег пад цяжкімі чаравікамі вартавога.

— Відца, лютые мароз, — сказаў Феціс, парушыўшы маўчанне, якое гняло ўсіх.

А маўчалі таму, што ўсе думалі пра адно і тое ж. Сёння раніцай немцы ў іх спыталі:

— Хто з вас камуністы?

Іны прамалічалі.

— Ну, што ж, падумаўце, — сказаў афіцэр, выразна кладучы руку на кабуру парабелума.

Камуністаў у вёсцы было двое: старшыня калгаса Заботкін і парторг Вавільч. Заботкін быў раніцай пакараны смерцю немцамі на плошчы, на вачах ва ўсіх калгаснікаў.

Быў Заботкін чалавекам моцнага складу — капя падумаў: падлезе пад яго, кратане і падымае на крутых свайх плячах, а конь толькі нагамі ў павстры дрыгае... Напярэдадні Заботкін вывіхнуў нагу, выпягваючы грузавік з гразі, і не змог уцячы ў лес.

Яго прывязалі за ногі да аднаго танка, а рукі прыкруцілі да другога і пагналі танкі ў розныя бакі. Заботкін паспеў толькі крыкнуць:

— Бывайце, браткі!

І ўсе запамілі на ўсё жыццё вочы яго — вялікія, чорныя, бяздонныя і такія строгія, што Феціс падумаў: гэты чалавек спытае ў цябе нават мёртвы. І Феціс рашыў, што Заботкін пазірае менавіта на яго, пазірае строга, дакорліва, як бы гаворачы:

ФЕЦІС ЗЯБЛІКАЎ

«Эх, Феціс, Феціс! Калі б ты своечасова падаў мне дошку пад колы грузавіка, а не чухаў патыліцу, дык я нагу не вывіхнуў бы, у палон да немцаў не трапіў бы і не спазнаў бы страшных пакут...»

І, успомніўшы ўсё гэта, Феціс сказаў услых:

— Дошку... Дошку трэба б...

Некаторыя з адзінаццаці паглядзелі на Феціса са здзіўленнем. А парторг Вавільч пераклаў свае мыслі і ўзняў галаву. Сустрэўшы пануры погляд парторга, Феціс падумаў: «І гэты на мяне злуецца». Вавільч сапраўды пазіраў на яго неадабральна, хмурачы свае чорныя бровы, і Феціс апусціў вочы, думаючы: «І што за чарадзейства ў гэтага калекі? Паглядзець — у чым толькі душа трымаецца, а як ірне на цябе — канец, здавайся».

Вавільч абязножыў два гады назад. Везлі вясной насенне з элеватора, а дарога ўжо сапсавалася, у лагчынах напярала вада. Коні праваліліся пад лёд, а мяшкі з каштоўным насеннем нейкай рэдкай пшаніцы паганулі. Вось тады Вавільч скочыў у сподзённую ваду і давай выпягваць мяшкі. За ім палезлі і іншыя, толькі Феціс заставаўся на беразе...

З таго часу Вавільч хадзіў на мыліцах, і Фецісу сорамна і боязна было глядзець яму ў вочы.

Вавільч сядзеў згорбіўшыся і напружана думаў. Ён не сумняваўся, што немцы пакараюць смерцю і яго, і вось цяпер было важна вызначыць: што ж добрага зрабіў ён на зямлі — член Камуністычнай партыі? Якія словы на развітанне скажуць яму ў ду-

шы сваёй васьмі гэттыя адзінаццаць чалавек? І ці знойдзецца сярод іх такі, што пакажа на яго ворагу?

У думках Вавільч пачаў правіраць усіх, хто быў з ім у свірне. Ён добра спазнаў іх за пятнаццаць гадоў і бачыў, што ляжыць на сэрцы ў кожнага, — так бачны каменьчыкі на дне светлага возера.

Невялічкі, высохлы дзед Даніла зябна пацтраў рукамі босыя ногі — немцы знялі з яго валёнкі. Ногі ў старога былі тоненькія, валасатыя, з вузламі сініх вен. Сын яго Цімоша камандаваў на фронце батарэяй. Ніводнага слова не выціснуў немцы з чалавека, сын якога абараняе Радзіму.

Памрэ, але стойка вытрымае ўсе пакуты і брыгадзір-палявод Максім Савельевіч. Калі Вавільч зваў яго ў партыю, ён сказаў:

— Не варты. У камуніста павінна быць душа якая? Каб у ёй усё вялікае чалавецтва змясцілася. Я ўжо лепш наконт ураджая старацца буду.

І ён вельмі абрадаваўся, калі пачуў, што ёсць такія — беспартыйныя бальшавікі.

— Вось гэта пра мяне сказана!

...Побач з ім сядзіць Іван Турлычкін — істота безаблічная, можна сказаць, але ён — кум Максіма Савельевіча і пойдзе за ім у агонь і ў ваду.

Вось так — аднаго за другім перабраў Вавільч дзесяць чалавек і нікога з іх не мог западозрыць у подласці, на якую разлічваў вораг. Заставаўся апошні — Феціс Зяблікаў.

Хмурыны гэты чалавек быў заўсёды незадаволены ўсімі і ўсім. Якая б справа ні распачыналася ў калгасе, ён панура гаварыў:

— Зноў кішэні выварочвай!
Калі Вавільч прыходзіў да яго дадому, з цяжкасцю цягнуць свае ногі, Феціс сустракаў яго nepřыветліва:

— На аэрапланы прасіць прыйшоў? Ці на пазыку?

Вавільч расказаў яму пра дзяржаву, пра абавязкі савецкага грамадзяніна, і ў рэшце рэшт Феціс падпісваўся на кішэні зашмальцаваныя скураны кашалёк і доўга пералічваў паперкі, паплёўваючы на пальцы.

— Ты, Феціс, як свіль бярозавая, — сказаў яму неяк Вавільч, страціўшы цярылівасць.

Свіль — гэта нарасць на бярозе, усё слаі ў ёй перакручаны, перавіты між сабой, як ніткі ў збытаным клубку, і такая яна моцная, непадатлівая, што ні пілой яе не возьмеш, ні сякерай.

«Так і не ачасаў яго за ўсе гады», — з прырасцю падумаў Вавільч, разглядаючы Феціса.

А Феціс падсаджаўся то да аднаго, то да другога і штосьці нашэптываў, нізка насуваючы на вочы шапку з аўчыны. Вось ён прыхіліўся да вуха Максіма Савельевіча, а той кінуў галавой і адмахнуўся. — Адыдзі! — сурова сказаў ён. — Вач што прыдумай...

Гэта чулі ўсе. «Угаворвае выдаць мяне», — падумаў Вавільч і падрыхтаваўшыся да непазбежнага, сказаў самому сабе: «Ну, што ж, Вавільч, трымай адназ за ўсё, што зрабіў ты ў гэтай вёсцы за пятнаццаць гадоў».

А зроблена было нямаля. Пабудавалі светлы скацінны двор, зрабілі прыбудову да школы пад кватэры настаўнікаў. Выкапалі сажалку і абсадылі яе вербамі. Праўда, вербы, паабламявалі — ніяк не прывучыш жанчын да культуры: ідуць сустракаць кароў, і кожная зломіць па ветцы... Што яшчэ? Гарбаты мост праз рэчку навалі... А колькі трэба было намаганняў, каб угаварыць усіх будаваць гэты мост!

Для радасці мой край малы не цесны,
ён катам цесны, ворагу ні цілі
Святой зямлі латышскай не дамо!
Зямля латышская сябрам адкрыта
З лятункамі, з гаямі, з гарадамі.
Вам б'юцца нашы сэрцы і крыніцы.
Вам «добры дзень» гавораць гарады:
І Рэзэжэ, і Кулдыга, і Цэсіс.—
А мы, дыханне Мінска мы адчулі:
Чытаюць дзеці Райніса й Купалу,
І добры гром вясчуче план заводу.
І, далібог, мы ў цішыні пачулі,
Як набухаюць у раллі зярняты.
Рунець ім, красаваць і налівацца!
Кажу я сябру sâbrs, брату brājis —
Ад шырых слоў лагоднеюць пагляды.
Сябры, браты, прыміце шыры дзякуй.
Паклон мой нізкі любай Беларусі.
Народы неўміручыя, як сонца.
Над вольным краем шчасце
не заходзіць.
Хай брат заўсёды чуе сэрца брата!
Перакладу Р. БАРАДУЛІН.

Юсцінас МАРЦІНКЯВІЧУС

Літва

РОЗДУМ

Што б у цэлым свеце ні рабілі,—
Сутнасць я шукаю дзень пры дні.
Глыбіні хачу! Ды дзе глыбіні,
Калі сам згубіўся ў мітусні.

Прастата! Мне прастата патрэбна,
быццам бохан хлеба...

Я ў вачу, як марак, што сочыць зорку ў нсбе,
Шлях за далагляд трымаць хачу.

Дзецям падаю руку і ўгору
Іх вяду, дэпытлівых такіх.
Не сабе, а ім хачу прастору,
я міралюбівы—дзеля іх.

Сталасць — гэта з яснасцю цвярозай
бачыць між турботаў і падзей.

як любая крыўда камень грозны
на слабыя плечы ім кладзе.

Толькі б папраўляць мае здзяйсненні
Ім не давалася на люту.
Не хачу папроку пакалення,
Што сваю дакажа правату.

ДЭКЛАРАЦЫЯ

Слаўлю
высокае намаганне
І далёкія трасы,
і трывожнае адчуванне
Энергіі, а не Масы.
Заспакоенасць—не прымаю
ані ў думках, ні ў целе.
З трапным стрэлам свой лёс параўнаю,
З трапным стрэлам па цэлі.

Перакладу Г. БУРАЎКІН.

Марцэліюс МАРЦІНАЙЦІС

Літва

Вось вам аблогі.
Бярыце аблогі!
Колькі каштуюць яны! Нікольні.
Не ўсё купляецца і прадаецца,
белае воблачка так даецца.
Бярыце ваду і піце здароўе.
Толькі не трэба—

кажу вам зноў я,—
спяшацца працягваць свой медны
пятак.

Бярыце дарма. Проста так.
Піце чысцюкае паветра,
якое прырода дае нам прыветна,
валяюцца на зялёнай траве
без лішніх турбот у галаве...

Я ў горы ўзнімаўся, вялі мяне крокі
з птушынай адвагай да снежных
вяршынь.

Піў я здароўе, я гладзіў аблогі,
і святая спявала ў мяне на душы.

Перакладу А. ВЯРЦІНСКІ.

Вавільч яшчэ раз агледзеў тых,
якія сядзелі ў свірне. І рантам пры-
помніў, што ўсе гэтыя людзі былі да
яго зусім не такімі. Пятнаццаць га-
доў назад Максім Савельевіч нада-
ваў кухталёў дзеду Данілу за тое,
што той падняў яго яблык, перакінуў-
ты ветрам пераз плот на агарод Дані-
лы, а на другі год дзед Даніла забіў
курцыю Максіма Савельевіча, якая
пераліцела да яго ў агарод. А потым
гэтыя ж людзі разам узводзілі гарба-
ты мост і дакаралі таго, хто не напіў
своечасова калгаснага каня. Цяпер
усе яны — члены багатай, дружнай
сям'і. І Вавільч адчуў радасць, што
ўсё гэта — справа яго рук, яго сэр-
ца, што ён з гонарам выканаў абавя-
зак камуніста...

І абавярнуўся на мыліцы, парыва-
ваючы імі, ён падышоў да дзвярэй,
каб у вузкую шчыліну ў апошні раз
акінуць поглядам дарагі яму свет. Фе-
ціс сядзеў каля дзвярэй і, пабачыў-
шы, што Вавільч накіроўваецца ў яго
бок, зніціўся і надаўся ў кут. Тут бы-
ло цёмна. Адсюль ён сачыў за пар-
торгам, і на твары яго было здзіўлен-
не, як тады, калі Вавільч першым
скочыў у ледзяную ваду, а ён стаў
на беразе, не разумеючы, як гэта
можна лезці ў раку і, стоячы да гру-
дзей срод ільдаў, выцягваць мяшкі
з зернем, якое належыць не табе ад-
наму.

Вавільч глядзеў у шчыліну, і твар
яго быў асветлены нейкім унутраным
святлом, ён усміхнуўся, як усміхаюць
ца свайму дзіцяці.

І калі Вавільч адышоў, Фецісу ду-
жа захацелася даведацца, што такое
бачыў парторг у вузкую шчыліну. Ён
прыпаў да яе адным вочам і замёр.

Над зацярушанай снегам страхом
яго хаты падымалася вяршаліна бя-
розы. І страх, і апушаныя інеем бя-
розы, і кашчэ высокага калодзежнага
жураўля былі азораны залацста-ру-
жовым святлом. Гэта былі праменні
сонца, якое ішло на захад. Усё гэта
Феціс бачыў штодня, усё было та-

кое ж, нязменная, і ў той жа час усё
было новае, непазнавальнае. Снег на
стразе іскрыўся і пераліваўся калі-
ровым агнём агеньчыкамі. Ён то ўспыхваў,
! тады страху ахоплівала арайнавае
польмя, то цымняў, і тады рабіўся лі-
ловым, як вышыўка на ручніку. Апу-
шчаныя данізу доўгія галіны бярозы
віселі, як залатыя гронкі, і ўся яна
была нібы прыгажуня, якая накінула
на плечы пуховую белую хустку...
Вось так выходзіла на вуліцу Таня ў
святы, і ўсе хлопцы завыхаліся каля
яе, уздыхаючы, губляючыся ў здагад-
ках: каму дастанецца дачка Феціса.
Няма цяпер Тані, няма нічога... Нем-
цы злезлі яе невядома куды.

І толькі цяпер, глядзячы ў шчылі-
ну, Феціс зразумеў, што было ў яго
на зямлі ўсё, што трэба для чалаве-
чага шчасця. І ён усё глядзеў і глі-
дзеў, не адрываючыся ад шчыліны,
цяжка дыхаючы, быццам падымаў вя-
лікі груз.

Ён адчуў раптам чыйсьці погляд на
сабе, павярнуўся і сустрэўся з вача-
мі Вавільча, і былі яны такія ж вя-
лікія, чорныя, суровыя, як у Заботкі-
на ў апошні міг яго жыцця.

Але было ў гэтых вачах яшчэ што-
сьці калючае, халоднае, ад чаго Феціс
здрыгануўся: «Няўжо баіцца, што я
выдам яго?» Фецісу стала страшна, і
ён у збытэжанапці зноў павярнуўся
да шчыліны.

Вось вуліца, па якой хадзіў ён усё
жыццё, не заўважаючы яе прыгажосці.
Воддаль відаць маладыя людок на са-
жалцы, пустэльная роўнядзь яго блі-
скачая, не чуваць гучнага смеху дзя-
цей, вясёлага перазвону канькоў. Па-
нура стаіць школа, ператвораная нем-
цамі ў засценак... Салдаты сякуць
вербы, пасаджаныя вакол сажалкі,
быццам мала ім droў у лесе... Неру-
хома стаіць на пагорку вятрак, без-
дапаможна раскінуўшы абламаннае
крылле — патухла крыніца яркага
чыстага святла, якое гарэла ў кожнай
хаце і нават на скацінным двары.

Змоўкінуў вясёлы грукат малацілкі
на таку, і, як карабель, зацёрты іль-
дамі, чарнее ў полі камбайн...

Алекса ЮШЧАНКА

Украіна

СЕСТРЫ

Самалёт над Чарнігавам ціха праплыў,
дзе юнацтва мае прайшло.
І я чую, як сэрца выводзіць матыў
Песні той, што спявае сяло.

Пада мной і лугі, і палі, і лясы
У прыгажосці дзівоснай вясны,
Ты мяне, самалёт, чым ніжэй пранясі,
І навеі незабыўныя сны.

І ляціць самалёт ўсё ніжэй і ніжэй,
А зямля — ля самога крыла.
І бярозка мне стала радней, даражэй,
І каліна, што так расцівала..

Не заўважыў зусім, як настаў гэты міг:
Беларусь, Беларусь пада мной!
Я даўно цябе знаю з купалаўскіх кніг,
Я даўно ўжо здружыўся з табой.

Ты — у сэрцы маім, дарагая сястра,
З шумам пушчаў, з усплёскамі рэк.
Над табой шчаслівая свеціць зара,
Мы з табой з'яднаны навек.

І пра гэта цымбалы сягоння пляюць,
Як люблю я цымбалаў ігру!
У сюзор'і рэспублік да мэты ідуць
І Украіна і Беларусь.

А калісьці нас гора яднала з табой,
Мы змагаліся з горам ліхім.
У вас — Кастусь Каліноўскі выходзіў
на бой,
А у нас — Кармелюк Усцім...

Мы свабоду сваю здабывалі грудзьмі,
Мы зрадніліся шыра з табой,
Беларусь, прывітанне ад сэрца прымі
З Украіны маеі дарагой.

Перакладу В. ШЫМУК.

Якаў УХСАЙ

Чувашыя

Мой край! З табой я шчаслівы.
Мне вечна дораг твой прастор —
Раўнін стракатая разлівы,
Задумлівы цяністы бор.

Тут, помню, у маленстве босым
Выцягваў лопух з-пад куста,
Ваду, нібыта сіль нябёсаў,
Піў жменяй шорсткага ліста.

Усё мяне тут бласлаўляла:
Лес на калыску даў лубок,
А поле сцержку паказала,
А гай — дарыў прывольжскі сок.

Зямля была мне родным домам,
І сэрцам верны ёй Ухсай,
Сваіх радкоў гарачым словам
Складаю гімн табе, мой край.

Нарыман ГАСАНЗАДЭ

Азербайджан

ПАЭТ

Я вершы палюбіў яшчэ з калыскі,
Хоць не складаў ніводнага радка.
Іх пелі мне. Радкі іх мне калісьці
Сінелі з тронак горскага клінка.

Усюды вершы... Хіба не знаходка:
У дыване затканы (ты зірні!),
І пад зямлёй яны бягуць па сподку,
Схаванаму да часу ў глыбіні.

Усюды вершы... Ці палац, ці хата,
Ці помнік, ці пагоставы спакой,
Зямля—святыня!
Вершамі багата,
Якім гучаць святыню людской.

Любі народнай ведаю прычыну
Да вершаў.
Іх народ заўжды вітаў.
Паэт—жабрак, калі ён без Айчыны,
І без яго Радзіма—сірата.

Перакладу Ю. СВІРКА.

— Змёрз мусіць... Ну, нічога.. Гэ-
та нічога... На вось, — ён падаў яму
свае рукавіцы.

Загрымеў замок. Немец закрычаў,
адчыняючы дзверы, і падаў знак, каб
усе выйшлі.

Іх паставілі ў шарэнгу, насупраць
школы. І ўсе яны пазіралі на новую
прыбудову да школы, і кожны пазна-
ваў бярвяно, якое ён абчэсваў сваёй
сякерай.

Па прыступках ганка спусціўся афі-
цэр. Гэта быў пажылы чалавек з ха-
лодным шэрым вачамі.

— Камуністы віхадзіць! — сказаў
ён, закурваючы дыгарку.

Дванаццаць чалавек стаялі нерухо-
ма, моўчкі, а Феціс, адшугаўшы вача-
мі бярозу, глядзеў на бугрыстую
чорную нарасць на не ствале, падоб-
ную здала на гракова гняздо.

«Свіль... Ну што ж. Свіль бяроза-
вая мацішная за дуба». — таропка
думаў ён, варушачы вуснамі. І ў гэты
момант да яго слыху зноў данёсся не-
цярплівы крык:

— Камуніст, віхадзіць!

Феціс зрабіў крок наперад і, пазі-
раючы ў халодныя шэрыя вочы вора-
га, гучна адказаў:

— Есць такія!

Афіцэр дастаў з кішэні запісную

кніжку.

— Фамілій?

Феціс шырока раскрыў рот, уця-
гнуў у сябе марознае паветра і па-
тужна, з хрыпатай крыкнуў:

— Феціс Зябляку! Я!

Яго акружылі салдаты і адвялі да
сцяны школы. Ён стаяў, выцягнуўшы-
ся, зрабіўшыся вышэйшым, больш
плячэстым, прыгажэйшым. Стаў і
глядзеў на бярозу, дзе чарнела на-
расць, падобная на гняздо грака.

У радасна-трывожным адзіўленні
пазіралі на яго адзінаццаць чалавек.
А Максім Савельевіч ціха сказаў:

— Варты.

З рускай перакладу
А. КАПУСЦІН.

Я. СПАКОЎ
«Веча славянскіх балад».

А. АДАМОВІЧ
«Хатынская аповесць»,
«Маштабнасць прозы».

КНИГА «Веча славянскіх балад» Янкі Сіпакова шматлікімі аматарамі паэзіі была сустрагана з цікавасцю. Па-першае, таму, што аўтар звярнуўся да жанру балады, які, як нам здаецца, у нашай літаратуры распаўсюджан яшчэ недастаткова поўна. А па-другое, чытач убачыў плённае асэнсаванне мінулага, адчуў, што ў сваёй творчасці аўтар паглыбіў філасофскі пачатак.

Кожнай баладзе (а іх у кнізе больш як пяцьдзесят) Я. Сіпакоў надаў сюжэтную

надоўга застаецца з героямі паэта.

Так, «Веча славянскіх балад» — гэта кампазіцыйна цэласны мастацкі твор. І герой тут адзін. Імя яму — народ. Лепшыя яго прадстаўнікі на

жа прадаць яе, каб за вырваную грошы купіць кая, што так патрэбен раці Кузьмы Мініна.

І мы з вамі як быццам стаім на вуліцы Шырокай і непакоімся, каб толькі шпілі не адшукалі Ільча. Усім сэрцам разумееш чалавека, камуніста, які «рэвалюцыю беражна, нібы нявесту цнатлівую, засланышы сабой бескарыслыва, у сіюжах аддана грэў», які аддаваў ёй свой апошні хлеб і рублі.

А ўспрымаецца ўсё гэта так прачула таму, што аўтар заглябіўся ў сугнасць з'яў, ён унутрана, сэрцам пера-

А партыйная балада «Камуніст»? Якая глыбінна зместу, які зарад думкі! Уважліва бачыш чалавека, што «калі было трэба, выйшаў на кулі бялячкія і аддаў сваё сонца і неба, каб магла рэвалюцыя жыць». Ён, камуніст, верыў у заўтрашні дзень, у тое, што калі зямлі даверыць зерне, яна дасць добры ўраджай. А самымі патрэбнымі былі ў той час зерні бальшавіцкай праўды, якія павінны былі заглушыць усе парасткі на мяшчанскай глебе.

Па сіле нападу пачуцця, па сваёй драматычнасці вылучаецца сербская балада «Урок», у аснову якой пакладзены падзеі, што мелі месца ў час вайны. «Страляйце, я і зараз вяду ўрок!» — скажаў настаўнік з Крагуеваца Мілае Паўлавіч, калі фашысты расстрэльвалі 300 школьнікаў.

Толькі сталы майстра здольны перадаць у баладзе ўсю жудаснасць таго, што адбылася. Я. Сіпакоў здолеў гэта зрабіць. Ён паказаў мужнасць чалавека, які ў цяжкую часіну трымаецца сам і маральна падтрымлівае дзяцей.

Балада «Урок» — адна з лепшых у кнізе. Менавіта тут яскрава адчуваеш майстэрства паэта, яго ўменне зраўнець складаную дыялектыку жыцця.

Зроблены Я. Сіпаковым экскурсы ў стагоддзі нашых магчымасці жанру балады, развіў паэтычную форму. Балады зборніка выходзяць у чытача пачуццямі мужнасці, гераізму, любові да роднай зямлі. У апошнім вельмі добра перанонвае балада «Сяўба» (XX стагоддзе). Здавалася б, столькі напісана пра Беларусь, у якой у Вялікую Айчынную вайну загінуў кожны чацвёрты, што цяжка знайсці новы паварот таму. А вось Я. Сіпакову гэта ўдалося. Ён расказвае пра жанчыну, што праз блакаду

пранесла вузельчык з насеннем кветак і вось цяпер се яго ля папалішча:

Збудзіць балася ў ім,
цімяным,
Бучную сілу жыцця зарана.
Бо калі зерне ды прарастае,
Хто ў вузёлочку яго

утрымае?!
Насенне — гэта жыццё.
Ніякім агнём яго не спяліць.
Чалавек нараджаецца жыць.
Вобраз жанчыны пададзены каларытна.
Сядзелі такія сялянкі і ля Хатыні,
і ля іншых 600 нашых вёсак,
назваў якіх сёння напісаны на чорных плітах хатынскага мемарыяла.
Аўтар глыбока раскрыў характар жанчыны-маці, якая ў вайну пахавала мужа, сына, дачку, але не страціла веры ў ішчаслівае, мірнае жыццё, у новае прарастанне зярнят яго.

І толькі порах — мой даўні
вораг,
Не ўзыходзь, не дамешвай
гора!

Звяжыце моцна яго
нарэнні,
Хай задыхнецца ў зямных
скляпеннях,
гаворыць жанчына.

У яе словах патрабаванні мільёнаў людзей з заклікам сільніць вайну.

Глыбокія думкі выклікаюць балады Я. Сіпакова. У іх адчуваецца гульце нашага часу, у іх жыве прагавітая вера чалавека ў свае сілы, яны напоўнены высокім грамадзянскім зместам. Апошняю старонку кнігі загортаеш з радасцю ад таго, што адбылася гэтая сустрэча праз які, што прыдкрыў ты дзверы ў свет мужных і гордых людзей. І застаецца ўдзячны паэту, які ажыццявіў гэтую сустрэчу.

Не памылся, калі скажу, што кніга «Веча славянскіх балад» — адно з найвышэйшых нашых паэтычных дасягненняў апошніх гадоў. Найлепшай адзнакай майстэрства яе аўтара было б прысуджэнне Янку Сіпакову Дзяржаўнай прэміі БССР імя Янкі Купалы.

Уладзімір КОБРЫН,
журналіст.

Мінск.

АСЭНСАВАНА СЁННЯШНІМ ДНЁМ

скрыкалах гісторыі адстойвалі права на свабоду, на годнасць «людзмі звацца». І сувязь часоў у кнізе адчувальна. Сучаснае ў ёй пераклікаецца з будучым, а мінулае ўваходзіць не як адгалосак, рэха, а як памяць, што не меркне з часам.

Асэнсавана сённяшнім днём... Так можна вызначыць тую карпатлівую работу, што прарабіў Я. Сіпакоў. Любая падзея пад пером паэта ажывае. Здаецца, бачыш, як Сцяпан Разін (руская балада XVII стагоддзе) перадае ў трапяткія рукі ратаю свайго кая, бо цяжка таму працаваць на полі. Небарака ў саху запрог і свую маці, і прыгажуню-жонку, і сына Івашку. Здаецца, чуеш, як прарыпелі колы брычкі (беларуская балада XVI стагоддзе), на якой ля строгай варты прэхаў Франціск Скарына. Здаецца, чуеш дыханне жанчыны, што просіць му-

жыў тое, пра што гаворыць чытачу.

Ніколі не будзе для нашай літаратуры больш удзячнай тэмы, чым расказаць пра жыццё самага чалавечага чалавека на зямлі — Уладзіміра Ільча Леніна. Добра, што да гэтай тэмы звярнуўся і Я. Сіпакоў. У баладзе «Дасвецце», якой, дарэчы, адкрываецца кніга, расказваецца аб падзеях, калі...

**А ён ужо, Ленін, спяшаецца ў Смольны,
Дзе яго чанае працоўны Савет...
Вось-вось «Аўрора» свет стары расколе...
Вось-вось заднеецца новы наш свет.**

Кожным ударам сэрца адчуваеш дэнскую празорлівасць, усім нутром асуджаеш тых, хто разважае: «жыў бы, як мы — нават дробязі рады!» — даў бы штовечар, як мы, самавар... Іму ж не падабаюцца, бачыце, ўлады, яму ж не даспадобы, бачыце, цар!»

завершанасць, карціны жыцця славян пададзены шырока. «Стагоддзі — нібы дні прайшлі», — прызнаецца аўтар у заключнай баладзе. Гэта сапраўды так. Прачытаўшы кнігу і перагарнуўшы не апошнюю старонку, яшчэ

СЯРОД пісьменнікаў, якія плённа працуюць у апошнія гады, смела можна назваць і Алеся Адамовіча. Ён добра вядомы як літаратуразнаўца і як празаік. І што самае галоўнае, можна гаварыць аб адзінстве ідэйных і творчых пошукаў як мастака, так і даследчыка роднай літаратуры. Праблемы, узнятыя ў празачных творах, знаходзяць далейшае раскрыццё ў тэарэтычных артыкулах, і наадварот. Гэта, у прыватнасці, адносіцца да «Хатынскай аповесці» і кнігі «Маштабнасць прозы».

«Хатынская аповесць» — гэта не проста яшчэ адна кніга пра вайну. Падзеі ўспрымаюцца там не ў звычайнай іх гістарычнай аддаленасці (усё-такі прайшло трыццаць гадоў), а так, быццам мы самі ўдзельнікі іх. Вось гэтак па-мастацку асэнсаванае і пададзенае збліжэнне падзей — значны поспех пісьменніка.

А. Адамовіч знайшоў псіхалагічна вывераны ракурс у адлюстраванні падзей. Яны перадаюцца праз успаміны галоўнага героя Фларыяна Пятровіча Гайшуна, сляпога чалавека. Гэта адна з трагічных акалічнасцей у жыцці чалавека. Калі на сустрэчы былых партызан усе стараюцца прыпомніць дні змагання, Гайшун разважае: «А мне і намагання не трэба ніякага, толькі тых, колшніх, я і бачу. А сённяшнія толькі пацвяджаюць, што ўсё — праўда».

Сапраўды, праўда. Жорсткая праўда вайны паўстае са старонак кнігі. Бесчалавечнасць фашызму, яго жудас-

МАШТАБНАСЦЬ ПАКАЗУ ЖЫЦЦЯ

насць давалася вельмі блізка спазнаць семнаццацігадоваму хлопцу, партызану Флёру. Здарылася так, што ў час блакады ён адстаў ад свайго атрада і пасля многіх вандраванняў папаў у вёску Пераходы, якую эсэсаўцы збіраліся паліць. Ён зблізку бачыў «звышчалавекаў» у іх страшэннай рабоце.

Праз трыццаць гадоў Гайшун, цяпер ужо выкладчык псіхалогіі ў адным з інстытутаў, ставіць перад сабой цяжкае пытанне: што ж кірвала гэтымі людзьмі, калі яны гналі ў агонь мірных жыхароў? Адказ тут такі: чалавек, пазабавлены асабістай адказнасці, ператвараецца ў машыну, механізм для выканання чыёйсьці вар'яцкай палітыкі. Гэтую думку Гайшун развівае ў спрэчках з Бокіем, былым сваім асірантам, дыпер таксама выкладчыкам псіхалогіі.

Трагедыя можа паўтарыцца, калі насілля не будзе процістаяць воля народаў. Вельмі паказальны эпізод: выпадак, пра які расказаў Гайшуну адзін сапёр. Чалавек тануў, яго ратавалі, але ён не мог гаварыць. Вось тады ён і пачуў: «Баста!... Безнадзейна!...» Страх, што цябе не будуць ратаваць... Гэта — безнадзейнасць. Але здавацца нельга...

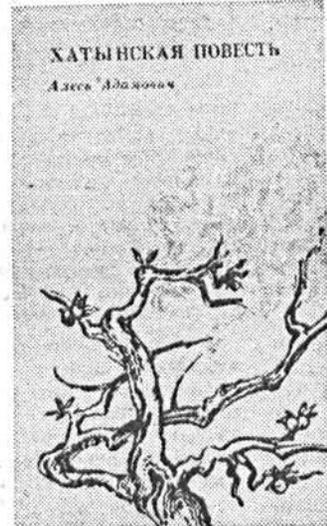
У гэтым эпізодзе праводзіцца пэўным чынам аналогія з сённяшнім днём: «Не

спыняць намаганняў, калі нават здаецца, што ўсе магчымасці вычарпаны, што канчаткова прайграны бітва — гэта заўсёды лічылася правілам, якасцю сапраўдных палкаводцаў. Але ж там на кон ставіўся лёс усяго толькі чыёйсьці ўлады або няхай нават дзяржавы. Тут жа, сёння — лёс чалавека на планеце на вечныя часы. У самым прамым, не філасофскім сэнсе: быць ці не быць? Вельмі многае пастаўлена і — якая б сітуацыя ці была! — чалавек не мае права сказаць: «Баста! Безнадзейна!»

Вось самае галоўнае: не пакідаць намаганняў, бо ў наш час вельмі многа яшчэ накіравана рэакцыйных сіл на аб'ясненне жыцця чалавека.

«Чалавеку ёсць што абараняць ад сіл цемры і зла. Ёсць з кім і чым абараніць. На яго баку заканамернасць і непазбежнасць гістарычнага руху да камунізма. На яго баку — уся гуманістычная культура тысячагоддзяў» — гэта ўжо цытата з кнігі А. Адамовіча «Маштабнасць прозы». Як бачым, праблема захавання міру паміж народамі знаходзіць сваё месца і ў тэарэтычным даследаванні.

Значных поспехаў дасягнуў пісьменнік у абмалёўцы характараў, у стварэнні мастацкіх тыпаў. У творах, дзе апавяданне вядзецца праз

успрыманне аднаго героя, можа стварыцца пагроза адцягнення асцяжніх заданых план. Тады з'яўляецца жаданне зрабіць іх фонам, толькі падсветкай для дзеянняў і ўчынкаў галоўнага героя. У Адамовіча гэтага не здарылася. Кожны герой — індывідуальнасць.

Арыентацыя пісьменніка на высокі ідэал уласціва не толькі яго мастацкім творам, а і тэарэтычным даследаванням.

У кнізе «Маштабнасць прозы» ён разглядае творчасць Кузьмы Чорнага праз прызмму вялікіх дасягненняў класікаў рускай літаратуры, у прыватнасці Дастаеўскага, і сусветнай культуры. Такі падыход дае магчымасць прасачыць не толькі творчы рост Чорнага, але і станаўленне

ўсёй беларускай літаратуры. Аўтар аргументавана, на шматлікіх прыкладах даказвае, што цяпер беларуская літаратура стаіць на ўзроўні развіцця самых перадавых літаратур свету і яна «абавязана перад цэлым светам казаць сваё слова ад імя народа, якому ёсць што паведатиць чалавецтву не толькі пра сябе, але і пра самое чалавецтва».

Пра творчасць А. Адамовіча, у тым ліку пра яго апошнія кнігі «Хатынская аповесць» і «Маштабнасць прозы», напісана шмат, і каб не паўтарацца, я хачу зазначыць, што яны варты, каб аўтар быў адзначан Дзяржаўнай прэміяй БССР.

Я. КЛИМУЦЬ,
настаўнік Ліцвянскай сярэдняй школы імя П. Глебі, Удзельні раён.

АКТЫЎНАСЦЬ творчай пазіцыі Леаніда Шчамялёва выявілася на самым пачатку яго пошукаў у жывапісе. І яшчэ — самастойнасць. Яна грунтавалася на трывалым жыццёвым вопыце. Калі ён паступіў у Беларуска-тэатральна-мастацкі інстытут, яму было ўжо трыццаць. Перад гэтым скончыў Мінскае мастацкае вучылішча. Заняткам выяўленчым мастацтвам папярэднічала служба ў Савецкай Арміі — ён удзельнічаў у Вялікай Айчыннай вайне, быў цяжка па-

цярпеў у Палацы мастацтва экспацыю.
З паездак ён заўсёды прывозіць шмат работ. Не адны толькі эцюды. Створанае ў паездаках не проста пашырае «геаграфію творчасці», але і сведчыць пра істотныя змены ў самым характары мастакоўскага мыслення — Леанід Шчамялёў няспынна паглыбляецца ў чалавека.
Разнастайны жыццёвы і мастакоўскі вопыт уступае ў душы яго ў складаныя ўнутраныя ўзаемадзеянні. Яго творчасць — сур'ёзная, надзённая. Няхай сабе яна не

цыві лепшым работам Леаніда Шчамялёва.

Але мастак не «фарсіруе» колер. Ён адкрывае звычайныя палітры ў прыродзе, у праявах жыцця. Іншая справа, калі пэўныя спалучэнні колераў нараджаюць у гледача адчуванне саладкавага каларыстычнага вырашэння праасобных палотнаў. Але так — толькі ў асобных выпадках. Ад прэрастасці колеру Леанід Шчамялёў ідзе паслядоўна і настойліва да яго напружанасці, сабранасці, цэльнасці, арганічнасці ў дачыненні да самой задумкі. Колер у яго творах не застаецца нечым знешнім, а ператвараецца ў арганічны кампанент зместу. І ў малюнку тыя адметныя геаметрызм і вуглаватасць з цягам часу набываюць больш стрыманасці, абгрунтаванасці графічным вытлумачэннем логікі рэчаіснасці. Гэта асабліва відаць у прыватнасці, у такіх работах, як «Скрыпачка», «Чырвоная кафэ», «Партрэт мастачкі Свентахоўскай», «Арабіна», «Коннікі», «Нацюрморт» (з цюльпанамі).

Арыентацыя на лакальныя выказванні задумкі вяла і вядзе мастака верным шля-

рад сабою, прыкоўваючы нас да гэтых паглядаў, не даючы магчымасці не думаць пра тое, пра што думаюць апалчэнец і жанчына.

Калі крытыкі пісалі пра «Маё нараджэнне» — якіх толькі эпітэтаў не надавалі гэтай карціне, як толькі не спрабавалі інтэрпрэтаваць змест. А карціна не паддаецца адназначнай трактовцы. Яна ўбірае ў сябе ўсю тэматыку творчасці мастака. І ўсе набыткі яго мастакоўскага майстэрства. Справа не ў самым канкрэтным эпізодзе нараджэння чалавека ў суровай абстаноўцы зімовага пераходу атрада ў часе вайны — справа ў тым, што выяўляе гэты эпізод, ператвараючыся ў надзвычай ёмістую метафару. У метафары гэтай заяўлены разнастайныя вядучыя тэмы творчасці жывапісца, а перш за ўсё — духоўная прыгажосць савецкага чалавека — змагара і працаўніка. Гэта карціна-крэда. Ступень абагульнення ў ёй такая, што кожны з тэматычных і кожны са стыльвых пластоў творчасці Леаніда Шчамялёва знаходзіць тут пэўныя рэфлексі.

«Маё нараджэнне» — спасцігненне высакароднай ча-

Л. ШЧАМЯЛЕУ. Аўтапартрэт.

Створаны ў адмысловай эмацыянальнай і жывапіснай інтэрпрэтацыі, гэты партрэт вабіць засяроджанасцю мастака на ўнутраным ладзе душы персанажа. Адсюль, ад гэтай увагі, — імкненне так перадаць пагляд вачэй і так характарызаваць рукі, каб ясна было, які змястоўны момант жыцця перажывае гэты, такі знешне спакойны і знешне звычайны чалавек...

Глыбокім унутраным зместам уражваюць жаночыя партрэты Леаніда Шчамялёва. Прыгадаем «Мацярынства» — гэты, па сутнасці, двойны партрэт, які так палюбіўся гледачу і карыстаўся поспехам на шматлікіх выстаўках. У гэтым двойным партрэце так выяўлена тэма мацярынства, што дазваляе лічыць яго менавіта карцінай. Тэма мацярынства ў творчасці Леаніда Шчамялёва праходзіць у розных кантэкстах — таму набывае разнастайны адценні, пераклікаецца з тэмаю Маці-Радзімы. У гэтым сэнсе ўнутраная роднасць — паміж не падобнымі адзін на аднаго творами, як «Апалчэнец», «Маё нараджэнне», «Мацярынства», «За свабодную Беларусь», «Ветэраны», «Апраўдае».

Характэрна, што Леанід Шчамялёў не здавальняецца аднойчы ўдала знойдзеным вынікам. Шукае новыя стыльвыя прыёмы, новыя кампазіцыйныя рашэнні, новыя спосабы інтэрпрэтацыі чалавечага характару, замацоўвае тое, што было знойдзена раней, спалучаючы яго з новым.

На гэтай выстаўцы мы пераканаліся, як разнастайна і па-свойму, па-шчамялёўску, загучала ў мастака сучасная тэма. У звычайным, штодзённым ён адкрывае пазію («Канікулы», «Нядзеля»), сувязь сённяшняга з мінулым часам, не пазбаўленую пярэчнага болю ўспамінаў пра перажытае ў гады вайны («Сям'я»).

На выстаўцы бачым вынікі творчых пошукаў Леаніда Шчамялёва розных гадоў. І пераконваемся, як настойліва ідзе ён да сваёй мэты — праз малое выказаць вялікае, праз простае раскрываць складанае. А галоўнае — раскрываць істотнае ва ўнутраным свеце сучасніка. Сучасніка велічнай эпохі, непаўторнай, поўнай дыялектычна складаных узаема сувязей, узаемазалежнасцей.

Вельмі радуе, што персанальная выстаўка твораў Леаніда Шчамялёва ўважліва паказала, як паспяхова пераадолеў ён небяспеку, якую далёка не ўсім удаецца пераадолець. Было адзін час так, што раней удала знойдзеныя прыёмы ён спрабаваў дастасоўваць да любога матэрыялу рэчаіснасці. Цяпер мастак перамог спакусу эксплуатацыі аднойчы ўдала знойдзеных прыёмаў, ён не сышоў з дарогі творчых пошукаў, хоць гэта і вельмі цяжка. Але лёгка бывае толькі рамесніку. Мастак — цяжка заўсёды.

Уладзімір БОЙКА.

НЕСТАКОЙ

З ВЫСТАЎКІ ЖЫВАПІСУ Леаніда ШЧАМЯЛЕВА

ранены пад Мазыром, дэмабілізаваўся ў 1947 годзе.

Леанід Шчамялёў вучыўся спасцігаць жыццё, характар чалавечы на самых крутых пераломках, калі яго выпрабуе вайна. Мабыць, па гэтай і займае тэма вайны такое значнае месца ў яго творчасці.

Актыўнасць і самастойнасць творчай пазіцыі Леаніда Шчамялёва выяўляюцца як знешне, так і ўнутрана. Ён шмат працуе і шукае, шмат ездзіць і думае, шмат аналізуе.

Вось і на гэтай выстаўцы, прысвечанай 50-годдзю мастака, бачым ягоныя «кардынаты душы». Карціны «1918 год» (У. І. Ленін і Ф. Э. Дзяржынскі) і «Чарнышэўскі», «Сельскі дэпутат» і «Восень у вёсцы Пільніца», «Электрычка» і «Пушкін», «Ля сарфага правядыра» і «Апраўдае», «Сям'я» і «Чырвоная кафэ», «Удовы» і «Канікулы» — колькі ў іх сапраўды хвалюючага, адкрытага мастаком у рэчаіснасці, перажытага, пераплаўленага ў сэрцы!..

Ужо праз чатыры гады пасля заканчэння інстытута Леанід Шчамялёў здолеў паказаць персанальную выстаўку. Ён папярэднічала творчай паездка ў Карэлію. А неўзабаве адбыліся творчыя паездкі на востраў Калгуеў, у Сярэднюю Азію, Казахстан. Пазней, ужо ў другой палове шасцідзсятых, — у Прыбалтыку і Крым, на Уладзіміршчыну і ў Суздаль, на Астраханшчыну і ў Абхазію... Нядаўна ён падарожнічаў па Арменіі, Грузіі... Многія з работ, створаных у часе даўніх і надаўніх паездак, увайшлі ў паказаную

заўсёды роўная, але дастаткова багатая на здабыткі. І без уліку гэтых здабыткаў уяўленне пра сучасны жывапіс Савецкай Беларусі не можа быць поўным. Асабліва, калі прыгадаць такія яго карціны, як «Апалчэнец», «Маё нараджэнне», «Партрэт мастака М. Чэпіка», «Мацярынства».

Прыгадаецца даўняя сустрэча ў майстэрні Леаніда Шчамялёва — неўзабаве пасля адной з яго паездак на Поўнач. Была ўжо напісана карціна «1942 год» (пасля аўтар назваў яе «Апалчэнец»). Былі ўжо напісаны шматлікія пейзажы, якія пазней так палюбіліся гледачу. Уражвала мноства малюнкаў. Мастак настойліва і досыць паслядоўна прабіваўся да глыбокага разумення формы, да трывалага валодання «канструкцыяй» рэчаіснасці. Ён з захапленнем гаварыў пра колер. Пра яго надзвычайную здольнасць быць насычаным зместам. А ўсё гэта, зразумела ж, падпарадкоўваецца «звышзадачы» сапраўднага, рэалістычнага мастацтва — паглыбленню ў чалавека праз свет прыроды, праз свет багатых і разнастайных характараў, праз свой унутраны свет...

Здавалася нават (як часам здаецца і цяпер), быццам колер у Леаніда Шчамялёва — фарсіраваны. Гэтак жа, як фарсіраванай уяўлялася яго адмысловае пластына — нейкая вуглаватасць у малюнку, нейкі адметны геаметрызм. Гэтыя знешнія прыкметы «почырку» спарадзілі нават эпігонаў сярод маладых мастакоў, якія спадзяваліся, што разам з запазычанай формай сам сабою з'явіцца і напал пацуюцца, улас-

Л. ШЧАМЯЛЕУ. Канікулы.

хам да выказвання істотнага, выяўленага ў разнастайных праявах жыцця. Надараюцца і пэўныя няўдачы. Але не яны вызначаюць істотнае ў творчасці гэтага мастака.

Складанасць яго палотнаў — не знешняя, а ўнутраная. Эмацыянальны напал — у духоўным сюжэце карціны, партрэта. Знешне — пераважна вельмі простая, лакальная кампазіцыя. Простая?.. Дэталізацыя не за кошт колькасці разнастайных прадметаў-дэталяў, якія адкрывалі б змест. Дэталізацыя — у нечым іншым. Дэталізацыя, напрыклад, у тым, як рукі жанчыны трымаюць малое і як рукі апалчэнца трымаюць штык, як вочы іх абодвух глядзяць пе-

лавецнасці. За паверхневым пластом адкрываецца больш глыбінны: нараджэнне чалавека ў чалавеку — працэс, які працягваецца ўсё жыццё. Чалавек нараджаецца кожны раз нанова, калі даводзіцца прымаць жыццёва важныя рашэнні. Калі ад выбару твайго залежыць — працягнуць ці табе нараджэнне чалавека або спыніцца. У кожным з персанажаў карціны нараджаецца чалавек, хоць, можа, абараняючы новае жыццё не толькі ад сцюжы, але і ад варожай небяспекі, якая — вакол, многім з гэтых людзей даводзіцца аддаць адно-адзінае сваё жыццё дзеля будучыні.

І ў гэтым сэнсе тэма нараджэння чалавека ў чалавеку, як глыбінная, праходзіць праз многія партрэты і кампазіцыі Леаніда Шчамялёва. Ён піша свае персанажы ў прынцыпова важным для іх душэўным стане. У тым стане, які партрэтуем, магчыма, і не ўсведамляюць. Але мастак шукае ў іх якраз тое істотнае, што дазваляе меркаваць пра глыбінныя зрухі ў душы. Прыгадаем «Партрэт жонкі», «Маці», «Нядзеля», «Партрэт дачкі», дзе такі падыход да партрэта — на відавочку.

Давялося быць сведкам, як у Італьянскім горадзе Рэджа-Калабрыя на выстаўцы беларускага жывапісу самыя розныя гледачы — і мастакі і не мастакі — з цікавасцю ўспрымалі шчамялёўскі партрэт мастака М. Чэпіка.

Л. ШЧАМЯЛЕУ. Анега.

І АЖЫЛІ СТАРОНКІ ДАКУМЕНТАЎ

«Камісару станцыі Орша Івашчанку. Дзякую за пропуск 36 вагонаў у Германію: гэта для нашых бедствуючых ваеннапалонных. Прашу абваргаць усе гносьныя паклёпы і помніць, што мы павінны памагаць нашым ваеннапалонным з усіх сіл. Старшыня Саўнаркома Ленін».

Тэкст даўняй тэлеграмы з

«ХЛЕБ ПАХНЕ ПОРАХАМ» — МАСТАЦКАЯ КІНАСТУЖКА СТУДЫІ «БЕЛАРУСЬФІЛЬМ».

дарагім подпісам зацікавіў Івана Шамякіна, які вывучаў матэрыялы, каб напісаць некалькі твораў, прысвечаных 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. Письменнік заглянуў глыбей у той час, калі была дадзена тэлеграма, пазнаёміўся з прычынамі

яшчэ цікавых эпизодаў першага года Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі. Не дужа важная, на першы погляд, і ў параўнанні з многімі іншымі, падзея, што адбылася ўлетку ваеннапалоннага года ў нас, у Беларусі, на станцыі Орша, аказалася значнай, як і усё,

што звязана з імем і дзейнасцю вялікага правадзіра рэвалюцыі.

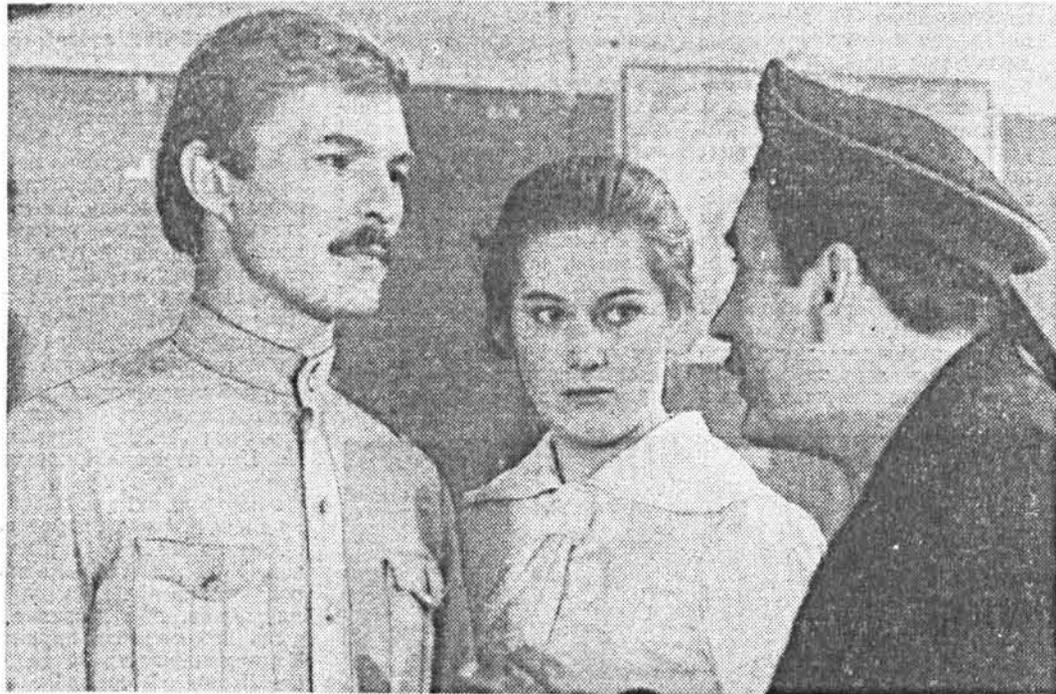
У студзеньскім нумары часопіса «Польмя» за семдзесят першы год Іван Шамякін надрукаваў кінааповесць «Эшалон у Германію». У ёй вельмі ярка расказана, як на асабістым распараджэнні У. І. Леніна быў адпраўлен праз станцыю Орша, палова якой знаходзілася ў руках нямецкай акупантаў, цягнік з трыццацю тысячамі пудоў хлеба, прызначанага для нашых ваеннапалонных у Германіі. Акалічнасці адпраўкі эшалона з Оршы насілі драматычны характар, і письменнік не дарэмна выбраў жанр кінааповесці — сам матэрыял вымагаў найбольш дынамічнай формы паказу. Запад письменніцкага пяра выйшаў амаль гатовы да здымкаў сцэнарый, які не мог не зацікавіць творчых работнікаў кіно. І фільм па ім пад назвай «Хлеб пахне порохам» стварыла студыя «Беларусьфільм». Ён з поспехам прайшоў на экраны Мінска, дэманструецца цяпер у гарадах і вёсках рэспублікі і адначасова выйшаў на ўсесаюзны экран.

Рэжысёр В. Нікіфараў, на маю думку, беражліва захаваў дух і стылістыку шамякінскага твора, нацэліў здымачны калектыў на тое, каб як мага больш поўна і дакладна ўвасабіць на кінаэкране вобразы, эпизоды, дэталі, так ярка і з вялікім густам выписаныя ў літаратурнай першааснове. Адступленні, вядома, у такіх выпадках — рэч натуральная, без

іх не абышлося. Бо на тое і творчы працэс. Аднак асноўная ідэя-мастацкая лінія кінааповесці Івана Шамякіна захавана і глыбока раскрыта ўсім арсеналам экранных сродкаў. Гэта заслуга і аператара Э. Садрыева, які удаля перадаў у кадрах атмасферу таго часу.

Ад першых эпизодаў, у якіх паказаны расстрэл ваеннапалоннага, што спрабаваў уцячы з нямецкага лагера, наведанне лагера міжнароднай камісіяй Чырвонага Крыжа і пратэст ваеннапалонных супроць расстрэлу і нечалавечых умоў існавання, фільм глядзіцца з неслабай увагай. Лагер з яго жаклівымі ўмовамі жыцця і з надзеямі, звязанымі з весткамі пра Кастрычніцкую рэвалюцыю на радзіме, пра Леніна, — гэта толькі прадгісторыя, завязка фільма. Галоўныя ж падзеі развіваюцца на станцыі Орша, куды прыязджае абменны ўлік іншых ваеннапалонных прапаршчык Лукашэвіч, — тут у Оршы жывуць яго бацькі і нявеста.

У цэнтры падзей камісар станцыі Даніла Івашчанка: яго клопатам аб адпраўцы эшалона з трыццаці трыццаці вагонаў з хлебом праз дэмаркацыйную лінію, якая прайшла тут паводле Брэсцкага мірнага дагавору, Беларус з-пад Дуброўны. Ён служыў матросам на Балтыцы, там атрымаў рэвалюцыйную загартоўку, стаў бальшавіком-ленінцам, Івашчанка бязмежна адданы рэвалюцыі, Леніну, партыі, рашучы, непрымпымы да ворагаў

Кадр з фільма: (злева направа) артысты — С. Сазонцеў, В. Карава, У. Самойлаў у ролях Лукашэвіча, Юлі і Івашчанкі.

ДАТЫ — ВЕХІ ІМКЛІВАГА ЧАСУ

РАСКАЗВАЕ ДЫРЭКТАР БЕЛАРУСКАГА ДЗЯРЖАўНАГА ДРАМАТЫЧНАГА ТЭАТРА ІМЯ Я. КОЛАСА, ЗАСЛУЖАНЫ РАБОТНІК КУЛЬТУРЫ БССР Г. АСВЯЦІНСКІ.

Гісторыя гэтага тэатра пазначана адкрыццём яго ў Віцебску 21 лістапада 1926 года — з гэтага дня пачалася яго творчая біяграфія. Ужо цяпер трула рыхтуецца да знамянальнай даты, да 50-годдзя з таго дня, калі адкрылася зaslona і віцязьляне ўпершыню ўбачылі артыстаў, што звязалі свой лёс назаўжды з горадам на Заходняй Дзвіне. Сёння ж тут прыўзняты настрой і клопатлівая будні, бо пачынаецца чарговы тэатральны сезон.

— Першы спектакль мы прысвяцілі 1000-годдзю стварэння нашага горада. — сказаў па тэлефоне карэспандэнту «ЛіМа» Г. Асвятінскі. — Малады рэ-

жысёр, выхаванец Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута Валерыі Мазынскі паставіў драму «Званы Віцебска» Уладзіміра Караткевіча. Гістарычны падзеі — народнае паўстанне 1623 года супроць ішаземных каланізатараў, за ўмацаванне аднасіці з Руссю, веліч духа героя ў змаганні за шчасце — вось змест сцэнічнага твора, галоўныя ролі ў якім выконваюць заслужаныя артысты БССР У. Куляшоў і Т. Кокштыс, народны артыст БССР Ф. Шмакаў, акцёры Л. Пісарова, В. Петрачкова, В. Бяззубава, Л. Трушко, А. Лабанок... Заслужаны артыст БССР Георгій Дубаў паставіў камедыю

«Праходны бал» Б. Рацара і В. Канстанцінава. Аформіў яе народны мастак БССР Я. Нікалаеў. Вясялае відовішча, з элементамі лірыкі і сатыры, гэты твор закранае і сур'езнае пытанне — як сучасны малады чалавек (ды і не толькі малады!) разумее «праходны бал» у сэнсе маральных крытэрыяў сваіх паводзін у грамадстве і ў сям'і.

Сучасная тэматыка і арыгінальна вырашаны канфлікт драмы азербайджанскага пісьменніка Р. Ібрагімбаева «Падобны да льва» прыцягнулі да сябе ўвагу нашага новага рэжысёра — народнага артыста БССР Іосіфа Папова. Пераклад п'есы на беларускую мову зрабіў сталы творчы саюзнік трупы коласцаў Ю. Гаўрук, які на пачатку дзейнасці Другога БДТ у дваццаці шостым годзе перакладаў для тэатра з англійскай мовы шэкспіраўскую камедыю «Сон у летнюю ноч».

Галоўны рэжысёр, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР С. Казіміроўскі працуе над камедыяй Лопэ дэ Вега «Раба свайго ўлюбёнага». Твор гэты ўпершыню ставіцца на беларускай сцэне. Пераклад зроблены пэтам А. Варцінскім. Музыку да спектакля напісаў заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Г. Вагнер.

Другі сезон будзе дзейнічаць у нас Камерная сцэна, на якой мы знаёмім гледачоў з пастаноўкамі, што маюць пэўны эксперыментальны характар. Дастаткова сказаць, што тут амаль адсутнічае адлегласць паміж выканаўцамі і залай (рампа), што рэжысура і акцёры наладжваюць зусім адметны творчы кантакт з публікай, чым у вялікім памяшканні. Віцязьляне набываюць білеты на драму «Антаніна» Г. Мэліна і музычную казку «Жылабыла сыраежка» В. Зіміна.

Такія навінкі цяперашняга сезона ў трупе коласцаў. Як бачыце, і ўрачыстыя даты калектыў адзначае мастацкімі творами пра жывую рэальнасць, адлюстраваную драматургамі ў розных жанрах, пра дзень мінулы і дзень сённяшні.

Песні пра Віцебск

Віцебскі кампазітар Якаў Касалапаў закончыў цыкл песень, прысвечаных роднаму гораду. Сярод іх «Песня пра Віцебск», балада «Памяць роднага горада», песні аб героях Савецкага Саюза Веры Харужай і Зіне Партынай.

Гэтыя творы гучаць у дні святкавання 1000-годдзя старажытнага горада.

Ю. ДОКТАРАУ.

Новы музей

У Карэлічах адкрыўся р'ённы краязнаўчы музей. Экспазіцыі дзевяці залаў расказваюць аб мінулым і сучасным роднага краю, узнаўляюць падзеі Вялікай Айчыннай вайны, прысвечаны героям ваенных гадоў і працоўных здзяйсненняў.

БЕЛТА.

ПРАПІСАНА НА ЎКРАЇНЕ

Гераічную драму Алеся Махначы «Гаўрошы Брэсцкай крэпасці» паставілі многія тэатральныя калектывы і гурткі мастацкай самадзейнасці братняй Украіны. Львоўскі тэатр юнага гледача імя М. Горькага за гэты спектакль удастоены поэмні Міністэрства культуры СССР.

50-годдзю Усесаюзнай піонерскай арганізацыі імя У. І. Леніна прысвечіў пастаноўку «Гаўрошы» Данецкі абласны тэатр юнага гледача.

У мінулым тэатральным сезоне адбыліся таксама дзве прэм'еры ў тэатрах — Цярно-

пальскім, Вінніцкім і Варшаўлаўградскім.

Спектакль пра юных абаронцаў пагранічнай крэпасці над Бугам знаходзіцца ў рэпертуары Камітэцка-Падольскага тэатра юнага гледача, Палтаўскага тэатра юнацкай творчасці, Залецкага тэатра імя А. Гайдара на Кіеўшчыне.

П'еса беларускага драматурга Алеся Махначы «Гаўрошы Брэсцкай крэпасці» знайшла сталую прапіску ў рэпертуары ўкраінскіх тэатраў.

А. ПЯТРОВІЧ.

ПРЫНЯТЫ Ў САЮЗ ПІСЬМЕННІКАЎ

ДАЛІДОВІЧ Генрык Вацлававіч. Празаік. Нарадзіўся ў 1946 годзе ў вёсцы Яшковічы Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці. Закончыў філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. Настаўнічаў на Барысаўшчыне, служыў у Савецкай Арміі. Цяпер — літаратурны супрацоўнік аддзела прозы часопіса «Польмя». Узнагароджаны медалём «За воінскую доблесць». У азнаменаванне 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. Друкуецца з 1966 года. Аўтар зборніка аповяданняў «Дзіджы над вёскай» (1974), аповесцяў «Усё яшчэ наперадзе» («Маладосць», №№ 1—2, 1974), «Юля» («Польмя», № 2, 1974).

ПЕТРАШКЕВІЧ Аляксандр Лявонцэвіч. Драматург. Нарадзіўся ў 1930 годзе ў вёсцы Пярэвалачы Талачынскага раёна Віцебскай вобласці. Скончыў юрыдычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. Працаваў у ЦК ЛКСМБ, у апарате ЦК КПБ — інструктар, загадчык сектара літаратуры і мастацтва. З 1967 — адказны сакратар. З 1973 — намеснік галоўнага рэдактара Беларускай Савецкай Энцыклапедыі. Кандыдат гістарычных навук. Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны», медалём «За доблесную працу». У азнаменаванне 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна і «За асабістае цалінінае зямель». Аўтар аднаактовай п'есы «Нары егіпецкія» (1966), камедыі «Адкуль грах?» (1969), драмы «Трылогія» (1974), сатырычнай камедыі «Злыдзень» (1974).

Сцэна са спектакля «Гаўрошы Брэсцкай крэпасці», пастаўленага Данецкім абласным тэатрам юнага гледача.

вельмі чалавечны ў абы-джанні з таварышамі, з пр-стымі людзьмі. Звычайны чалавек і ў той жа час адзін з тых, хто рухаў рэвалюцыю наперад.

Вобраз Івашчанкі таленавіта стварае артыст У. Самойлаў, знаходзячы ўдалыя дэталі для перадачы і вонкавага аблічча і душэўнага стану героя ў розных акалічнасцях. Дарэчы, У. Самойлаў папулярны ў нашай краіне артыст. У якіх толькі ролях ён не выступаў! Начальнік міліцыі Анохін у фільме «Верце мне, людзі», камісар Шаўман («26 бакінскіх камісараў»), Нарыманаў («Зоркі не гаснуць»). І разам з тым поўная супроцьлегласць гэтым персанажам — Барыс Савінаў у двухсерыйнай стужцы «Крах»... Творчы дыяпазон сапраўды шырокі, яму можна пазайздросціць не адзін артыст. І кожны вобраз, дзякуючы актёрскаму майстэрству, выклікае ў нас то пачуцці спачування і любові, то нянавісьць і гнеў, пашырае нашы ўзлеленні, пакідае след у душы.

Не навічок У. Самойлаў і ў беларускім кіно. Здаецца, яшчэ ўчора мы бачылі яго ў ролі простага, сціплага настаўніка Сяргея Іванавіча (фільм «Зімародак»), настолькі сціплага, што дапытлівыя школьнікі ніяк не маглі натрапіць на след легендарнага партызана, якім ён з'яўляўся ў вайну. А прыга-даем, якім эмацыянальным напалам прасякнута сустрэча гэтага героя са сваімі баявымі таварышамі! І цяпер вось — камісар станцыі Орша Даніла Івашчанка, асоба,

дарэчы кажучы, узятая з жыцця, з гісторыі... Нічога благага няма ў тым, што некаторымі сваімі рысамі Івашчанка ў фільме ў пэўнай меры нагадвае вобразы камісараў, ужо знаёмыя нам па літаратурных творах і кінафільмах. Інакш і быць не можа, бо шмат агульнага яднае іх камісараў-большавікоў часоў Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, паўтараў тут не пазбе-гнучы.

Адпраўка эшалона з хле-бам — баявое заданне У. І. Леніна, партыі, і Івашчанка гатоў зрабіць усё, каб выка-наць гэтае заданне. Час для краіны надзвычай складаны. Заклучан няжыкі Брэсці мір з кайзераўскай Германіяй, немцы акупіравалі вялікую частку краіны, усюды пады-мае галаву контррэвалюцыя. Разруха, жыццё надгаладзё. Лёвыя эсэры, з якімі яшчэ супрацоўнічаюць большавікі, збіраюцца «даць бой» Леніну і яго прыхільнікам на чарго-вым з'ездзе Саветаў у Маск-ве. Арудуюць яны і на стан-цыі Орша, сюды нават спе-цыяльна прыехаў прадстаўнік ЦК партыі левых эсэраў. Яны пусцілі чутку, што эшалон з хлебам прызначан не для ваеннапалонных, а для пал-кормкі германскіх імперыялі-стаў.

Вельмі трапіна паказана ў фільме абстаноўка на станцыі. Калючы дрот акрэслівае дэмар-нацыйную лінію. Вартавыя на-мецілі салдаты па той бок ва-рот у калючкі агароджы і на-шы пагранічнікі па гэты бок. Зарослыя травой запасныя пу-ці. Абшарпанія сцены вазкала. Людская сумятня на пероне — ваенныя, бежанцы, «мяшчэ-нікі», беспрытульныя. Не проста падтрымліваць парадка, за які адказвае камісар Івашчанка. Для эсэраў жа тут спрыяльная

глеба. Тым больш, што да гэтай партыі належаць начальнік станцыі Ніткоўскі і упаўнава-жаны ЧК Рам. Яны паставілі за-дачу не прапусціць эшалон з хлебам, раздаць хлеб насель-ніцтву, перш за ўсё сляпанам з навакольных вёсак.

У Івашчанкі знойшоўся не-чаканы памочнік у асобе пра-паршчыка Лукашэвіча. Мала-ды афіцэр франтавік з наро-да — ён сын тэлеграфіста, што працаваў на станцыі, а цяпер хварэе. — Лукашэвіч далёкі ад палітыкі, але над-упльвае бачанага і перажы-тага ў яго адкрываюцца во-чы, ён пачынае разумець, на-чым баку сывярдлівае. Змова свайго будучага цесця Ніткоўскага і яго сямброў-эсэ-раў выклікае ў Лукашэвіча збурэнне. Ведаючы нямец-кую мову, ён з ахвотай дапа-магае Івашчанку ў афарм-ленні эшалона для адпраўкі. Прапаршчык сам паспытаў, што значыць пабыць у па-лоне ў немцаў, перад яго ва-чыма стаяць знясіленыя, га-лодныя нашы салдаты, побач з якімі ён нядаўна жыў у ла-геры.

Вобраз сумленнага чалаве-ка, былога афіцэра царскай арміі, які наступова прызнае рэвалюцыю і становіцца на яе бок, мабыць таксама не но-вы ў кіно, але ў выкананні артыста С. Сазонцева Лука-шэвіч, атрымаўся наларыт-ным, праўдзвым, пераканаў-чым.

Ды і вобразы другіх геро-яў фільма — антыўную яны ролі іграюць або другарад-ную — запамінаюцца. Стары служак-чыгуначнік, дзіўны і хітры начальнік станцыі Ніткоўскі, балбату, набіты «архірэвалюцыйнымі» ска-замі, а на справе кулацкі агент, член ЦК партыі левых

эсэраў, сціплы, прыбітыя жыццём бацькі Лукашэвіча, яго абаяльная, даверлівая нявеста тэлеграфістка Юля, вельмі жывы матрос-ад'ютант Івашчанкі, камісараў пада-печны беспрытульны Чыжык, характэрныя для таго часу тыпы, выхаленыя з патушпы — у кожнай з дзеючых у фільме асоб ёсць нешта сваё, адметнае: у рэальнасць гэтых людзей верыш.

Сабраўшы на станцыі ўсклі зброд, эсэры правалі мітынг і дэманстрацыю пратэсту супроць адпраўкі эшалона, а калі гэта ні на каго не па-дзеянічала, арганізавалі на-пад на эшалон звязанай з Імі ўзброенай кулацкай банды. Ахова станцыі і эшалона бы-ла невялікая, і Івашчанка сам уступіў у бой, устанавіўшы на воланарной велы куля-мёт. Пакуль падаспела дапа-мога, ён адстойваў эшалон, а як скончыліся патроны, сы-шоў уніз насустрач бандытам, заціснуўшы ў ручэ матроскі рамень з цяжкой бляшанай спражкай. Ні вагання, ні сум-нення не выказаў яго мужны, асветлены магутнай сілай ду-шы, твар.

Апошнім, што прамільгну-ла затым перад згасаючай свядомасцю камісара, быў прыстоены ім у музыканц-кую каманду нядаўні беспры-тульны Чыжык, аб лёсе яго-га ён, камісар, так шчыра клапаціўся. За чалавечыя няшчасце, за светлую будучы-ню Чыжыка і падобных Чы-жыку аддаў ён жыццё. Па-водле фільма, тэлеграма У. І. Леніна не застала Іва-шчанку ў жыццях...

Створанага акцёрам вобраза У. І. Леніна ў фільме няма, але адчуванне прысутнасці Ільіча, усведамленне таго, што ён не-пасрэдна, мудра кіруе працэсам

рэвалюцыйнага пераўтварэння былой царскай Расіі, пільна со-чыць за разгортваннем падзей нават тут, на ўсерайне тагачас-най Савецкай рэспубліцы, у Ор-шы, і што ў яго ёсць магутная, няломная нагорта падобных да камісара Івашчанкі барацьбітоў за перамогу Кастрычніцкай рэ-валюцыі, не пакідае нас ні на хвіліну. Менавіта да гэтай вы-сокай падводзіць глядача фінал гэтага фільма, які глядзіш з вялікай цікавасцю і незатоеным хваляваннем.

Можна, вядома, будучы прыдзірлівым, знайсці неда-хопы, творчыя пралікі і ў гэ-тым фільме, але яны кінуца ў вочы хіба што сапраўды празмерна прыдзірліваму глядачу ці крытыку.

Увогуле ж аўтары фільма паспяхова выканалі сваю ідэйна-мастацкую задачу, сродкамі кіно змастоўна, яр-на расказалі пра адзін эпізод з часу нараджэння рэспублікі Саветаў, як бы адгарнулі ішчэ адну старонку кнігі шматграннай дзейнасці Ула-дзіміра Ільіча, яго нястомных клопатаў аб народзе. Праяў-леннем высокага гуманізму з'явілася дапамога «лебам на-шым ваеннапалонным у кай-зераўскай Германіі, і ініцыя-тарам дапамогі быў ён, Ле-нін.

«ХЛЕБ ПАХНЕ ПОРА-ХАМ» — выдатная з'ява ў культурным жыцці нашай рэспублікі. Асабліва прыем-на бачыць у заглавачных цітрах фільма імя нашага вядомага пісьменніка, чые пра-заічныя і драматургічныя творы даўно знайшлі дарогу да сэрца шматлікіх чытачоў. Не будзе перабольшаннем ад-значыць, што новы экранны твор — гэта яскравы пры-клад плённага супрацоўніц-тва літаратуры і кінематогра-фа.

Тарас ХАДКЕВІЧ.

Ужо тысячу гадоў, ні-бы ў вялізнае лю-стэрка, глядзіць ён у Дзвіну, любячыца яе во-дамі, нясе над ёю вечную варту, змяняючы сваё абліч-ча, вырастаючы ў шырыню і вышыню, набіраючыся сілы і характава. Імя яму — Віцебск. Горад на Заходняй Дзвіне. Самы старэйшы горад у Бе-ларусі і адзін з найстарэйшых у нашай краіне, ва ўсім све-це.

Беларускія кінадакumenta-лісты — сцэнарыст А. Вя-люгін, рэжысёр І. Гаско, апера-тар Д. Зайцаў, кампазітар Ш. Калош — стварылі аб Віцебску фільм. Калі ўліч-ваць, што па метражу гэта ўсяго адна частка, то можна ўявіць сабе, наколькі скла-даная была ў іх задача. Вядома, глядач меў бы рацыю, чакаючы паўнаметражнага дакументальнага фільма, прысвечанага такому вялі-каму і слаўнаму юбілею. Гэ-та дазволіла б глыбей зазір-нуць у гісторыю горада, больш падрабязна пазнаёмі-цца з яго мінулым і сучасным, асабліва з тымі вялікімі зме-намі, якія адбыліся тут за гады Савецкай улады.

Цікава было б таксама не-толькі ўбачыць герояў вай-ны або выдатных майстроў сённяшняй вытворчасці, але і пачуць іх «жывое», слова пра сябе, пра сваіх тавары-шаў. З усіх гэтых і многіх ін-шых рысачак склаўся б на-даўна, больш маштабны парт-рэт абласнога цэнтра-юбіля-ра.

Але ж дакументалісты (і гэта, відаць, дыктавалася тэ-матычным планам творчага аб'яднання «Летапіс») абра-лі іншы, значна цяжэйшы і складанейшы шлях для ўва-саблення тэмы. Сапраўды: ці ёсць мастацкая магчы-масць за дзесяць мінут эк-раннага часу расказаць пра дзесяць стагоддзёў аднаго горада? Стваральнікі «Віцеб-скіх узораў» сцвярджаюць: ёсць! Бо не працягласцю, не колькасцю становак ці час-

так, а глыбінёй ідэйна-ма-стацкага зместу, філасофскай думкі, мэтанакіраванасцю вызначаецца любы твор.

Хвалючыся, незабыўныя кадры робяць такое ўражан-не, быццам вопытны мастак сваёй пільнай і дапытлівай камерай, як пэндзлем, тут жа, на нашых вачах усё вы-хоплівае і выхоплівае з гі-старычнага мінулага і сучас-

нага жыцця самае адметнае. Узятая паасобку ці разам штрыхі даюць шырокае ўяў-ленне аб тым, што адбываец-ца на экране, прымушаюць думаць, разважаць, захап-ляцца чалавечым подзвігам, працай людзей, іх прыгажос-цю, іх самаадданасцю сваёй Айчыне.

Як і ва ўсіх сваіх сцэна-рыях Анатоль Вялюгін вель-мі эканомна і дакладна выка-рыстоўвае тэкст.

Цікавыя самі па сабе гі-старычныя звесткі на фоне суч-аснага Віцебска набываюць у фільме нейкае асаблівае значэнне, наводзяць на роз-дум аб тым, як у далёкія ча-сіны ўмацоўваліся братэр-скія сувязі славянскіх наро-даў, як гэтыя народы разам змагаліся супраць чужазем-нага нашэсця.

У адным з фрагментаў дыктарскага тэксту сцэна-рыст А. Вялюгін эмацыя-нальна і па-мастацку вобра-на выказвае свае пісьменніч-кія адносіны да гістарычнага факту: «У губернатарскім

палацы смуткаваў Банарт: «О, брама Расіі...» Тут не зазьяла для яго сонца Лўс-тэрліца. Пры штурме егеры цаной свайго жыцця вырата-валі імператара ад палону». Услед за гэтым кадрам на экране ўзнікае лананічны надпіс, ад якога сэрца захо-дзіцца: «Тут пахаваны дзе-сяткі тысяч савецкіх грама-дзян, па-зверску закатаваных

палацы смуткаваў Банарт: «О, брама Расіі...» Тут не зазьяла для яго сонца Лўс-тэрліца. Пры штурме егеры цаной свайго жыцця вырата-валі імператара ад палону». Услед за гэтым кадрам на экране ўзнікае лананічны надпіс, ад якога сэрца захо-дзіцца: «Тут пахаваны дзе-сяткі тысяч савецкіх грама-дзян, па-зверску закатаваных

і расстраляных фашыстамі ў лагеры смерці». Такая пара-лель праводзіцца паміж ба-рацьбой з ворагамі ў міну-лым і ў наш час, сутнасць якой адна: і ў далёкім міну-лым, і пазней, як, скажам, у гады Вялікай Айчынай, за-хопнікі спрабавалі скарыць наш народ, але ён гераічна змагаўся. Многія і многія патрыёты з Віцебска і Віцеб-шчыны — ваенныя і цывіль-ныя — загінулі, абараняю-чы сваю і незалежнасць сваёй Радзімы.

У дакументальным фільме называецца жахлівае лічба: з усяго горада над Дзвіной пасля яго вызвалення ад ня-мецка-фашысцкіх захопнікаў выжыла... 118 чала-век. Ці трэба казаць, якія цяжкія страты панёс толькі адзін старажытны беларускі горад Віцебск, не пералічва-ючы іншых гарадоў і вёсак. Ад ваеннага ліхалецця нас аддзяляюць дзесяцігоддзі. Але жыве і будзе жыць у на-родзе сваячэжны дэвіз: «Ні-хто не забыты, нішто не за-

быта». Ніхто не забыты... Фільм паведамляе пра 283 тысячы віцязян, якія насля-ляюць гераічны горад цяпер. І ў іх памяці заўсёды жы-вуць тыя, хто ахвяраваў са-бой дзеля сённяшняга свет-лага дня. Іх імяны называ-юць і будуць называць, як на ваеннай пераклічцы.

Дакументалісты не канста-туюць факты і падзеі, пака-заныя ў фільме, а прапуска-юць іх праз сваю творчую прызму, выказваюць да іх свае грамадзянскія адносіны, пазіцыі. Яны радуецца і асу-джаюць, захапляюцца і гань-бяць — хай сабе гэта будзе кавалачак тэксту ці без яго, цэлы эпізод ці кадр, фраг-мент, нават дэталі. Аператар Д. Зайцаў, які паспяхова прадуе ў мастацкім кінемато-графіе, паказвае, можна ска-заць, вышэйшы клас апера-тарскага майстэрства і ў гэ-тым жанры. Камера ў яго ру-ках літаральна «жыве», ігра-е, робіць імгненныя перахо-ды ад асобнай дэталі да буй-нага плана і наадварот, ад аднаго аб'екта да наступна-га. Часам яна нават задужа «віртуознічае». Пры ўсім гэтым трэба ўлічыць і

смелыя пошукі Д. Зайцава спецыяльнай оптыкі, дзякую-чы якой ён дасягае цікавых творчых эфектаў на здым-ках з розных кропак.

Увогуле аб'яднанне такіх творчых сіл, як А. Вялюгін, І. Гаско, Д. Зайцаў і Ш. Ка-лош, забяспечыла добры поспех. Дарэчы, гэты фільм без музыкі Ш. Калоша цельга ўявіць. Ён тут належыць аса-бая роля, як кампаненту «роўнаму сярод роўных». Яна, музыка, добра выкон-вае драматургічную, сімва-лічную функцыю.

...Тысячу гадоў велічна, непакісена, горда ўзвышаецца над Дзвіной Віцебск. У гэ-тым горадзе ткуць дываны, ствараюць станкі, выпуска-юць мастацкія вырабы. Тут працуюць, адпачываюць, ву-чацца, як і ў кожным гора-дзе ў нас, як і ўсюды. Але аўтары «Віцебскіх узораў» сродкамі дакументальнага кіно паказалі асабліваеці «характару» менавіта яго, Віцебска, які для нас заўсё-ды і старажытны і разам з тым вельмі сучасны.

Алесь МАЦКЕВІЧ.

Кадр з кінафільма «Віцебскія ўзоры».

КЛОПАТ АБ САМЫМ НАДЗЕННЫМ

У рэспубліцы пачаліся звычайныя нарады выкладчыкаў музычных вучылішчаў і дырэктараў музычных школ па пытаннях ідэйна-палітычнага выхавання.

Старшы інспектар Упраўлення навучальных устаноў Міністэрства культуры БССР С. Косцін раскажаў карэспандэнту «ЛіМа»:

— Звычайныя нарады выкладчыкаў музычных вучылішчаў і дырэктараў музычных школ праводзяцца ўпершыню. Першая з іх — Мінскай і Віцебскай абласцей — адбылася ўжо ў сталіцы Беларусі. Перад удзельнікамі нарады з дакладам «Аб выніках 1973/74 навучальнага года і задачах на ўдасканаленне сярэдняй спецыяльнай адукацыі і ідэйна-палітычнага выхавання вучняў у святле рашэнняў XXIV з'езда КПСС» выступіў намеснік міністра культуры БССР А. Ваніцкі. Ён прывёў цікавыя прыклады з жыцця і дзейнасці самадзейных калектываў музычных вучылішчаў, гаворыў аб шырокім разгортванні патрыятычнага выхавання сярод моладзі, спаслаўшыся, у прыватнасці, на вопыт Маладзечанскага музычнага вучы-

лішча, якое ўзнагароджана Граматамі ЦК ЛКСМБ і Савета камітэта ветэранаў вайны.

Многія выкладчыкі музычных вучылішчаў і школ актыўна памагаюць гарадскім і вясковым калектывам мастацкай самадзейнасці. Так, напрыклад, выкладчык Мазырскага вучылішча Іван Тарасік кіруе духавым аркестрам на Мазырскім «Нафтахімбудзе».

Удзел педагогаў музычных вучылішчаў і школ у развіцці мастацкай самадзейнасці дае добры плён. Аднак часам яшчэ не хапае прафесійна-педагагічнага пранікнення ў народнае мастацтва; у рэ-

спубліцы мала кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці. Слабая яшчэ развіваюцца самадзейныя хоры і народныя аркестры, не заўсёды задавальняе грамадскасць рэпертуар эстрадных калектываў. У галіне сімфанічнай і вакальна-інструментальнай музыкі студэнтам, вучням і педагогам значна памагаюць гвалты Я. Глебава, А. Багатырова, І. Лучанка, Д. Смольскага.

Удзельнікі нарады падзяліліся вопытам работы, абмеркавалі надзённыя пытанні развіцця мастацкай самадзейнасці горада і вёскі, метадыкі выкладання прадмета музыкі. Вучэбныя фільмы, што былі паказаны на нарадзе, служылі дадатковым матэрыялам для дыскусій і дэманстрацыі вопыту работы.

НАВАСЕЛЛІ

Новы вучэбны корпус атрымалі да пачатку заняткаў студэнты Жыровіцкага саўгаса-тэхнікума Слонімскага раёна. У пяціпавярховым будынку, які ўзвялі будаўнікі перасоўнай механізаванай калоны № 19, прасторныя і светлыя аўдыторыі, кабінеты для лабараторных і практычных заняткаў.

Вучэбны корпус — першага тэхнікума. Праектам пра-

дугледжана ўзвядзенне спартыўнага комплексу з плавальным басейнам, актовай залы на 600 месцаў з шырокаэкраннай кінаўстаноўкай і пакоямі для заняткаў гурткамі.

Першага верасня першы раз прагучыць званок у сярэдняй школе вёскі Сасноўка. У ёй ёсць усё для арганізацыі кабінетнай сістэмы навучання і працоўнай падрыхтоўкі вучняў.

Гасцінна адчыніла свае дзверы новая сярэдняя школа № 131 у мікрараёне Чыжоўка горада Мінска. Яна разлічана на 1320 вучняў. На здымку — выкладчыца беларускай мовы і літаратуры гэтай школы Ганна Андрэеўна Спясіўцава сярод вучняў. Фота У. КІТАСА.

БІБЛІЯТЭКА І ЮНАЦТВА

Выхаваць чалавека — нялёгка, але пачасная задача. І першы надзеены памочнік тут — кніга. Навучыць чытача арыентавацца ў блэжымым кніжным асяродку, умець адшукаць менавіта тое, што яму найбольш патрэбна, заклікаюць нашы бібліятэкары. Пастанова ЦК КПСС «Аб павышэнні ролі бібліятэк у камуністычным выхаванні працоўных і навукова-тэхнічным прагрэсе» звяртае ўвагу на тое, каб бібліятэкі лепш і больш кваліфікавана абслугоўвалі моладзь, каб яны сваёй мэтанакраўчанай дзейнасцю выхоўвалі ў юнакоў і дзяўчат прыяцельны камуністычны маралі, каб юнацтва наша ніколі не забывала аб тым, што разумная кніга — найлепшы спадарожнік жыцця.

Юнакоў і дзяўчат нашай рэспублікі абслугоўваюць больш як дзевяць тысяч бібліятэк. Моладзь складае каля 40 працэнтаў чытачоў дзяржаўных бібліятэк для дарослых. Яна, бадай, самая актыўная група чытачоў. Мы ганарымся тым, што кніга для моладзі стала жыццёвай патрэбай, памочнікам і дарадцам у вучобе і працы, у павышэнні культурнага ўзроўню.

Робіцца ўсё для таго, каб наблізіць кнігу да чытача. Амаль ва ўсіх маладзёжных Інтэрнатах працуюць перасоўныя бібліятэкі, для моладзі і юнацтва арганізуюцца дыспуты, тэматычныя вечары, канферэнцыі чытачоў, урачыстае ўручэнне пашпартаў, пасвячэнне ў рабочы клас, наладжваюцца выстаўкі кніжнай графікі.

Уважліва ставяцца да маладых рабочых на ўдарных камсамольскіх будоўлях у

Гродна. Створаюць і працуюць каардынацыйны савет, у складзе якога — прадстаўнікі партыйных, камсамольскіх і прафсаюзных арганізацый і бібліятэк. Штокартальна члены савета збіраюцца, каб абмеркаваць планы работы, падвесці вынікі, што ўжо зроблена, адзначыць станоўчае і недахопы ў рабоце. Асабліва цесна сувязі наладзілі бібліятэкары са школамі камуністычнай працы на прадпрыемствах і будоўлях горада.

Бібліятэкары прапагандуюць кнігу, улічваючы асаблівасці і патрэбы юнацтва, а таксама запатрабаванні асноўных груп чытачоў: маладых рабочых, вучняў 9-10 класаў, юнакоў прызыўнога і дапрызыўнога ўзросту.

Праца — найпершы абавязак кожнага чалавека, і бібліятэкі імкнучыся дапамагчы маладым чытачам знайсці сваё месца ў жыцці. У мінскай бібліятэцы «Юнацтва» ёсць куток прафарыентацыі, які прыцягвае ўвагу старшакласнікаў. Тут сабраны кнігі аб розных прафесіях, картатэкі, даведнікі «Куды пайсці вучыцца» і іншыя матэрыялы. Бібліятэка праводзіць сустрэчы дзесяцікласнікаў з рабочымі розных прафесій.

Вялікая роля бібліятэк у навукова-тэхнічным прагрэсе. Яны клопацца аб тым, каб павысіць кваліфікацыю маладых рабочых. Баранавіцкая цэнтральная гарадская бібліятэка, напрыклад, сістэматычна вывучае, што і як чытае юнацтва. Атрыманыя вынікі даюць накірунак, як лепшыя прапаганду галіновай літаратуры, камплектаваць кніжны фонд. Летас, напрыклад, бібліятэкары двойчы вывучалі, што чы-

таюць маладыя маляры. Аналіз фармуляраў паказаў, што некаторыя з іх не цікавяцца літаратурай аб сваёй прафесіі, аб дасягненнях у будаўніцтве. Бібліятэкары сталі больш уважліва прыглядацца да гэтых чытачоў: гутарылі з будаўнікамі, высвятлялі, якія яны ставяцца да сваёй прафесіі, што ведаюць пра яе, прапанавалі ім кнігі і артыкулы аб знатных мулярах і перадавым вопыце.

Адначасова работнікі Баранавіцкай цэнтральнай бібліятэкі вывучылі кніжны фонд. Высветлілася, што многіх патрэбнай літаратуры на паліцах няма. Некаторыя выданы ўдалося набыць у кнігарнях, іншыя — атрымаць у суседніх бібліятэках.

Цікавую работу з дапрызыўнікамі праводзіць бібліятэка № 10 г. Мінска. Тры гады тут працуе клуб будучага воіна, што арганізаваны райкамом камсамолу, ваенкаматом і кінатэатрам «Маяк». Пасяджэнні клуба адбываюцца два разы ў месяц, і да кожнага з іх бібліятэка арганізуе кніжны выстаўкі, праводзіць агляд літаратуры, гутаркі аб навінках. Так у бібліятэку прыходзяць новыя чытачы з ліку дапрызыўнікаў.

Што і як чытае наша моладзь? Гэтым пытаннем займаюцца сёння партыйныя, савецкія, камсамольскія і прафсаюзныя органы рэспублікі. Калегія Міністэрства культуры БССР разглядала пытанне, як абслугоўваюцца маладыя рабочыя ў Мінскай цэнтральнай бібліятэцы імя Я. Купалы і бібліятэках Светлагорска.

У студзені гэтага года ў Магілёве праходзіў міжрэспубліканскі семінар бібліятэчных работнікаў, на якім ішла гаворка на тэму: кніга і маладыя рабочыя. З такім жа парадкам дня адбылося пасяджэнне Мінскага гарадскога міжведамаснага савета па бібліятэчнай рабоце. Папярэдне была праведзена праверка работы гарадскіх, прафсаюзных, студэнцкіх, дзіцячых і школьных бібліятэк, а таксама бібліятэк прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў і тэхнікумаў Кастрычніцкага раёна сталіцы.

Метадычныя цэнтры нашай рэспублікі даюць канкрэтныя

рэкамендацыі па прапагандзе літаратуры, якая дапамагае выхоўваць актыўных будаўнікоў камуністычнага грамадства. За апошнія два-тры гады Дзяржаўная бібліятэка БССР імя У. І. Леніна накіравала ў бібліятэкі рэспублікі такія дапаможнікі, як «50 год з іменем Леніна» (да 50-годдзя прысвяцэння камсамолу імя У. І. Леніна), «Заветам Леніна верныя», «Работа бібліятэк у дапамогу прафесіянальнаму чытанню маладых рабочых», «Бібліятэка і інтэрнацыйнае выхаванне моладзі», «Каб вырас добры чалавек», «Правое выхаванне дзяцей і падлеткаў у бібліятэках», «За чалавека камуністычнай маралі» і многія іншыя.

Што галоўнае сёння ў рабоце бібліятэк? Перш за ўсё — дамагацца таго, каб юнакі і дзяўчаты былі ўдумлівымі, актыўнымі чытачамі. Гэтая важная справа нам яшчэ, на жаль, не вырашана як след. У радзе гарадоў рэспублікі, напрыклад, толькі 30—35 працэнтаў маладых рабочых карыстаюцца паслугамі бібліятэк. У Гомелі чамусьці многія невялічкія прадпрыемствы наогул выпалі з-пад іх нагляду, і для моладзі, якая там працуе, не арганізаваны перасоўкі, пункты выдачы кніг.

Значная частка юнакоў і дзяўчат, што працуюць на будаўніцтве і ў сферы камуністычна-бытавых паслуг, усё яшчэ застаецца па-за ўвагай бібліятэк. Але за апошні час прыкметны зрух і ў гэтай справе. Так, работнікі прафсаюзнай і тэхнічнай бібліятэк Віцебскай фабрыкі «Чырвоны Кастрычнік» і Віцебскай гарадской бібліятэкі імя А. Пушкіна, вывучыўшы склад чытачоў у сваіх установах культуры, пераканаліся ў тым, што больш за 20 працэнтаў моладзі не з'яўляюцца чытачамі. Зараз у цэхах і інтэрнатах пачалі працаваць перасоўкі, і кнігу бяруць шмат новых рабочых.

Бібліятэкарам неабходна старанна вучыцца і запатрабаванні юнацтва, больш актыўна ўплываць на тое, што і як чытае моладзь. На жаль, частка юнакоў і дзяўчат мала яшчэ чытае грамадска-палітычнай і прыродазнаўчанавуковай літаратуры, не бярэ кнігі па прафарыентацыі,

не цікавіцца класічным творамі, захапляючыся лёгкай прыгодняй літаратурай.

Агульны недахоп у рабоце амаль усіх бібліятэк — пэўная аднабаковасць дапамогі асобным групам чытачоў. Калі гэта рабочыя вытворчасці, то клопат прапагандыстаў кнігі зводзіцца да павышэння яго кваліфікацыі, старшакласніку — у дапамозе па выбару прафесіі, дапрызыўніку — у ваеннай падрыхтоўцы. А бібліятэка ж павінна садзейнічаць гарманічнаму развіццю чалавека, пашыраць яго круггляд. Вось чаму неабходна комплексна весці прапаганду літаратуры.

Пастанова ЦК КПСС «Аб павышэнні ролі бібліятэк у камуністычным выхаванні працоўных і навукова-тэхнічным прагрэсе» абавязвае бібліятэкі аказваць чытачам кваліфікаваную дапамогу з улкам іх адукацыйнага ўзроўню, прафесіянальных інтарэсаў і ўзроставых асаблівасцей. Таму сёння абядноўваць моладзь камсамольскага ўзросту (14—28 гадоў) у адну групу бібліятэкарам нельга.

Юнацтва падчас не валодае навыкамі культуры чытання, не знаёма з асновамі бібліятэчна-бібліяграфічных ведаў. Навучыць гэтым маладога чытача абавязаны нашы работнікі. Таму лепшыя бібліятэкі рэспублікі пачалі выдзяляць юнацкую падгрупу з агульнай групы моладзі камсамольскага ўзросту, праводзіць для яе спецыяльныя масавыя мерапрыемствы, арганізуюць выстаўкі і тэматычныя паліцы, улічваюць іх запатрабаванні.

Каардынацыя і кааперыраванне ў рабоце бібліятэк, кантакты з камсамольскімі і прафсаюзнымі арганізацыямі, педагагічнымі калектывамі агульнаадукацыйных школ, тэхнікумаў, прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў, выхаваннем рабочых інтэрнатаў, прадуманы пераход да фарміравання кніжных фондаў, пашырэнне нагляднай і вуснай прапаганды кнігі забяспечаць далейшае ўдасканаленне бібліятэчнай работы сярод маладых чытачоў.

Г. МЕЛАМЕД,
загадчыца навукова-
метадычнага аддзела
бібліятэчнага ўстава
Дзяржаўнай бібліятэкі
БССР імя У. І. Леніна.

ЖЫВЫХ ТРАДЫЦЫЙ НАВІЗНА

ТАНЦАВАЛЬНАЯ творчасць беларускага народа надзвычай шматгранная. У ёй — незлічонае багацце сродкаў мастацкай выразнасці. Народная харэаграфічная мова рухаў, півучасць мелодый, прыгожыя непаўторныя лініі беларускага арнаменту, жыццядараснасць, запал, — вось сродкі, якія так неабходны нам сёння пры стварэнні танцаў на сучасную тэму. І чым палней будзе ўвасоблена ў танцы народная аснова, тым больш ён будзе захапляць сваім характам.

Гэтыя нататкі — пра тых энтузіястаў, якія смела звяртаюцца да фальклорных крыніц мінулага і сённяшняга дня, творча пераасэнсоўваючы іх. Можна нагадаць імя мала танцаў, у якіх адлюстраваны шырокі дыяпазон тэм. Гэта — «На камсамольскай будоўлі» (танцавальны калектыў Гомельскага палаца культуры ўпраўлення бытавога абслугоўвання, балетмайстар Л. Іваноў), «Нарачанскія рыбакі» (Мядзельскі дом культуры, балетмайстар В. Каўрус), «Дзвінскія ўзоры» (харэаграфічны ансамбль Наваполацкага палаца культуры нафтавікаў, балетмайстар А. Серы). Апошні выконваўся на заключным канцэрце рэспубліканскага фестывалю мастацкай самадзейнасці, прысвечанага 50-годдзю з дня ўтварэння СССР.

У «Палескіх плятонах» самадзейнага калектыву Дома культуры шклозавода імя Ламаносава балетмайстар В. Салалоў шырока скарыстаў багацце народнага беларускага танца, і таму гэтая пастаноўка вызначаецца стройнай кампазіцыйнай пабудовай. Сярод танцаў, пастаўленых на музыку беларускіх кампазітараў, варты ўвагі «Беларуская рапсодыя» (народны ансамбль танца Пінскага гарадскога дома культуры), пастаноўшчык В. Смірноў здолеў перадаць у гэтым танцы на музыку Я. Глебава каларытнасць і маляўнічасць беларускіх танцавальных твораў. Летась ансамбль удзельнічаў ва Усесаюзным конкурсе народных калектываў і заваяваў бронзавы медаль.

Народны ансамбль танца «Колас» Віцебскага раённага дома культуры беражліва ставіцца да фальклору. На трэцім дэкадзе самадзейнага мастацтва калектыў паказаў танец «Язвенскія ўзоры». Біяграфія танца не складаная. Матэрыял для яго балетмайстар К. Партной запісаў у вёсцы Язвена. «Язвенскія ўзоры» — карункавы, арнаментальны танец. Ён настолькі самабытны, што выклікае ў гледача назменнае захапленне. Нагадаю яшчэ некалькі папулярных танцаў ансамбля «Колас»: «Першая конная», «Воранаўская кадрыля», «Цапы», «Рукавіцы», «Полька-каханачка». Кожны з іх вызначаецца арыгінальнасцю задумкі, высокай вынаўчай культурай.

Актыўна працуе над стварэннем новых танцаў, дзе раскрываецца вобраз нашага сучасніка, балетмайстар І. Чарняк. У народным ан-

самблі танца Рэспубліканскага дома культуры прафгэхадукацыі ён паставіў харэаграфічную карцінку «Мы славім працу». У сваёй кампазіцыі балетмайстар стварае абагулены вобраз нашага сучасніка, для якога праца — радасць і шчасце. І хаця танец складаецца з самастойных нумароў-характарыстык (танец шахцёраў, механізатараў, будаўнікоў), кампазіцыя пастаноўкі не страчвае гарманічнасці. Балетмайстар ярка пабудоваў драматычную лінію танца, кульмінацыяй якога з'явілася беларуская кадрыля. Пастаноўшчык зрабіў танец імклівым і жыццядарасным. Народны ансамбль танца Дома культуры прафгэхадукацыі — папулярны калектыў не толькі ў рэспубліцы, але і за яе межамі. Ансамбль — удзельнік усіх фестывалаў, конкурсаў, аглядаў, што праводзяцца ў нас.

Працоўны запал савецкай моладзі паказаны ў танцы балетмайстра І. Хвораста «Ударніцы». У цікава задуманай пастаноўцы кожная артыстка надзелена індывідуальнымі рысамі, а разам яны ствараюць адзіны малюнак працоўнага калектыву, аб'яднанага агульнай мэтай і задачай.

Упершыню танец быў пастаўлены самадзейнымі артыстамі калгаса «Шлях Ільіча» Пружанскага раёна. Летась на абласным аглядзе мастацкай самадзейнасці гэты калектыў заваяваў першае месца.

Вялікай папулярнасцю карыстаецца народны ансамбль танца «Лявоніха» Палаца культуры мінскіх трактаразаводцаў (балетмайстар М. Чысцякоў). Рэпертуар ансамбля багаты і разнастайны: беларускія народныя танцы і танцы народаў СССР, пастаноўкі на сучасную тэму: «Салігорскія шахцёры», «Брэсцкая крэпасць-герой», «Дружба», «На вуліцы шырокай», харэаграфічная кампазіцыя «Квітней, родная Беларусь» і інш.

У танцах адлюстраваны і сучасны побыт беларускай вёскі. Можна прыгадаць некалькі работ нашых балетмайстраў на гэтую тэму: «Даяры» (танцавальны калектыў Бярэзінскага раённага дома культуры, кіраўнік Р. Левін), «На птушкаферме» (Брэсцкі народны ансамбль танца, балетмайстар А. Вераб'еў).

На аснове фальклорных танцавальных традыцый балетмайстар В. Ямінскі (народны ансамбль «Вясёлка» Палаца культуры Белсаўпрофа) стварыў танец «Касіў Ясь канюшыну», у якім багата танцавальных рысункаў і дапамагае цікава раскрыць змест кампазіцыі.

Новыя танцы, прысвечаныя ішчаслівай яе нашых дзён, узніклі, як і ўжо гаварыла, на аснове народных танцавальных традыцый. Таму побач з пастаноўкамі, што адлюстроўваюць побыт сённяшняга рабочага, калгасніка, яго працу, ствараюцца цікавыя работы харэографу, у якіх яны звяртаюцца да гістарычнага фальклорнага матэрыялу.

Прыклад такой пастаноўкі — работа І. Хвораста «Смаргонскія абаранкі» (ансамбль песні і танца імя Агінскага Смаргонскага раённага дома культуры). Балетмайстар стварыў танец, дзе надзвычай ярка, з добрым гумарам паказваецца спрыт беларускіх жанчын у працы.

У Беларусі (асабліва ў XIX ст.) былі распаўсюджаны гульні, якія шырока бытавалі на розных святах, на вяселлях, у час калядавання і інш. І гэты ігравы народны матэрыял таксама распрацоўваецца нашымі балетмайстрамі. Напрыклад, гульні «Жгуткі»

(«Жгутка», «Жгуткі»), трэшкі змененая, была цікава скарыстана ў танцы «Зімовыя гульні» (балетмайстар І. Чарняк). Юнакі паказвалі тут сваю вынаходлівасць, спрыт, жывасць.

Цікаваць уяўляюць танцы, створаныя на аснове харэаграфічнага фальклору, якія адлюстроўваюць з'явы прыроды. Адзін з іх — «Чарот». Танец уключае характэрныя прыроды роднага краю. Балетмайстар А. Рыбальчанка (народны ансамбль танца Гомельскага палаца культуры чыгуначнікаў) распрацаваў цікавую сюжэтную харэаграфічную кампазіцыю.

Вялікую цікакасць уяўляюць і іншыя работы А. Рыбальчанкі. Яго пастаноўкі, створаныя на аснове фальклору, заўсёды яркія, ім уласціва навізна. Гэта — «Мяцеліца», «Лявоніха», «Полька» і іншыя. Трывала ўвайшла ў рэпертуар калектыву танцы, якія адлюстроўваюць нашу рэчаіснасць. Сярод іх — кампазіцыя «Шлях Кастрычніка», «Танец юных чыгуначнікаў», «Сустрэча пераможцаў», «Чыгуначнікі на адпачынку», «Беларусь у сям'і братніх народаў», «Яны мірныя людзі» і інш. Калектыў чыгуначнікаў — пастаянны ўдзельнік усіх рэспубліканскіх аглядаў, конкурсаў, фестывалаў. Ансамбль ведаюць у Беларусі і за яе межамі.

Паспяхова працуе на ніве прапаганды і распрацоўкі фальклору балетмайстар І. Спрыгаў у віцебскім ансамблі «Малодосць». На багатым народным матэрыяле ён стварае сцэнічныя вартыя многіх беларускіх танцаў. Варты вялікай увагі такія яго работы, як «Полечка-віцяблячка», «Бабылі», «Кадрыля», «Мы з Віцебска» і інш. Поўны запалу, радасці і народнага гумару яго танец «Дударыкі».

У гродзенскім народным ансамблі песні і танца «Нёман» плёна працуе балетмайстар Л. Ляшэнка. Цікава яе работы, створаныя на аснове народнай харэаграфіі: карагод «Залатыя каласы», вакальна-харэаграфічная кампазіцыя «Святочны кірмаш», «Мяцеліца», кадрылі «Турэйская» і «Майскоўцаўская» і інш. Усе створаныя ёю танцы на дзіва маладыя і захапляюць нас сваёй жыццядараснасцю, прыгажосцю і багаццем малюнка. І неадарма ў 1972 годзе ў Маскве на Усесаюзным аглядзе народных танцавальных калектываў гродзенцы заваявалі сярэбраны медаль.

Нават гэты кароткі агляд творчасці беларускіх балетмайстраў-інтэрпрэтатараў народнай харэаграфічнай спадчыны паказвае, што мастацтва танца ў нас развіваецца. А мы ж тут назвалі далёка не ўсіх балетмайстраў. Можна нагадаць імя цікавага ў творчасці П. Акулёнка, С. Грабеншчыкава і многіх іншых.

Неўзабаве ў нас пачынаецца агляд сельскай мастацкай самадзейнасці. Важна, каб дамы народнай творчасці і мастацкай самадзейнасці прафсаюзаў звярнулі самую сур'ёзную ўвагу на танцавальны калектыў калгасаў і саўгасаў. Неабходна наладзіць практычныя заняткі-семінары для кіраўнікоў сельскіх танцавальных гуртоў. Трэба, каб на такіх занятках вучылі, як запісваць жамчужыны народнай харэаграфіі, якія заўсёды захапляюць нас сваёй свежасцю, характам, непаўторнасцю малюнка танца. Тады рэпертуар сельскіх танцавальных калектываў будзе і багацейшы і больш разнастайны. Неабходна паклапаціцца і аб тым, каб усё лепшае, што стварылі беларускія харэографы, стала здабыткам сельскіх танцавальных калектываў рэспублікі.

Ларыса АЛЕНСЮТОВІЧ.

БУДНІ НАРОДНАГА

Першыя крокі аматары самадзейнага тэатра ў Старых Дарогах рабілі дваццаць гадоў назад. У драматычны калектыў прыйшлі тады Тамара Рэўтовіч, Яўген Кажамякі, Сяргей Федаровіч, Вольга Лапо і іншыя. Пачыналі з аднаактовых п'ес.

— Памятаю, сабраліся мы ў Доме культуры, — прыгадае загадчыца аддзела культуры райвыканкома Т. Рэўтовіч. — Разам прачыталі невялічкую аднаактоўку. Спадабалася яна ўсім. Пачалі рэпетыцыі. А як хваляваліся, калі ўпершыню выйшлі на сцэну!

Міналі гады. Драматычны калектыў рос і стаў, удаканалывалася яго майстэрства, а разам з тым і расла яго папулярнасць. Драматычны калектыў паставілі на сцэне больш за пяцьдзсят аднаактовых і аднаактовых спектакляў паводле твораў М. Гогаля, А. Карнейчука, В. Псталеўкі, Б. Гарбатава, А. Арбузава, І. Шамякіна, А. Галіева і інш. У рэпертуары калектыву — п'есы савецкіх аўтараў аб патрыятызме і гераізме Айчынай вайны, пра яго мірныя будні, творы, у якіх паказваецца багаты духоўны свет нашага сучасніка.

У 1965 годзе драматычнаму калектыву было прысвоена званне народнага тэатра. Рэжысёрам яго доўгі час працаваў В. Іудкін.

Кожны самадзейны калектыў не вызначаецца пастаянным складам удзельнікаў. Прыходзяць навічкі, па розных прычынах пакідаюць тэатр многія артысты-аматары. Але вось для В. Трус, І. Трафімовіча, М. Трацяковіча, Р. Шчэрба, А. Войтка, А. Чаратун, Л. Аляксеева сцэна стала другім прызначэннем. Гэта людзі рознага ўзросту і прафесій, якіх аб'яднала любоў да мастацтва, да сцэны. Захапленне гэта яны пранес-

лі праз гады, дорачы людзям радасць і натхненне. З вялікай плагай гавораць у Старых Дарогах пра ветэранаў сцэны — жонку і мужа Вялянціну Міхайлаўну Трус і Івана Міхайлавіча Трафімовіча. Як настаўнікі, яны шмат сіл аддалі выхаванню дзяцей. Добры след пакінулі артысты-аматары і на самадзейнай сцэне.

Прыемна адзначыць, што ў спектаклях, побач з ветэранамі, усё больш упэўнена выступае моладзь: С. Лойка, Д. Ракуцька, А. Міхайлаў, В. Чайка, В. Немчанка, І. Барысевіч, А. Захаркевіч, Я. Санкевіч, У. Шышкін.

Творчая ўдача калектыву — спектакль «Іголка і штык» А. Галіева (рэжысёр-пастаноўшчык В. Гурыновіч). Галоўныя ролі ў ім выконвалі І. Трафімовіч, М. Трацяковіч, В. Гурыновіч. Глядач цёпла сустрэў гэтую работу калектыву. Спектакль паказваўся на сцэне раённага Дома культуры, у калгасах «Дружба», «Перамога» і ў іншых гаспадарках раёна. На аглядзе самадзейных тэатральных калектываў Мінскай вобласці, які адбыўся ў кастрычніку мінулага года, спектакль «Іголка і штык» быў удастоены дыплама першай ступені.

Нядаўна адбылася прэм'ера — спектакль па п'есе У. Каістанцінава і Б. Рацэра «Праходны бал». Гэта была дыпломная работа выпускніка Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута В. Стрыжка. Спектакль убачылі ўжо гледачы Капыля, Любані, іыхары вёскі Языль Старадарожскага раёна.

У плане работы тэатра — спектаклі «Дом Бернарды Альбы» Г. Лоркі, «Мой бедны Марат» А. Арбузава. Наперадзе ў яго новыя творчыя задумы, новыя спектаклі.

М. ШАХОВІЧ.

Сцэна са спенталі

«Праходны бал».

ІМЯ ПІСЬМЕННІКА

Савет Міністраў БССР паставіў прысвоіць бібліятэцы № 2 горада Гродна імя пісьменніка Ільі Львовіча Крамлёва-Свена і ў далейшым называць яе: бібліятэка № 2 імя І. Л. Крамлёва-Свена.

Пляр гэтага своеасаблівага пісьменніка належыць шэраг кніг на гісторыка-рэвалюцый-

ную тэму—трылогія «Бальшавікі», роман «Час і людзі», п'еса «Крэпасць на Волзе» і іншыя.

Сваю літаратурную дзейнасць ён пачаў у Гродна, затым некаторы час жыў у Віцебску. Уражаны дзяцінства і ранняга юнацтва плагі ў аснову многіх яго твораў.

БЕЛТА.

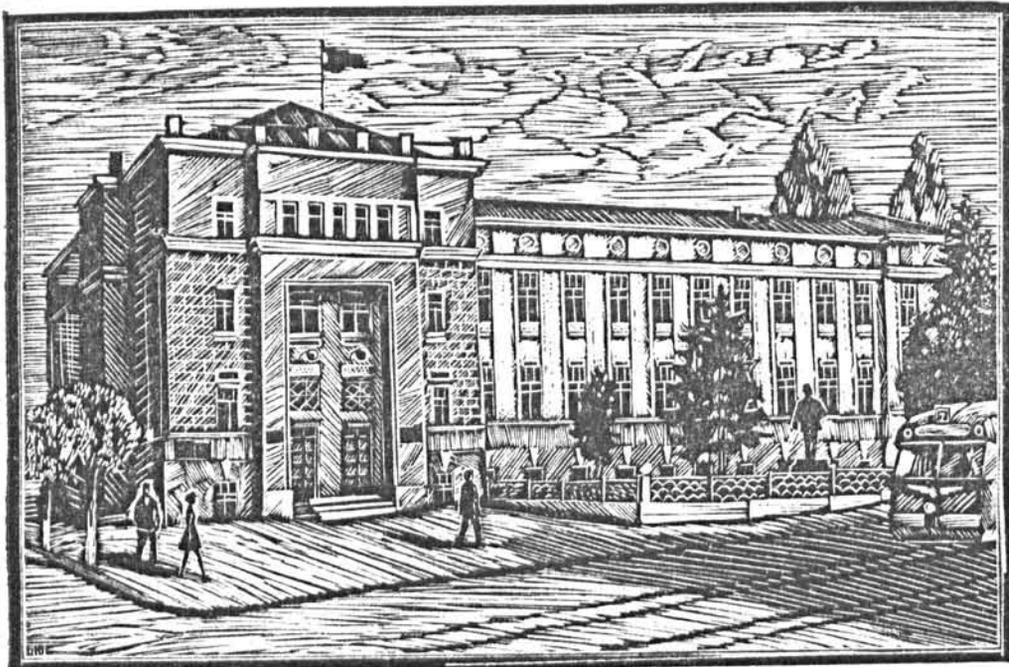
«ЦІШЫНЯ» НА АСФАЛЬЦЕ

Агляд-конкурс дзіцячага малюнка на асфальце адбыўся ў Гродна. У ім прынялі ўдзел юныя мастакі Гродна, Ліды, Магсгоў.

Дыпламы першай ступені журы аднадушна прысудзіла вучанцы 3 класа з г. Масты. Ані Сянкевіч за кампазіцыю «Цішыня», гродзенскім школьнікам Лене Карагодзінай за малюнак «Поезд дружбы» і Сяргею Ва-чэўскаму за сюжэт «Прырода».

БЕЛТА.

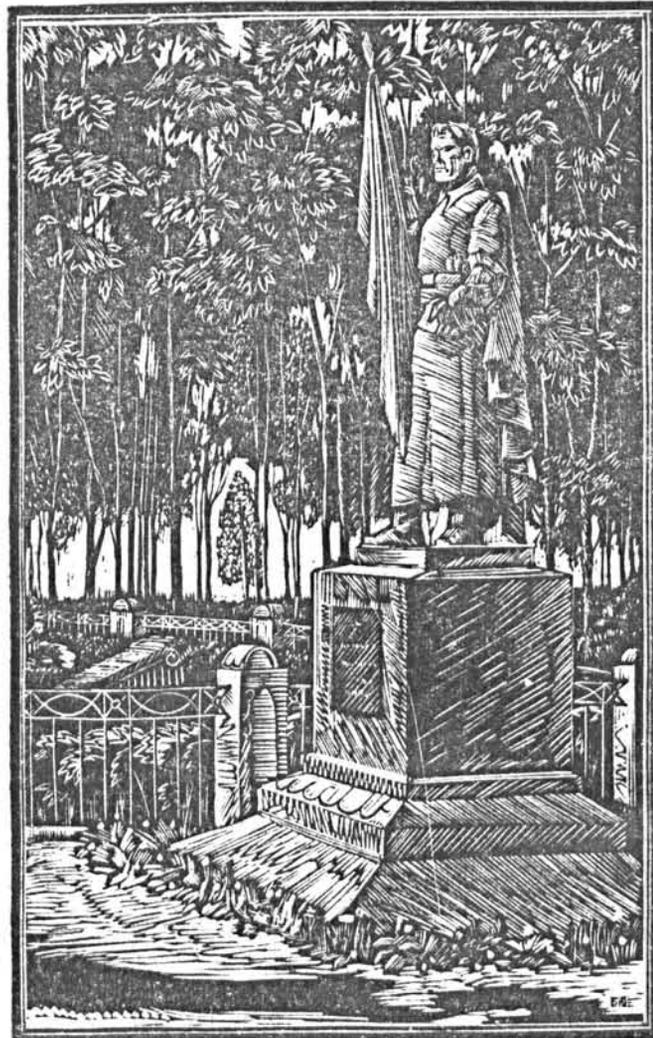
ВІЦЕБСКУ — ДЗЕСЯЦЬ СТАГОДДЗЯЎ

Будынак Віцебскага гарвыканкома.

Калі па-над любімаю Дзвіной
Паспешлівыя воблакі праходзяць,
Ты не спяшай, падумай і пастой —
То не аблокі, а пльвучы стагоддзі...
Высока, як далёкія вякі,
І нізка, як нядаўнія трывогі.
А ты стаіш на беразе ракі,
Ля тысячагадовае дарогі.
І заўважаеш — толькі паглядзі —
У кожнай хмары свой адметны колер,
То колер палымнеючых хацін,
То пазалота жнівеньскага поля,
То чорныя аблокі дзён вайны,
То белыя аблокі, як надзеі,
То воблакі пад колер сівізны
Трывогамі тваімі праляцелі.
Вады ў Дзвіне так многа працякло
За тысячу гадоў — не перамерыць,
І зведзі бераг холад і цяпло,
І смерць, і нараджэнне зведзі бераг.
Устаюць над ім прыгожыя дамы.
А колькі людзям шчэ' узводзіць трэба...
Змагаемся ўсе за тое мы,
Каб на вякі сінела мірна неба!

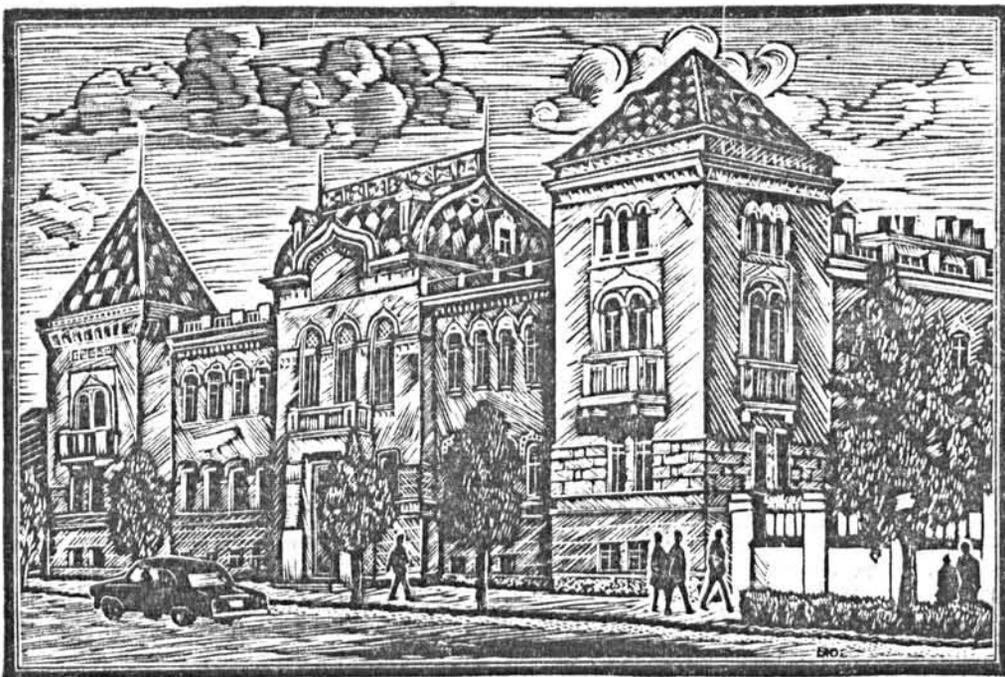
Барыс БЕЛІЖЭНКА.

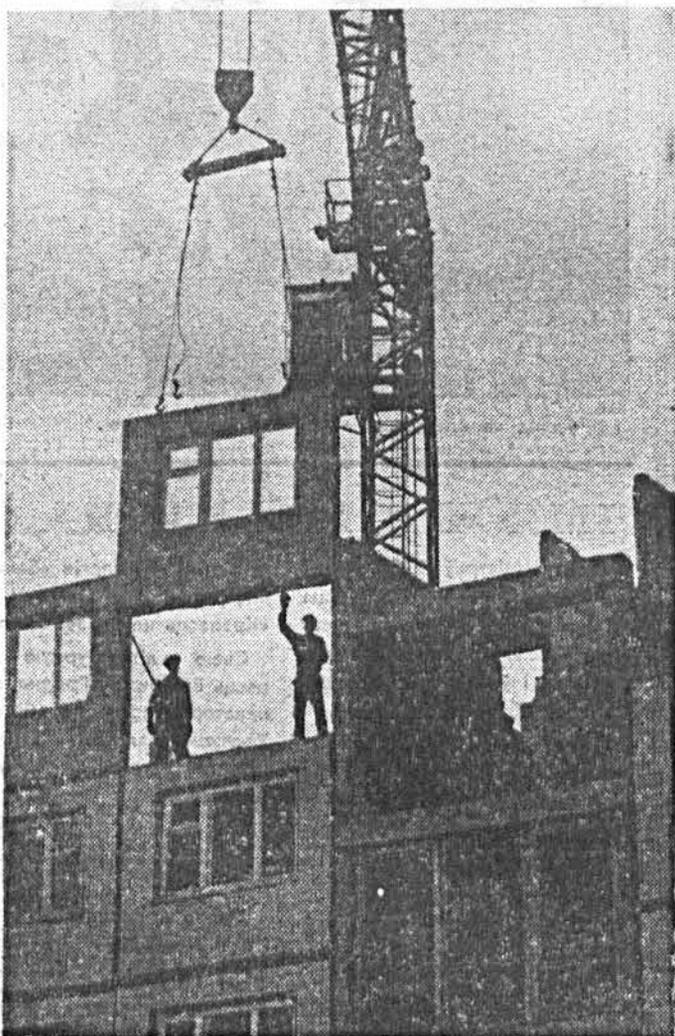
Помнік воінам і партызанам, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны ў 1941—1945 г. г.

Малюнкі
Ю. БАРАНАВА.

Фота
В. ГАНЧАРЭНКІ.

Будынак Віцебскага ветэрынарнага інстытута.

Горад будуюцца.

Масноўні праспект горада.

СЯБРЫ ПА ЗБРОІ

КАПАТКЕВІЧЫ. Певлікі беларускі гарадок з чыгуначнай станцыяй, якую ахоўваюць салдаты. Цяпер скончылася даўгая, непрыемная дарога. Мейснер перад сваёй матай. Ён азіраецца паўкола, спрабуючы асвойтацца з асяроддзем, у якім апынуўся нібы па волі чараўніка. Шукае вачыма выйсце з гэтага вулля, у якім стаіць салдацкі гул, але не знаходзіць. Прабіраецца да салдата, які, не сходячы з месца, спакойна паглядае на новыя твары.

— Дзе начальства часці «Гронска»? — пытае Мейснер вартавога.

Той, стукнуўшы абцасамі, выпроставаецца.

— У горадзе, пан маёр! — вартавы відзе маёра да выхаду ў горад, паказвае, куды ісці.

Мейснер кіруецца ў не падта дакладна паказаным напрамку. Праз хвіліну сустракае славацкіх салдат. Прыпыніўшыся, зноў пытаецца пра часць «Гронска». Яму паказваюць белую будыніну ўдалечыні. Перад самым домам Мейснер сутыкнуўся з афіцэрам, які толькі што выскачыў з дзвярэй. Спыніўшы яго, маёр спытаў, ці правільна ідзе.

— Так, гэта часць «Гронска», — ветліва адказаў афіцэр па-славацку, а потым пастараяся перакласці свае словы на нямецкую.

На ганку стаяў салдат і з нікаўнасцю слухаў гаворку, цікуючы за маёрам.

— Мне трэба пагаварыць з капітанам Налепкам, — сказаў маёр.

Вартавы наморшчыў лоб, хвіліну падумаў, перасмыкнуў плячыма.

— Не ведаю, я яго не бачыў, — адказаў ён разгублена, але, заўважыўшы нейкага салдата, спытаў, ці не бачыў той капітана.

— Толькі што быў, відаць, некуды выйшаў, бо не абраўся ў горад, — сказаў салдат і знік у дзвярах.

— Я буду чакаць яго, пакуль не вернецца, — падзякаваў з усмешкай маёр, паднімаючыся па прыступках. У калідоры ён прыпыніўся, паставіў чамадан на падлогу, кінуў погляд на сцяну, аблепленую стракатымі карцінкамі.

Ралавы Длгі ведаў, што, калі Налепкі няма ў канцэлярыі начальніка штаба палка, то ён на сваёй кватэры. Длгі пабег туды, пастукаў у дзверы. Яны расчыніліся, на парозе стаяў капітан Налепка. Длгі выцягнуўся і казырнуў.

— Уваходзь, Длгі, — запраціў Налепка. — Заўтра пойдзем на прагулку. Падрыхтуйся. Не забудзь узяць карту і астатнія рэчы. Так, як звычайна. Мы павінны з імі сустрэцца і дамовіцца аб пераходзе. — Налепка пастур'эзней, пачаў хадзіць па пакоі, трымаючыся правай рукой за бараду.

— Што новага ў разведчыкаў? — спытаў ён задумна.

Урачыста святкуюць народы ЧССР трыццацігоддзе Славацкага нацыянальнага паўстання. Разам з імі, нашымі сябрамі, адзначаем гэта свята і мы. Ніколі мы не забудзем, што братэрства нашых народаў навалася ў агоньні бітвах супраць фашызму, што славакі ў беларускіх лясках змагаліся «за нашу і вашу свабоду», а потым, у далёкіх гарах Славакіі, многія партызаны Беларусі неслі свой баявы вопыт паўстанцам з Банскай-Быстрыцы, Зволена, Жыліны... Адным з беларускіх партызан быў славак Кароль Тамашчык. Пасля вайны Кароль Тамашчык стаў пісьменнікам. І ў імя ўспамінаў «На верным шляху», і ў рамане «На берагах Влтавы» ён вяртаецца да слаўнага партызанскага мінулага.

Дружым з рамана «На берагах Влтавы» ўрывак, у якім разказваецца, як у маленькім беларускім гародку Капаткевічы да Яна Налепкі прыбыла пасланец пражскіх падпольшчыкаў. Гэта — адно са званняў таго ланцужка, што звязвае ўдзельнікаў Супраціўлення. Пройдзе некаторы час, і — пачнецца Славацкае нацыянальнае паўстанне...

— Нічога асаблівага, — адказаў Длгі. — Толькі ўчора заўважылі на ўскраіне лесу двух чалавек. Яны наіралі за намі ў бінокль, а потым зніклі.

Ён памаўчаў і дадаў праз момант:

— Ледзь не забыўся — вас чакае нейкі нямецкі маёр.

— Пачакае, — махнуў рукою Налепка.

Длгі ўхмыльнуўся.

Раптам нехта пастукаў, на парозе з'явіўся салдат.

— Пан капітан, — далажыў ён, — вас унізе чакае нямецкі маёр.

— Скажы, што зараз прыйду, — Налепка ўзяў рэмень і выйшаў. За ім пакрочыў і Длгі.

— Не, ты застанься, я зараз жа вярнуся, — спыніў капітан Длгата і спусціўся па сходах. Унізе яго ветліва прывітаў нямецкі маёр. Налепка адказаў на прывітанне і імклівым крокам увайшоў у канцэлярыю. Маёр, прыгледзеўшыся да капітана, падумаў, што гэта і ёсць Налепка. Ён пайшоў следам за капітанам.

— Пан капітан Налепка? — спытаў маёр па-нямецку.

— Так.

— Вельмі рады, што адшукаў вас. Я маёр Вільям Бахман, — вымавіў ён з усмешкай, працягваючы Налепку руку.

Налепка моцна паціснуў руку маёра, праланававу яму крэсла, сам сеў за стол.

— Вы разумееце па-нямецку, пан капітан?

— Так, трохі, — адказаў Налепка, назіраючы за маёрам.

Той нескі разгублена аглядаў пакой. Заўважыўшы салдата, які прывёў яго сюды, папрасіў Налепку пагаварыць з ім сам-насам. Налепка неахвотна павярнуўся да пісара і выслаў яго. Засталіся ўдвая. Маёр доўга чакаў гэтай хвіліны. Цяпер, назіраючы на Налепку, ён стараецца сабрацца з думкамі. Трэба было б заставацца стрыманым, асцярожным, але гэты чалавек у акуларах яму спадабаўся. Маёр адразу адчуў да яго такі давер, які могучь адчуваць адзін да аднаго толькі родныя браты. Ніколі да гэтага часу ён не бачыўся з Налепкам, але рысы яго твару гавораць за тое, што гэта сапраўдны воін і добры чалавек. Яму нельга не давяраць.

Хочацца яго абняць, паціснуць гарача руку. Але нельга распускаць сэрца. Справы, якія прывялі яго сюды, вельмі важныя, сур'ёзныя. Усхваляванасць трэба пераадолець.

— Пан капітан, якія функцыі вы тут выконваеце? — пранікліва паглядаў маёр на Налепку.

Капітан спачатку сумеўся, потым, узяўшы сябе ў рукі, адказаў пытаючаму напытанне.

— Думаю, пан маёр, вы ведаеце, хто я такі, і таму давольце спытаць, па чыйму загаду і па якіх справах вы сюды прыехалі?

Маёр дастаў з кішэні дакументы, якія сведчылі аб тым, што ён прыезду, і паклаў іх на стол перад капітанам. Той кінуў погляд на паперы і, падняўшы галаву, стрымаў сказаў:

— Я ад'ютант камандзіра палка, але ў гэтай справе без камандзіра нічога вам не магу парадаваць.

— Але мне патрэбна інфармацыя перш за ўсё ад вас. І яшчэ сёе-тое звыш гэтага, пан капітан, — з хітрынай заявіў маёр. — Спачатку пакажыце мне спіс вашых дэзерціраў, якіх вы схавалі зноў, а потым скажыце, у якой ступені вам вядомы сілы партызанскага руху ў гэтых мясцінах.

— Спісак дэзерціраў, які вы ведаеце, знаходзіцца ў разведвальным адзеле. Што да другога, то дакладных звестак у мяне няма. Мы можам толькі здагадацца, — адказаў Налепка не вельмі ахвотна. Па ім было відаць, што размова з маёрам яму не падабаецца.

Маёр адчуў гэта, толькі чамусьці наўздзіў Налепку, заўсміхаўся, і таямніча вымавіў:

— Мне трэба ад вас нешта большае, значна больш каштоўнае... На хвіліну замоўк, потым нахіліўся да Налепкі, прашантаў: — У вас ёсць дубовае лісце?

Налепка аслупняў — яго ахапіла жудаснае падазрэнне. Ён паклаў руку на кабуру. Немагчыма, каб нехта выведаў, вывікаваў. Няўжо нешта вынохалі пілікі? Бо перад ім жа сядзіць афіцэр разведкі.

Налепка ўстаў, адчуўшы пакутлівы боль усяродзіне, пачаў хуткім крокам хадзіць з кута ў кут. Ён стараўся

вярнуць страчаную роўнавагу душы, сваю жалезную волю, уваскрэсіць у сабе смеласць. Не, ён не дасць сябе загнаць у пастку, ён сам расставіць пасткі для таіх, якія гэты тут, і ніколі не вагаўся. Ён і зараз не клоне на прынаду маёра, не, ён прымусяць немца задзіць гэтай прынадай.

— Не разумею вашых слоў. Альбо называйце рэчы сваімі імёнамі, альбо... Чаго вам, уласна кажучы, трэба?

— Таго, што я сказаў... — спакойна адказаў маёр.

Налепка, спыніўшыся на сярэдзіне пакоя, кідае на маёра пагардлівы позірк. З нянавісцю ўглядаецца ў яго твар і раптам усведамляе, што да гэтага часу так і не прыгледзеўся да яго зблізку. Сапраўды, маёр захоўвае спакой і ў яго поглядае няма нічога варожага. Налепку раптам ахоплівае дзіўнае прадчуванне. Гэта ж можа быць той чалавек, якога ён з такой нецярпліваасцю чакаў. Толькі чужы мундзір, які можа так непрыемна змяніць чалавеча, уводзіць у зман. Але ўсё роўна Налепка супакойваецца. Садзіцца за стол, разгортвае паперы, разважаючы, як усё-такі ўвагнаць маёра ў пастку, якую той расставіў для яго, Налепкі.

— Калі вы не растлумачыце зараз жа вашых паводзін, вашага варожага ўчынку, за які мы пускаем кулю ў лоб, я званю ў разведвальны адзел! — строга заяўляе Налепка.

Але маёр застаецца спакойным. Відаць, не вярта было дзейнічаць так паспешліва, але ён хацеў раскрыць карты, каб хутчэй паверыць гэты непакісны воін. Раз ужо ў такім мундзіры прыехаў, то не так лёгка адразу сказаць, навесіта прыехаў. Налепка ўсё роўна не паверыў бы.

— Гэтыя дакументы фальшывыя, — рашаецца ён нарэшце адкрыць праўду. — Мяне завуць Міраслаў Мейснер. Я прыехаў з Прагі. Мяне паслалі сябры, каб ты паказаў мне дарогу да Масквы, таварыш Налепка. І таму я пытаю: «Ці ёсць у вас дубовае лісце?» — Ён вымавіў гэтыя словы шэптам, глядзячы на Налепку, на твары якога адзіўленне змяняецца шчырай усмешкай.

Так, гэта той чалавек, якога ён так доўга чакаў, які разам з ім прыйдзе ў недалёкія лясы, некаторы час пагрэецца каля партызанскіх кастроў, а потым паедзе туды, адкуль павінен пасылаць важныя звесткі. Вось толькі гэтая агідная форма дусе мужны твар.

— Дубовых няма, толькі лілавая, са старой славацкай ліпы, — шэпча Налепка Мейснеру.

І, нібы страсваючы з сябе ўсе страхі і падазрэнні, яны разам устаюць і абнімаюцца.

— Я ведаў, што ты прыйдзеш. Давай паднімемся ў мой пакой, там можам пагаварыць спакойней. — Налепка бярэ чамадан Мейснера, і абодва выходзяць з душнага пакоя.

...Размясціўшы ўсе рэчы, яны селі за стол. Налепка зняў акулараў, пачаў іх, жмурчыцца, выпіраць.

— Значыцца, ты тут... Ну, здароў, наш новы партызан, — сказаў ён нап'яўсур'эзна, нап'яўжартам. — Як мяне твай мундзір збіў з панталыку!..

Што там у вас, у Чэхіі, повага? Што ў Празе?

Мейснер са скурухай ківае галавой, успамінаючы Прагу, дванадцаты квартал, Вінаград, Італьянскую вуліцу, жонку, дзяцей. Схіліўшы галаву, ён уздыхае:

— Што новага ў Празе, у Чэхіі?.. Галечка, катаржынае жыццё, пакуты, канцэнтрацыйныя лагеры, патокі крыві, смерць. І супраць гэтых жахаў, на барацьбу з імі ўстаюць нашы мужныя людзі.

Мейснер замоўк, на твары яго — заклапочанасць.

— Лідзіце, — шэптам вымавіў Налепка. — Мы чулі пра іх на маскоўскаму радыё. — У яго міжвольна спіснуліся кулак.

— Як да гэтага ставіцца вашы людзі, славакі? — праз хвіліну пытае Мейснер.

— Простыя салдаты пераходзяць да партызан. На жаль, многія афіцэры думаюць інакш. У іх няма ратухасці, яны хочуць адседзецца. Я не хачу сказаць, што яны падтрымліваюць фашызтаў, але яшчэ самі не ведаюць, з кім і за каго.

Налепка ўстаў з-за стала, падняў да дзвярэй, зноў вярнуўся.

— Хутка ўжо мы з рускімі будзем разам і пазавесым пахаваем мінулае, — рашуча гаворыць Налепка, паказваючы на карце любімыя горы. — Так нам загадвае наша славацкая кроў...

Цеха пастукаў у дзверы, і ўсё трое павярнулі галовы. Увайшоў салдат з пакетам у руцэ, адаў яго Налепку, павярнуўся і выйшаў.

Налепка, наморшчыўшы лоб, зірнуў на тэлеграму і зачытаў яе ўголас:

«Не пакідайце размяшчэння часці. Падрыхтуйцеся да прыезду камандзіра дывізіі. Паведамце іншым часцям. Не перамяшчайце іх».

Мейснер не здагадаваўся, чаму хмурыцца Налепка, але бачыць, што здарылася нешта непрыемнае. Ён запытальна глядзіць на Налепку, і той гаворыць:

— Твой пераход, таварыш Мейснер, мы павінны адкласці дзі на два-тры. Шкада, бо там мяне чакаюць. Ну, — абзываецца ён зноў праз хвіліну, — прынамсі будзе час пагаварыць аб усім. Не буду табе перашкаджаць.

Налепка выходзіць з пракуранага пакоя, ціха прычыніўшы за сабою дзверы.

Пераклаў са славацкай Алякс ВАСІЛЕНКА.

1 верасня пачынаецца падпіска на газеты і часопісы на 1975 год

ПАДПІСВАЙЦЕСЯ НА ШТОТЫДНЁВІК

„ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА“

Калі вы цікавіцеся беларускай літаратурай

Калі вы цікавіцеся беларускім тэатральным мастацтвам, музыкой, кіно

Калі вы цікавіцеся беларускім выяўленчым мастацтвам, архітэктурай

Калі вы працуеце ва ўстанове культуры —

НАВАПОЛАЦКАЕ
МУЗЫЧНАЕ
ВУЧЫЛІШЧА

запрашае на работу
выкладчыкаў па фартэпіяна і музычна-тэарэтычных дысцыплінах (гармонія, сольфеджыю).

Выкладчыкі забяспечваюцца педагогічнай нагрукінай у межах 1,5—2 ставак і жыллёвай плошчай.

За даведамі звяртацца па адрасу: 211440, г. Наваполацк, Віцебская вобласць, вул. Школьная, 7. Тэлефон 5-11-96.

ДЫРЭКЦЫЯ.

Старонка СУСТРЭЧ

БЕЛАРУСКІЯ СЮЖЭТЫ
У ФРАНЦУЗСКОЙ КІНАКАРЦІНЕ

ІНТЭРВ'Ю З МАСТАКОМ Г. ПАПЛАЎСКИМ

З КАНЦЭРТАМІ ДА МАРАКОЎ

Ф І Л Ь М АБ САВЕЦКІМ САЮЗЕ

У канферэнц-зале мінскай гасцініцы «Турыст» пагасла святло, і на экране ўзніклі помнік-абеліск на плошчы Перамогі, званы Хатыні, Курган Славы. Присутныя ў зале з хваляваннем глядзелі кадры, знятыя ў Маскоўскім Крамлі, на Краснай плошчы, у гістарычных месцах Ленінграда і іншых гарадоў краіны.

Гэты фільм аб Савецкім Саюзе стварыў нацыянальны герой Францыі, вэтэран Супраціўлення французскіх патрыятаў супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, вядомы паэт-песеннік, кампазітар і піяніст Тражан дэ Сэнт-Інэс. У саставе групы прафсаюзных актывістаў і таварыства «Францыя — СССР» ён некалькі дзён знаходзіўся ў Мінску.

— Я зняў гэты фільм, — ска-

заў Тражан дэ Сэнт-Інэс карэспандэнту БЕЛТА, — каб раска-заць сваім суайчыннікам аб Савецкім Саюзе. Ён будзе дэманстравацца на сходах, ве-чарах і лекцыях аб СССР у ад-дзяленнях таварыства «Фран-цыя — СССР» і клубах.

Беларускія сюжэты зняты пад тым велізарным уражан-нем, якое зрабіла на народы свету гераічная барацьба ле партызан і падпольшчыкаў су-праць нямецка-фашысцкіх ану-пантаў у гады другой сусвет-най вайны, падкрэсліў ён.

— Народы Францыі і Савец-кага Саюза, — сказаў Тражан дэ Сэнт-Інэс, — звязаны даў-няля дружба. Мне, як кампазіта-ру і паэту, блізкія і зразуме-лыя савецкія літаратура і ма-стацтва, якія духоўна ўзбагача-юць.

Вэтэран французскага Супра-ціўлення выказаў упэўненасць, што культурныя сувязі паміж Францыяй і СССР будуць пас-пяхова развівацца і далей і яшчэ больш умацоўваць друж-бу паміж іх народамі.

ПЕСНЯ У СТРАІ

Нядаўна беларускія кампазі-тары сустрэліся ў Акруговым Доме афіцэраў з воінамі Мінскага гарнізона. Воінаў горача вітаў старшыня Саюза кампазі-тараў рэспублікі народныя ар-тысты СССР Р. Р. Шырма. Ціка-вая размова аб ваенна-патры-ятычнай музыцы выйшла за рамкі намічанай праграмы. Присутныя дзліліся ўражан-нямі аб сустрэчах з кампазіта-рамі, гаварылі пра творы, якія чулі ў канцэртных залах, па тэлебачанню, выказвалі прапа-новы і пажаданні. Госці выкон-валі свае новыя творы.

У тэатральнай зале гучала «Лясная песня» народнага ар-тыста БССР У. Алоўнікава на вершы А. Русака. Яе выканаў пад акампанемент аўтара ва-кальны мужыцкі дуэт студэнтаў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі — Генадзь Чэп-ікаў і Мікалай Цімафееў. Нат-хнёна таксама праспявалі яны «Песню пра Врэдкую кра-пасць» і «Песню аб Гастэлу» на вершы А. Лапцявога.

У госці да воінаў прыйшлі духавы аркестр штаба ЧБВА на чале з мастацкім кіраўні-ком, народным артыстам БССР Б. Пенчуком, артысты сталі-ных тэатраў, філармоніі, тэле-бачання і радыё, самадзейных калектываў.

...За дырыжорскім пультам — Барыс Пянчук. Лёгікі ўзмах ру-кі, і ў зал паліліся гукі добра знамай песні «Радзіма мая да-рагая» на вершы А. Бачылы. З вялікім майстэрствам выкана-лі песні І. Лучанка і Ю. Сем-янкі, «Канцэртную польку» Д. Каміненка, «Камсамольскі марш» В. Пенчука. Хвалююча прагучалі ў выкананні аркестра сімфанічнага паэма «Партызан-ская быль» У. Алоўнікава, тв-нец з балета «Падстаўная няве-ста» Г. Вагнера, вальс з оперы «Калючая ружа» Ю. Семянкі і страйвавы песні М. Шнэйдэрма-на.

Воіны паснаёмліліся ў гэты веч-ар і з іншымі творами.

Я. МАЛЫ,
падпалкоўнік.

КОЖНЫЯ два гады ў ста-радаўнім польскім гора-дзе Кракаве праводзіцца між-народная выстаўна графікі — Кракаўская біенале. Для ўдзелу ў сёлетняй V біенале былі за-прошаны мастакі з 68 краін. Сярод іх — мастак з Беларусі Георгій Паплаўскі.

Ён нядаўна вярнуўся з Кра-кава. І вось мы гутарым з ім у нас у рэдакцыі.

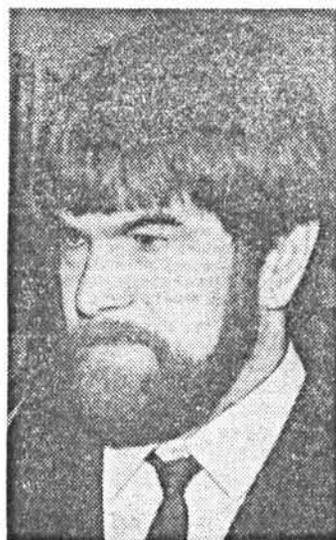
— Хацелася б, Георгій, па-чуць пра вашы ўражанні аб выстаўцы.

— Кракаўская біенале — па-раўнальна маладая арганіза-цыя. Традыцыйныя выстаўкі выяўленчага мастацтва, такія, скажам, як у Венецыі, Тонію, Вене існуюць дзесяці гадоў. Кракаўскай усяго 10. Аднак па колькасці ўдзельнікаў яна не ўступае сваім старэйшым па-пярэднікам. Яе папулярнасць пашыраецца з кожным разам. Мне асабіста даялася прад-стаўляць там беларускае ма-стацтва ўжо ў другі раз. Я быў ўдзельнікам III біенале, дзе ат-рымаў заахвочвальную прэ-мію. На V выстаўцы дэманст-руюцца мае работы «Бухта Прызбражэння» і «Арлоў-на-мень» з цыкла «Камандоры». Па ўмовах выстаўкі аўтар мае права выставіць 2—3 работы і абавязкова з аднаго цыкла.

— Як праходзіць цырымонія адкрыцця выстаўкі?

— Вернісажы ў Кракаве вельмі цікавыя і глыбока ўра-жваюць. Па-першае, само мес-ца стварае настрой урачыста-ці. Выстаўкі наладжваюцца ў былым доме Я. Матэйкі і ў по-бач з ім пабудаваным цудоў-ным сучасным выставачным павільёне. Павільён сам па са-бе вельмі цікавы. Трохпавярхо-вы інтэр'ер спланаваны так, што ты не заўважаеш павер-хаў. Пераходзячы з тэрасы на тэрасу, якія акружаюць цудоў-ныя сады, ты не прыкметна трапляеш то ў канальнае па-мшанне, то на самы высокі паверх, амаль нідзе не пады-маючыся па лесвіцах. Ва ўсіх залах штучнае асвятленне. І ўмовы экспазіцыі для ўсіх ад-нолькавыя. Усе работы змя-

СПАТКАННІ У КРАКАВЕ

шчаюцца на адным шчыце, пад адным шклом. Але гэта не на-дакучае аднастайнасцю. Бо шчыты розных колераў — то чырвоны, то белы, бланкіта-бэ-завы або чорны. І гэтыя коле-равыя плямы ствараюць наст-рой святлонасці, узніскасці.

Побач з работамі, якія атры-малі прызы і прэміі, вывеш-ваецца адзнака. Журы біенале выносіць свой «прыгавор» яшчэ да адкрыцця выстаўкі. Такім чынам, глядач адразу можа арыентавацца — якая ра-бота якую атрымала ацэнку.

Аўтары работ, якія адзнача-ны прэміяй, становяцца члена-мі Клуба лаўрэатаў Кракаўскай біенале. І іх творы трапляюць у пастаянную экспазіцыю.

Два маіх графічных лісты з цыкла «Белы кантынент», ад-значаны на Кракаўскай біена-ле-III, дэманструюцца цяпер у музеі ў Катавіцах. Звычайна ў Кракаў запрашаюцца 8—10 ча-лаvek ад Савецкага Саюза. І многія з іх сталі таксама чле-намі Клуба лаўрэатаў. Сёлета

гэтага гонару ўдастоен — Я. Сі-доркін з Масквы.

— Які дэвіз V біенале?

— Канкрэтнага дэвізу ў сёлетняй выстаўкі няма. Але, на маю думку, яго можна сфарму-ляваць так: «Чалавек і сучас-нае грамадства». Графіка — най-больш блізкі жанр мастацтва для сучаснага чалавек. Бліз-касць графікі да літаратуры, да пісьменніка робіць яе блізкай і гледачу. Да таго ж, яна больш за іншыя жанры звязана з тэх-нікай. Можна сказаць, што графіка ўдасканалваецца за кошт тэхнічнага прагрэсу. (Я маю на ўвазе чыста тэхнічныя дасягненні). А больш дакладна — тэхнічны прагрэс непасрэ-дна адбіваецца на ўзроўні тэх-нічных дасягненняў гэтага жан-ру мастацтва. І гэта асабліва адчуваеш, калі прысутнічаеш на Кракаўскай выстаўцы. Тут маеш магчымасць пазнаёміцца з самымі рознымі тэхналогіямі і прыёмамі — ад спалучэння фо-тадакументаў з мастацкай структурай ліста да розных эмульсійных эфентаў.

Удзельнічаць у такіх міжна-родных выстаўках вельмі кар-рысна. Заўсёды можаш параў-наць сябе, сваю творчасць з іншымі. Маеш магчымасць убачыць не толькі тэхнічныя да-сягненні, але і пазнаёміцца з грамадзянскай пазіцыяй ма-стакоў з іншых краін.

— Цікава, як ставіцца «са-мы розны глядач» да савецка-га рэалістычнага мастацтва?

— Надзвычай добразычліва! Савецкая школа рысавальшчы-каў, традыцыя рускага ма-стацтва «на вышыні». Маста-цтва, якое вызначаецца высо-кім майстэрствам, вельмі ва-біць многіх. Работы савецкіх мастакоў «створаныя душой», не пакадаюць раўнадушнымі. Каля нашай экспазіцыі падоў-гу затрымліваюцца наведваль-нікі.

Р. БАКУНОВІЧ.

ВЫСТУПІЛ ПЕРАД РЫЖАНАМІ

Будаўнікі Рыгі спаборніча-юць з ордэна Леніна будаўні-чым трэстам № 5 Мінска. Яны наладжваюць сустрэчы, калек-тывы іх прыязджаюць адзін да другога, расказваюць пра свае дасягненні, пераймаюць вопыт.

Нядаўна адбылася чарговая сустрэча ў сталіцы Латвіі. Да рыжан у госці прыехалі мін-скія будаўнікі са сваёй кан-цэртнай брыгадай. Сюды за-працілі і беларускіх пісьменні-каў.

У парку імя С. М. Кірава, што непадалёку ад шырокай, паў-наводнай Даўгавы, перад пра-цоўнымі Рыгі выступілі пражэ-ік Уладзімір — Карпаў і паэт Пятро Прыходзька. Яны раска-залі пра стэдыю Беларусі — горад-герой Мінск, пра тое вя-лікае будаўніцтва, якое тут вяд-зецца, прачыталі свае творы.

Затым калектыву мастацкай самадзейнасці пятага мінскага будаўнічага трэста выступілі з канцэртамі, выканаў беларускія песні і танцы.

У канцэрце прынялі ўдзел артысты Сявядлоўскага драма-тычнага тэатра, які знаходзі-ца тут на гастрольях.

П. МСЦІСЛАУСКІ.

ГОСЦІ ВОІНАЎ— РАБОТНІКІ МАСТАЦТВА

Па накіраванню Цэнтральна-га Дома Савецкай Арміі ў гасцяў у маракоў Ціхаакіян-скага флоту і ў воінаў Цэнт-ральнай групы савецкіх войск пабывалі дзеячы мастацтва Бе-ларусі — лаўрэат прэміі Ленін-скага камсамола, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР кампа-зітар Ігар Лучанок, паэт-песен-нік Аляксей Ставер, заслужаны артыст БССР Юрый Смірноў і лаўрэат Усесаюзнага конкурсу эстраднай песні Анатоль Пад-гайскі. Яны выступілі з канцэр-тамі, з творчымі справаздачамі перад абаронцамі Радзімы.

Воіны цёпла сустрэкалі вядо-мага беларускага кампазітара Ігара Лучанка. Ён расказаў ім, як былі напісаны песні «Па-мяць сэрца», «Стаяць на рэй-дзе нашы брыганціны», «Ве-расы», аб цесным супрацоўні-цтве з паэтамі.

Аляксей Ставер разам з іншымі

мі творами прачытаў верш «Жураўлі на Палессе ляццяць», на словы якога кампазітар на-пісаў музыку. Тут жа пад акампанемент Ігара Лучанка гэтую песню праспяваў Юрый Смір-ноў. У выкананні гэтага арты-ста для воінаў прагучалі такса-ма песня І. Лучанка на словы Аркадзя Куляшова «Аляска», Беларуска народная песня «Сам не знаю, не ведаю...»

Артыст Анатоль Падгайскі выканаў песні Ігара Лучанка «Каб каменні маслі гаварыць» на словы Роберта Раждзествен-скага, «Верасы» на словы Іосі-фа Скурко, песню Дзмітрыя Смольскага «Абеліскі» на сло-вы Міхаіла Ясеня і іншыя.

У час паездкі Ігар Лучанок і Аляксей Ставер напісалі «Песню танкістаў», якая там жа была ўпершыню выкарана. Бадзёрая страйная песня прыйшлася воі-нам да спадабы.

«Літаратура і искусство» — орган Министер-ства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрес рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-рава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на-месніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзна-га сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палі-тычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бі-бліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музы-кі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, ад-дзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і маса-вай работы — 33-24-62, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАЎ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАЎ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЭД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК (адказны сакра-тар), Рыгор ШЫРМА.